ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
MACIEJ SZPUNAR
της 4ης Φεβρουαρίου 2014[1]

Υπόθεση C-165/14

Alfredo Rendón Marín

κατά

Administración del Estado

[αίτηση του Tribunal Supremo (Ισπανία)

για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Ιθαγένεια της Ένωσης — Άρθρα 20 ΣΛΕΕ και 21 ΣΛΕΕ — Οδηγία 2004/38/ΕΚ — Δικαίωμα διαμονής υπηκόου τρίτης χώρας ο οποίος έχει ποινικό ιστορικό — Πατέρας έχων την αποκλειστική επιμέλεια δύο ανήλικων τέκνων, πολιτών της Ένωσης — Πρώτο τέκνο υπήκοος του κράτους μέλους κατοικίας — Δεύτερο τέκνο υπήκοος άλλου κράτους μέλους, αλλά ανέκαθεν κάτοικος του οικείου κράτους μέλους — Εθνική νομοθεσία αποκλείουσα τη χορήγηση άδειας διαμονής στον εν λόγω ανιόντα λόγω του ποινικού ιστορικού του — Άρνηση χορηγήσεως δικαιώματος διαμονής δυνάμενη να συνεπιφέρει αναχώρηση των ανήλικων τέκνων από το έδαφος της Ευρωπαϊκής Ένωσης — Επιτρέπεται — Ύπαρξη δικαιώματος διαμονής κατ' εφαρμογήν της νομολογίας Zhu και Chen (C-200/02, EU:C:2004:639) και Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124)»

και

Υπόθεση C-304/14

Secretary of State for the Home Department

κατά

CS

[αίτηση του Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) London (Ηνωμένο Βασίλειο)

για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Ιθαγένεια της Ένωσης — Άρθρο 20 ΣΛΕΕ — Υπήκοος τρίτης χώρας συντηρών ανήλικο τέκνο, πολίτη της Ένωσης — Δικαίωμα μόνιμης διαμονής στο κράτος μέλος του οποίου το τέκνο είναι υπήκοος — Ποινικές καταδίκες του γονέα — Απόφαση απομακρύνσεως του γονέα συνεπαγόμενη την έμμεση απομάκρυνση του ανηλίκου — Επιτακτικοί λόγοι δημοσίας ασφαλείας»

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

Περιεχόμενα

I – Εισαγωγή 3

II – Το νομικό πλαίσιο 4

A — Η ΕΣΔΑ 4

B — Το δίκαιο της Ένωσης 4

1. Ο Χάρτης 4

2. Η Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης 4

3. Η οδηγία 2004/38 5

Γ — Η κανονιστική ρύθμιση του Ηνωμένου Βασιλείου 7

Δ — Το ισπανικό δίκαιο 8

III – Το ιστορικό των διαφορών των κυρίων δικών και τα προδικαστικά ερωτήματα 9

A — Η υπόθεση C-165/14 9

B — Η υπόθεση C-304/14 10

IV – Οι διαδικασίες ενώπιον του Δικαστηρίου 12

V – Ανάλυση 12

A — Επί της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου στην υπόθεση C-165/14 12

B — Επί της ουσίας των υποθέσεων C-165/14 και C-304/14 14

1. Οι ιδιαιτερότητες των υποθέσεων 15

2. Εισαγωγικές παρατηρήσεις 17

α) Επί της αρχής της απονομής αρμοδιοτήτων στο πεδίο του μεταναστευτικού δικαίου 17

β) Επί των ειδών δικαιώματος διαμονής που το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει στα μέλη της οικογένειας πολίτη της Ένωσης 18

3. Επί του δικαιώματος διαμονής που αναγνωρίζεται στα μέλη της οικογένειας πολίτη της Ένωσης εντός του κράτους υποδοχής: ανάλυση της καταστάσεως του A. Rendsn Marvn και της κόρης του στο πλαίσιο της οδηγίας 2004/38 19

α) Δυνατότητα εφαρμογής της οδηγίας 2004/38 επί της καταστάσεως του A. Rendsn Marvn και της κόρης του 20

β) Συνέπειες του ποινικού ιστορικού επί της αναγνωρίσεως δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής αντλούμενου από τα άρθρα 27 και 28 της οδηγίας 2004/38 22

γ) Επιμέρους συμπέρασμα στην υπόθεση C-165/14 24

4. Επί του δικαιώματος διαμονής που αναγνωρίζεται στα μέλη της οικογένειας πολίτη της Ένωσης εντός του κράτους μέλους του οποίου ο πολίτης της Ένωσης είναι υπήκοος: ανάλυση της καταστάσεως του A. Rendsn Marvn και των τέκνων του, καθώς και της καταστάσεως της CS και του τέκνου της 24

α) Η ιθαγένεια της Ένωσης στη νομολογία του Δικαστηρίου 25

β) Επί του σεβασμού, εκ μέρους των εθνικών νομοθεσιών, του δικαιώματος διαμονής των πολιτών της Ένωσης 31

5. Επί της δυνατότητας εισαγωγής περιορισμών στο δευτερογενές δικαίωμα διαμονής που πηγάζει απευθείας από το άρθρο 20 ΣΛΕΕ 34

α) Το εύρος της έννοιας «δημόσια τάξη» και της έννοιας «δημόσια ασφάλεια» προκειμένου για δικαίωμα διαμονής πηγάζον από το άρθρο 20 ΣΛΕΕ 35

β) Ανάλυση της εξαιρέσεως για λόγους δημοσίας τάξεως ή δημοσίας ασφαλείας την οποία επικαλείται η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου 38

γ) Επιμέρους συμπέρασμα στην υπόθεση C-165/14 41

δ) Επιμέρους συμπέρασμα στην υπόθεση C-304/14 41

VI – Πρόταση 42

I – **Εισαγωγή**

1. Τα ερωτήματα που υπεβλήθησαν από το Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο, Ισπανία) και από το Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) London [Ανώτερο Δικαστήριο (Τμήμα Μεταναστεύσεως και Ασύλου) του Λονδίνου, Ηνωμένο Βασίλειο] αφορούν κατ' ουσίαν την ερμηνεία του άρθρου 20 ΣΛΕΕ και την εμβέλεια της εν λόγω διατάξεως, είτε υπό το πρίσμα των αποφάσεων Zhu και Chen (C-200/02, EU:C:2004:639) και Ruiz Zambrano, είτε αποκλειστικώς υπό το πρίσμα της αποφάσεως Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124). Οι εν λόγω υποθέσεις αφορούν υπηκόους τρίτης χώρας στους οποίους κοινοποιήθηκαν, αντιστοίχως, απορριπτική απόφαση επί αιτήσεως χορηγήσεως άδειας διαμονής και απόφαση απελάσεως από το κράτος μέλος κατοικίας και ιθαγένειας των ανήλικων τέκνων τους, πολιτών της Ένωσης, τα οποία συντηρούνται από τους ίδιους. Οι εν λόγω διοικητικές αποφάσεις ενέχουν τον κίνδυνο στερήσεως από τα εν λόγω τέκνα της δυνατότητας πραγματικής απολαύσεως, κατά το ουσιώδες μέρος τους, των δικαιωμάτων που πηγάζουν από την ιδιότητά τους του πολίτη της Ένωσης. Ο κίνδυνος αυτός απορρέει από εθνικά μέτρα ληφθέντα εις βάρος των εν λόγω γονέων, υπηκόων τρίτων χωρών, εξαιτίας του ποινικού ιστορικού τους.

2. Επομένως, στο πλαίσιο των υπό εξέταση αιτήσεων εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως το Δικαστήριο καλείται κατ' αρχάς να διερευνήσει κατά πόσον οι επίμαχες στις υποθέσεις των κυρίων δικών καταστάσεις εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως επί του εν λόγω ερωτήματος, το Δικαστήριο θα κληθεί εν συνεχεία να αποφανθεί επί των ενδεχόμενων συνεπειών του ποινικού ιστορικού επί της αναγνωρίσεως δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής αντλούμενου από την οδηγία 2004/38/ΕΚ[2]. Τέλος, το

2 — Οδηγία του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ (ΕΕ L 158, σ. 77).

Δικαστήριο θα έχει την ευκαιρία να αποφανθεί επί της δυνατότητας εισαγωγής περιορισμών σε δικαίωμα διαμονής πηγάζον απευθείας από το άρθρο 20 ΣΛΕΕ και, συνεπώς, επί του περιεχομένου της έννοιας «δημόσια τάξη» ή «δημόσια ασφάλεια» σε καταστάσεις όπως οι επίμαχες στις διαφορές των κυρίων δικών.

II – **Το νομικό πλαίσιο**

Α — *Η ΕΣΔΑ*

3. Το άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, που υπεγράφη στη Ρώμη την 4η Νοεμβρίου 1950 (στο εξής: ΕΣΔΑ), ορίζει:

«1. Παν πρόσωπον δικαιούται εις σεβασμόν της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του.

2. Δεν επιτρέπεται να υπάρξη επέμβασις δημοσίας αρχής εν τη ασκήσει του δικαιώματος τούτου, εκτός εάν η επέμβασις αύτη προβλέπεται υπό του νόμου και αποτελή μέτρον το οποίον, εις μίαν δημοκρατικήν κοινωνίαν, είναι αναγκαίον δια την εθνικήν ασφάλειαν, την δημοσίαν ασφάλειαν, την οικονομικήν ευημερίαν της χώρας, την προάσπισιν της τάξεως και την πρόληψιν ποινικών παραβάσεων, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής, ή την προστασίαν των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων.»

Β — *Το δίκαιο της Ένωσης*

1. Ο Χάρτης

4. Κατά το άρθρο 7 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης), το οποίο επιγράφεται «Σεβασμός της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής»:

«Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και των επικοινωνιών του.»

5. Το άρθρο 52 του Χάρτη, το οποίο επιγράφεται «Εμβέλεια και ερμηνεία των δικαιωμάτων και των αρχών», ορίζει στην παράγραφό του 1:

«Κάθε περιορισμός στην άσκηση των δικαιωμάτων και ελευθεριών που αναγνωρίζονται στον παρόντα Χάρτη πρέπει να προβλέπεται από τον νόμο και να σέβεται το βασικό περιεχόμενο των εν λόγω δικαιωμάτων και ελευθεριών. Τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, περιορισμοί επιτρέπεται να επιβάλλονται μόνον εφόσον είναι αναγκαίοι και ανταποκρίνονται πραγματικά σε στόχους γενικού ενδιαφέροντος που αναγνωρίζει η Ένωση ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών των τρίτων.»

2. Η Συνθήκη για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

6. Το άρθρο 20, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ καθιερώνει την ιθαγένεια της Ένωσης και ορίζει ότι πολίτης της Ένωσης είναι «κάθε πρόσωπο που έχει την υπηκοότητα κράτους μέλους». Κατά το άρθρο 20, παράγραφος 2, στοιχείο α', ΣΛΕΕ, οι πολίτες της Ένωσης έχουν το «δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στο έδαφος των κρατών μελών».

7. Το άρθρο 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ προσθέτει ότι το δικαίωμα αυτό ασκείται «υπό την επιφύλαξη των περιορισμών και με τις προϋποθέσεις που προβλέπονται στις Συνθήκες και στις διατάξεις που θεσπίζονται για την εφαρμογή τους».

3. Η οδηγία 2004/38

8. Το άρθρο 2 της οδηγίας 2004/38, το οποίο επιγράφεται «Ορισμοί», ορίζει:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

1) "πολίτης της Ένωσης": κάθε πρόσωπο το οποίο έχει την ιθαγένεια κράτους μέλους·

2) "μέλος της οικογένειας":

[...]

δ) οι συντηρούμενοι απευθείας ανιόντες καθώς και εκείνοι του (της) συζύγου ή του (της) συντρόφου, όπως ορίζεται στο στοιχείο β[΄]·

3) "κράτος μέλος υποδοχής": το κράτος μέλος στο οποίο μεταβαίνει ο πολίτης της Ένωσης προκειμένου να ασκήσει το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής.»

9. Το άρθρο 3 της οδηγίας 2004/38, το οποίο επιγράφεται «Δικαιούχοι», ορίζει:

«1. Η παρούσα οδηγία ισχύει για όλους τους πολίτες της Ένωσης οι οποίοι μεταβαίνουν ή διαμένουν σε κράτος μέλος άλλο από εκείνο του οποίου είναι υπήκοοι καθώς και τα μέλη των οικογενειών τους κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 2[,] σημείο 2[,] που τους συνοδεύουν ή πηγαίνουν να τους συναντήσουν.

2. Με την επιφύλαξη τυχόν ατομικού δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής των ενδιαφερομένων και σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία του, το κράτος μέλος υποδοχής διευκολύνει την είσοδο και τη διαμονή των ακόλουθων προσώπων:

α) κάθε άλλου μέλους της οικογένειας, ανεξαρτήτως της ιθαγένειάς του, που δεν εμπίπτει στον ορισμό του άρθρου 2[,] σημείο 2[,] εφόσον συντηρείται από τον πολίτη της Ένωσης που έχει ίδιον δικαίωμα διαμονής ή ζει υπό τη στέγη του στη χώρα προέλευσης, [...]

[...]

Το κράτος μέλος υποδοχής αναλαμβάνει εκτενή εξέταση της προσωπικής κατάστασης και αιτιολογεί κάθε άρνηση εισόδου ή διαμονής των προσώπων αυτών.»

10. Το άρθρο 7 της οδηγίας 2004/38, με τίτλο «Δικαίωμα διαμονής άνω των τριών μηνών», ορίζει στις παραγράφους του 1 και 2:

«1. Όλοι οι πολίτες της Ένωσης έχουν δικαίωμα διαμονής στην επικράτεια άλλου κράτους μέλους για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο των τριών μηνών, εφόσον:

α) είναι μισθωτοί ή μη μισθωτοί στο κράτος μέλος υποδοχής, ή

β) διαθέτουν επαρκείς πόρους για τον εαυτό τους και τα μέλη των οικογενειών τους, ούτως ώστε να μην επιβαρύνουν κατά τη διάρκεια της περιόδου παραμονής τους το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής, καθώς και πλήρη ασφαλιστική κάλυψη ασθενείας στο κράτος μέλος υποδοχής, ή,

γ) [...]

— διαθέτουν πλήρη ασφαλιστική κάλυψη ασθενείας στο κράτος μέλος υποδοχής και βεβαιώνουν την αρμόδια εθνική αρχή [...] ότι διαθέτουν επαρκείς πόρους για τον εαυτό τους και τα μέλη της οικογένειάς τους, ούτως ώστε να μην επιβαρύνουν το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής κατά τη διάρκεια της παραμονής τους, ή

δ) είναι μέλη της οικογένειας τα οποία συνοδεύουν ή πηγαίνουν να συναντήσουν πολίτη της Ένωσης που πληροί τους όρους που αναφέρονται στα στοιχεία α[′], β[′] ή γ[′].

2. Το δικαίωμα διαμονής που προβλέπεται στην παράγραφο 1 εκτείνεται στα μέλη της οικογένειας τα οποία δεν είναι υπήκοοι κράτους μέλους, όταν συνοδεύουν ή πηγαίνουν να συναντήσουν, στο κράτος μέλος υποδοχής, τον πολίτη της Ένωσης και εφόσον ο εν λόγω πολίτης πληροί τους όρους που αναφέρονται στην παράγραφο 1[,] στοιχεία α[′], β[′] ή γ[′].»

11. Το άρθρο 27, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 2004/38 ορίζει:

«1. Με την επιφύλαξη των διατάξεων του παρόντος κεφαλαίου, τα κράτη μέλη μπορούν να επιβάλλουν περιορισμούς στην ελευθερία κυκλοφορίας και διαμονής των πολιτών της Ένωσης και των μελών της οικογένειάς τους, ανεξαρτήτως ιθαγένειας, για λόγους δημόσιας τάξης, δημόσιας ασφάλειας ή δημόσιας υγείας. Δεν μπορεί να γίνεται επίκληση των λόγων αυτών για την εξυπηρέτηση οικονομικών σκοπών.

2. Κάθε μέτρο που λαμβάνεται για λόγους δημόσιας τάξης ή δημόσιας ασφάλειας πρέπει να τηρεί την αρχή της αναλογικότητας και να θεμελιώνεται αποκλειστικά στην προσωπική συμπεριφορά του [ενδιαφερομένου]. Προηγούμενες ποινικές καταδίκες δεν αποτελούν αφ' εαυτών λόγους για τη λήψη τέτοιων μέτρων.

Η προσωπική συμπεριφορά του [ενδιαφερομένου] πρέπει να συνιστά πραγματική, ενεστώσα και αρκούντως σοβαρή απειλή, στρεφόμενη κατά θεμελιώδους συμφέροντος της κοινωνίας. Αιτιολογίες που δεν συνδέονται με τα στοιχεία της υπόθεσης ή στηρίζονται σε εκτιμήσεις γενικής πρόληψης δεν γίνονται αποδεκτές.»

12. Το άρθρο 28 της οδηγίας 2004/38 ορίζει:

«1. Πριν λάβει απόφαση απέλασης για λόγους δημόσιας τάξης ή δημόσιας ασφάλειας, το κράτος μέλος υποδοχής λαμβάνει υπόψη εκτιμήσεις όπως η διάρκεια παραμονής του [ενδιαφερομένου] στην επικράτειά του, η ηλικία, η κατάσταση της υγείας του, η οικογενειακή και οικονομική του κατάσταση, η κοινωνική και πολιτιστική ενσωμάτωσή του στο κράτος μέλος υποδοχής και το εύρος των δεσμών του με τη χώρα καταγωγής.

2. Το κράτος μέλος υποδοχής δεν μπορεί να λαμβάνει απόφαση απέλασης πολίτη της Ένωσης ή μέλους της οικογένειάς του, ανεξαρτήτως ιθαγένειας, που έχει αποκτήσει δικαίωμα μόνιμης διαμονής στην επικράτειά του, παρά μόνο για σοβαρούς λόγους δημόσιας τάξης ή δημόσιας ασφάλειας.

3. Δεν μπορεί να λαμβάνεται απόφαση απέλασης πολίτη της Ένωσης, εκτός αν η απόφαση απέλασης βασίζεται σε επιτακτικούς λόγους δημόσιας ασφάλειας, κατά τα οριζόμενα από τα κράτη μέλη, εφόσον τα πρόσωπα αυτά:

α) έχουν διαμείνει κατά τα προηγούμενα δέκα έτη στο κράτος μέλος υποδοχής, ή

β) είναι ανήλικοι, εκτός εάν η απέλαση είναι απαραίτητη για το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού, όπως προβλέπεται στη σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα του παιδιού, της 20ής Νοεμβρίου 1989.»

Γ — *Η κανονιστική ρύθμιση του Ηνωμένου Βασιλείου*

13. Κατά το άρθρο 32, παράγραφος 5, του νόμου του 2007 περί συνόρων (UK Borders Act 2007, στο εξής: νόμος περί συνόρων), οσάκις πρόσωπο το οποίο δεν είναι πολίτης του Ηνωμένου Βασιλείου κρίνεται εντός του Ηνωμένου Βασιλείου ένοχο για ποινικό αδίκημα και καταδικάζεται σε ποινή φυλακίσεως τουλάχιστον δώδεκα μηνών, ο Secretary of State for the Home Department (Υπουργός Εσωτερικών του Ηνωμένου Βασιλείου, στο εξής: Υπουργός Εσωτερικών) εκδίδει απόφαση απελάσεώς του. Πρόκειται για οφειλόμενη ενέργεια.

14. Κατά το άρθρο 33 του νόμου περί συνόρων, η υποχρέωση αυτή δεν υφίσταται οσάκις η δυνάμει της αποφάσεως περί απελάσεως απομάκρυνση του καταδικασθέντος:

(a) θα προσέβαλλε τα δικαιώματα των οποίων πρόσωπο απολαύει δυνάμει της [ΕΣΔΑ]· ή

(b) θα συνεπαγόταν παράβαση των υποχρεώσεων που το Ηνωμένο Βασίλειο υπέχει από τη Σύμβαση [για τους πρόσφυγες [3]]· ή

(c) θα προσέβαλλε τα δικαιώματα των οποίων ο δράστης απολαύει δυνάμει των Συνθηκών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.»

15. Κατά το Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας, κρίνονται συναφείς με την υπό κρίση υπόθεση ορισμένες διατάξεις της κανονιστικής πράξεως του 2006 περί μεταναστεύσεως (Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος) [Immigration (European Economic Area) Regulations 2006], όπως τροποποιήθηκε το 2012 (στο εξής: κανονιστική πράξη περί μεταναστεύσεως).

16. Το άρθρο 15Α, παράγραφος 4Α, της κανονιστικής πράξεως περί μεταναστεύσεως αποτυπώνει τη νομολογιακή θέση που διαμορφώθηκε με την απόφαση Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124). Το πρόσωπο που πληροί τα κριτήρια του εν λόγω άρθρου 15Α, παράγραφος 4Α, απολαύει «δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής στο Ηνωμένο Βασίλειο». Εντούτοις, το άρθρο 15Α, παράγραφος 9, της κανονιστικής πράξεως περί μεταναστεύσεως ορίζει ότι πρόσωπο το οποίο θα απήλαυε κανονικά δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής δυνάμει ιδίως των διατάξεων της εν λόγω παραγράφου 4Α, στερείται του εν λόγω δικαιώματος «στην περίπτωση κατά την οποία ο [Υπουργός Εσωτερικών] έχει λάβει απόφαση κατά το [άρθρο 19, παράγραφος 3, στοιχείο β′, 20, παράγραφος 1, ή 20Α, παράγραφος 1]».

17. Κατά το άρθρο 20, παράγραφος 1, της κανονιστικής πράξεως περί μεταναστεύσεως, ο Υπουργός Εσωτερικών δύναται να αρνηθεί τη χορήγηση, να ανακαλέσει ή να αρνηθεί την ανανέωση βεβαιώσεως εγγραφής, δελτίου διαμονής, εγγράφου πιστοποιούντος τη μόνιμη διαμονή ή δελτίου μόνιμης διαμονής «εάν η άρνηση ή η ανάκληση δικαιολογείται για λόγους δημοσίας τάξεως, δημοσίας ασφαλείας ή δημοσίας υγείας».

3 — Σύμβαση υπογραφείσα στη Γενεύη την 28η Ιουλίου 1951 [*Recueil des traités des Nations unies*, τόμος 189, σ. 150, αριθ. 2545 (1954)].

18. Κατά το άρθρο 20, παράγραφος 6, της κανονιστικής πράξεως περί μεταναστεύσεως, μια τέτοια απόφαση πρέπει να λαμβάνεται συμφώνως προς το άρθρο 21 της εν λόγω πράξεως.

19. Το άρθρο 21Α της κανονιστικής πράξεως περί μεταναστεύσεως προβλέπει την εφαρμογή τροποποιημένης εκδοχής του τμήματος 4 της εν λόγω πράξεως επί αποφάσεων που λαμβάνονται σε σχέση, μεταξύ άλλων, με δευτερογενή δικαιώματα διαμονής. Το άρθρο 21Α, παράγραφος 3, στοιχείο a, της εν λόγω πράξεως προβλέπει την εφαρμογή του τμήματος 4 αυτής ως αν «οι αναφορές σε στοιχείο που δικαιολογείται για λόγους δημοσίας τάξεως, δημοσίας ασφαλείας ή δημοσίας υγείας συμφώνως προς το άρθρο 21 αφορούσαν, αντ' αυτού, στοιχείο που "υπηρετεί το γενικό συμφέρον"».

20. Κατά το Ηνωμένο Βασίλειο, οι εν λόγω διατάξεις συνεπάγονται τη δυνατότητα αρνήσεως χορηγήσεως δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής σε πρόσωπο το οποίο θα μπορούσε κανονικά να αξιώσει δικαίωμα διαμονής δυνάμει του άρθρου 20 ΣΛΕΕ, όπως αυτό εφαρμόσθηκε από το Δικαστήριο με την απόφαση Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), οσάκις τούτο υπηρετεί το γενικό συμφέρον.

Δ — *Το ισπανικό δίκαιο*

21. Ο οργανικός νόμος 4/2000 περί των δικαιωμάτων και ελευθεριών των αλλοδαπών στην Ισπανία και περί της κοινωνικής εντάξεώς τους (Ley Orgánica 4/2000 sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social), της 11ης Ιανουαρίου 2000 (*BOE* αριθ. 10, της 12ης Ιανουαρίου 2000, σ. 1139), όπως τροποποιήθηκε με τον οργανικό νόμο 2/2009, περί τροποποιήσεως του οργανικού νόμου 4/2000 (Ley Orgánica 2/2009 de reforma de la Ley Orgánica 4/2000), της 11ης Δεκεμβρίου 2009 (*BOE* αριθ. 299, της 12ης Δεκεμβρίου 2009, σ. 104986), εν ισχύι από της 13ης Δεκεμβρίου 2009 (στο εξής: νόμος περί αλλοδαπών), προβλέπει στο άρθρο του 31, παράγραφος 3, τη δυνατότητα χορηγήσεως τίτλου προσωρινής διαμονής για εξαιρετικούς λόγους, άνευ προηγούμενης αποκτήσεως, εκ μέρους του υπηκόου τρίτης χώρας, θεωρήσεως εισόδου.

22. Το άρθρο 31, παράγραφοι 5 και 7, του νόμου περί αλλοδαπών ορίζει:

«5. Προκειμένου να επιτραπεί η προσωρινή διαμονή αλλοδαπού, απαιτείται να μην έχει αυτός ποινικές καταδίκες στην Ισπανία ή στις χώρες της προηγούμενης διαμονής του για εγκλήματα που τυποποιούνται στην ισπανική έννομη τάξη και να μην του έχει απαγορευθεί η είσοδος στα κράτη με τα οποία η Ισπανία έχει συνάψει συναφή συμφωνία.

[...]

7. Για την ανανέωση της άδειας προσωρινής διαμονής εξετάζονται ανά περίπτωση:

a) το ποινικό ιστορικό, λαμβανομένης υπόψη της υπάρξεως απαλλαγών από την ποινή ή καταστάσεων υφ' όρον αναστολής της ποινής ή αναστολής της στερητικής της ελευθερίας ποινής·

b) η μη εκπλήρωση, εκ μέρους του ενδιαφερομένου, των υποχρεώσεων του στον τομέα της φορολογίας και της κοινωνικής ασφαλίσεως.

Εν όψει της εν λόγω ανανεώσεως θα λαμβάνεται ιδιαιτέρως υπόψη ως στοιχείο συνηγορούν υπέρ της ανανεώσεως η προσπάθεια του αλλοδαπού για ένταξη, η οποία θα πρέπει να αποδεικνύεται διά θετικής εισηγήσεως της Αυτόνομης Κοινότητας πιστοποιούσας ότι ο ενδιαφερόμενος παρακολούθησε τα προβλεπόμενα από το άρθρο 2ter του παρόντος νόμου προγράμματα καταρτίσεως.»

23. Το βασιλικό διάταγμα 2393/2004, περί εγκρίσεως του κανονισμού του οργανικού νόμου 4/2000 (Real Decreto 2393/2004, por el que se aprueba el Reglamento de la Ley Orgánica 4/2000), της 30ής Δεκεμβρίου 2004 (*BOE* αριθ. 6, της 7ης Ιανουαρίου 2005, σ. 485, στο εξής: κανονισμός του νόμου περί αλλοδαπών), όριζε στην παράγραφο 4, in fine, της πρώτης πρόσθετης διατάξεώς του ότι, «[κ]ατόπιν εισηγήσεως του Υφυπουργού Εσωτερικών, ο Υφυπουργός Μεταναστεύσεως δύναται να χορηγεί άδειες προσωρινής διαμονής για εξαιρετικούς λόγους που δεν προβλέπονται από τον κανονισμό του νόμου [περί αλλοδαπών]».

III – **Το ιστορικό των διαφορών των κυρίων δικών και τα προδικαστικά ερωτήματα**

24. Τα κρίσιμα πραγματικά περιστατικά των διαφορών των κυρίων δικών, όπως αυτά προκύπτουν από τις αποφάσεις περί παραπομπής, δύνανται να περιγραφούν ως ακολούθως.

Α — *Η υπόθεση C-165/14*

25. Ο A. Rendón Marín, κολομβιανής ιθαγένειας, είναι πατέρας δύο ανήλικων τέκνων, γεννηθέντων στη Μάλαγα (Ισπανία), ήτοι ενός άρρενος, το οποίο έχει την ισπανική ιθαγένεια, και ενός θήλεος, το οποίο έχει την πολωνική ιθαγένεια.

26. Από τα στοιχεία της ενώπιον του Δικαστηρίου δικογραφίας προκύπτει ότι με απόφαση του Juzgado de primera instancia de Málaga (Πρωτοδικείου Μάλαγα, Ισπανία) της 13ης Μαΐου 2009 ανετέθη στον A. Rendón Marín η αποκλειστική επιμέλεια των τέκνων του, ενώ του χορηγήθηκε το αποκλειστικό δικαίωμα συνοικήσεως με αυτά. Η μητέρα των τέκνων, πολωνικής ιθαγένειας, είναι αγνώστου διαμονής. Όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής, τα δύο τέκνα λαμβάνουν προσήκουσα φροντίδα και σχολική εκπαίδευση.

27. Ο A. Rendón Marín έχει ποινικό ιστορικό. Συγκεκριμένα, έχει καταδικασθεί στην Ισπανία σε ποινή φυλακίσεως εννέα μηνών. Εντούτοις, για την εν λόγω ποινή χορηγήθηκε διετής αναστολή, αρχομένη από της 13ης Φεβρουαρίου 2009. Κατά την ημερομηνία δημοσιεύσεως της αποφάσεως περί παραπομπής, την 20ή Μαρτίου 2014, ο A. Rendón Marín ανέμενε απόφαση επί αιτήσεώς του περί διαγραφής των ποινικών καταδίκων από το ποινικό μητρώο του.

28. Τη 18η Φεβρουαρίου 2010 ο A. Rendón Marín κατέθεσε ενώπιον της Γενικής Διευθύνσεως Μεταναστεύσεως του Υπουργείου Εργασίας και Μεταναστεύσεως (Director General de Inmigración del Ministerio de Trabajo e Inmigración, στο εξής: Γενική Διεύθυνση Μεταναστεύσεως) αίτηση χορηγήσεως άδειας προσωρινής διαμονής για εξαιρετικούς λόγους, δυνάμει της παραγράφου 4 in fine της πρώτης πρόσθετης διατάξεως του κανονισμού του νόμου περί αλλοδαπών[4].

29. Από την ενώπιον του Δικαστηρίου δικογραφία προκύπτει ότι, με απόφαση της 13ης Ιουλίου 2010, η αίτηση του A. Rendón Marín απερρίφθη λόγω της υπάρξεως ποινικού ιστορικού, κατ' εφαρμογήν των διατάξεων του άρθρου 31, παράγραφος 5, του νόμου περί αλλοδαπών.

30. Η προσφυγή που ο A. Rendón Marín άσκησε κατά της ανωτέρω διοικητικής αποφάσεως απερρίφθη με απόφαση της Audiencia Nacional (Εθνικού Δικαστηρίου, Ισπανία) της 21ης Μαρτίου 2012, κατά της οποίας ο A. Rendón Marín άσκησε αίτηση αναιρέσεως ενώπιον του Tribunal Supremo.

4 — Για το περιεχόμενο της εν λόγω διατάξεως βλ. σημείο 23 των προτάσεων.

31. Προς στήριξη της αιτήσεώς του αναιρέσεως ο A. Rendón Marín προέβαλε πεπλανημένη ερμηνεία των αποφάσεων Zhu και Chen (C-200/02, EU:C:2004:639) και Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), η ορθή ερμηνεία των οποίων θα έπρεπε, κατά την άποψή του, να οδηγήσει στη χορήγηση της ζητηθείσας άδειας διαμονής, καθώς και παράβαση του άρθρου 31, παράγραφοι 3 και 7, του νόμου περί αλλοδαπών.

32. Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, ανεξαρτήτως των συγκεκριμένων περιστάσεων εκάστης υποθέσεως, στην υπόθεση της κυρίας δίκης, όπως στις υποθέσεις επί των οποίων εκδόθηκαν οι αποφάσεις Zhu και Chen (C-200/02, EU:C:2004:639) και Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), η άρνηση χορηγήσεως στον A. Rendón Marín άδειας διαμονής στην Ισπανία θα συνεπαγόταν αναγκαστική απομάκρυνσή του από την εθνική επικράτεια και, κατά συνέπεια, από την Ευρωπαϊκή Ένωση, γεγονός που θα συνεπέφερε την αναχώρηση από το έδαφος της Ένωσης των δύο τέκνων του, το ένα εκ των οποίων είναι ανήλικος Ισπανός υπήκοος συντηρούμενος από τον πατέρα του, δεδομένου ότι η μητέρα είναι αγνώστου διαμονής[5]. Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει εντούτοις ότι, εν αντιθέσει προς τις υποθέσεις που εκρίθησαν με τις προμνησθείσες αποφάσεις του Δικαστηρίου, εν προκειμένω υφίσταται εκ του νόμου απαγόρευση χορηγήσεως άδειας διαμονής στην περίπτωση κατά την οποία ο αιτών έχει ποινικό ιστορικό στην Ισπανία. Κατά συνέπεια, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται κατά πόσον το εθνικό δίκαιο, το οποίο απαγορεύει, ανεξαιρέτως και άνευ δυνατότητας ανά περίπτωση διαφοροποιήσεως, τη χορήγηση άδειας διαμονής στην περίπτωση κατά την οποία ο αιτών έχει ποινικό ιστορικό στη χώρα υποβολής της αιτήσεως, ακόμη και αν τούτο έχει ως αναπόδραστη συνέπεια να στερείται το δικαίωμά του διαμονής εντός της Ένωσης ανήλικος ο οποίος είναι πολίτης της Ένωσης και συντηρείται από τον αιτούντα, είναι σύμφωνο με την προμνησθείσα νομολογία του Δικαστηρίου η οποία ερμηνεύει το άρθρο 20 ΣΛΕΕ.

33. Υπό τις συνθήκες αυτές, με απόφαση της 25ης Ιανουαρίου 2013 που περιήλθε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου την 7η Απριλίου 2014, το Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο) ανέστειλε την ενώπιόν του διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Είναι συμβατή με το άρθρο 20 [ΣΛΕΕ], ερμηνευόμενο υπό το πρίσμα των αποφάσεων [Zhu και Chen (C-200/02, EU:C:2004:639)] και [Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124)] εθνική ρύθμιση η οποία αποκλείει τη δυνατότητα χορηγήσεως άδειας διαμονής σε γονέα πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ανήλικου και συντηρούμενου από εκείνον, λόγω της υπάρξεως ποινικών προηγούμενων στη χώρα υποβολής της αιτήσεως, ακόμη και αν αυτό συνεπάγεται την αναγκαστική αναχώρηση από το έδαφος της Ένωσης του ανηλίκου που θα πρέπει να ακολουθήσει τον γονέα του;»

Β — *Η υπόθεση C-304/14*

34. Η CS είναι Μαροκινή υπήκοος. Το 2002 συνήψε γάμο με Βρετανό πολίτη. Τον Σεπτέμβριο του 2003, αφού της χορηγήθηκε θεώρηση εισόδου λόγω του γάμου της, η CS εισήλθε νομίμως στο Ηνωμένο Βασίλειο, με άδεια παραμονής ισχύουσα έως την 20ή Αυγούστου 2005. Την 31η Οκτωβρίου 2005 χορηγήθηκε στη CS άδεια διαμονής αορίστου διαρκείας στο Ηνωμένο Βασίλειο.

35. Το 2007 ο γάμος της CS και του συζύγου της ελύθη με διαζύγιο. Ακολούθησε επανασύνδεση του ζεύγους και το 2010 η CS τέλεσε εκ νέου γάμο με τον πρώην σύζυγό της. Το 2011 η CS απέκτησε από τον γάμο της υιό ο οποίος γεννήθηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο. Η CS έχει εν τοις πράγμασι την αποκλειστική επιμέλεια του εν λόγω τέκνου.

36. Την 21η Μαρτίου 2012 η CS εκρίθη ένοχη ποινικού αδικήματος. Την 4η Μαΐου 2012 η CS καταδικάσθηκε σε φυλάκιση δώδεκα μηνών.

5 — Επισημαίνεται ότι στην απόφαση περί παραπομπής μνεία για την πολωνικής ιθαγένειας κόρη του A. Rendón Marín γίνεται μόνον κατά την παράθεση των πραγματικών περιστατικών. Αντιθέτως, εκθέτοντας τους λόγους που το οδήγησαν στην υποβολή προδικαστικού ερωτήματος στο Δικαστήριο, το Tribunal Supremo αναφέρεται αποκλειστικώς στον ισπανικής ιθαγένειας ανήλικο υιό αυτού.

37. Τη 2α Αυγούστου 2012 η CS ενημερώθηκε ότι, λόγω της καταδίκης της, επρόκειτο να απελαθεί από το Ηνωμένο Βασίλειο. Την 30ή Αυγούστου 2012 η CS υπέβαλε αίτηση ασύλου. Η αίτησή της εξετάσθηκε από την αρμόδια αρχή του Ηνωμένου Βασιλείου, τον Υπουργό Εσωτερικών.

38. Τη 2α Νοεμβρίου 2012, έχοντας εκτίσει την ποινή φυλακίσεως, η CS αποφυλακίσθηκε, ενώ την 9η Ιανουαρίου 2013 ο Υπουργός Εσωτερικών απέρριψε την αίτησή της ασύλου[6]. Η απόφαση απελάσεως της CS από το Ηνωμένο Βασίλειο σε τρίτη χώρα ελήφθη βάσει του άρθρου 32, παράγραφος 5, του νόμου περί συνόρων. Η CS προσέβαλε την απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών κάνοντας χρήση του δικαιώματός της προσφυγής ενώπιον του First-tier Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [Πρωτοδικείο (Τμήμα Μεταναστεύσεως και Ασύλου). Την 3η Σεπτεμβρίου 2013 η προσφυγή της έγινε δεκτή με το σκεπτικό ότι η απέλασή της θα οδηγούσε σε παραβίαση της Συμβάσεως για τους πρόσφυγες, παράβαση των άρθρων 3 και 8 της ΕΣΔΑ και παραβίαση των Συνθηκών.

39. Με την απόφασή του το First-tier Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) διαπίστωσε ότι, σε περίπτωση επιβολής στη CS μέτρου απομακρύνσεως, κανένα άλλο μέλος της οικογένειάς της στο Ηνωμένο Βασίλειο δεν θα ήταν σε θέση να αναλάβει τη φροντίδα του τέκνου της και, ως εκ τούτου, το τέκνο θα έπρεπε να ακολουθήσει την ίδια στο Μαρόκο. Βασιζόμενο στα δικαιώματα που συναρτώνται με την ευρωπαϊκή ιθαγένεια του τέκνου της CS δυνάμει του άρθρου 20 ΣΛΕΕ και της αποφάσεως Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), το First-tier Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) απεφάνθη ότι «[...] πολίτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν δύναται επ' ουδενί να απελαθεί εμμέσως από το έδαφος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. […] Ο κανόνας αυτός δεν επιδέχεται καμία απολύτως εξαίρεση, ακόμη και στην περίπτωση κατά την οποία […] οι γονείς έχουν ποινικό ιστορικό. [...] Κατά συνέπεια, η προσβαλλόμενη απόφαση απελάσεως δεν είναι σύννομη διότι προσβάλλει τα δικαιώματα των οποίων το τέκνο απολαύει δυνάμει του άρθρου 20 ΣΛΕΕ».

40. Ο Υπουργός Εσωτερικών έλαβε έγκριση να εφεσιβάλει την εν λόγω απόφαση ενώπιον του Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) London [Ανωτέρου Δικαστηρίου (Τμήμα Μεταναστεύσεως και Ασύλου) του Λονδίνου]. Ενώπιον του εν λόγω δικαστηρίου υποστηρίχθηκε για λογαριασμό του Υπουργού Εσωτερικών ότι η εκτίμηση και τα συμπεράσματά του First-tier Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) σε σχέση με το σύνολο των λόγων για τους οποίους αυτό είχε δεχθεί την προσφυγή της CS, συμπεριλαμβανόμενων της εκτιμήσεως και των συμπερασμάτων του περί των δικαιωμάτων των οποίων απολαύει το τέκνο δυνάμει του άρθρου 20 ΣΛΕΕ, περί της αποφάσεως Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124) και περί των δευτερογενών δικαιωμάτων της CS, ενείχαν πλάνη περί το δίκαιο. Ο Υπουργός Εσωτερικών υποστήριξε, μεταξύ άλλων, ότι το δίκαιο της Ένωσης δεν απέκλειε την απέλαση της CS στο Μαρόκο, έστω και αν η ενέργεια αυτή επρόκειτο να στερήσει από το τέκνο, πολίτη της Ένωσης, τη δυνατότητα πραγματικής απολαύσεως, κατά το ουσιώδες μέρος τους, των δικαιωμάτων που συνδέονται με την εν λόγω ιδιότητα.

41. Υπό τις συνθήκες αυτές, με απόφαση της 4ης Ιουνίου 2014 η οποία περιήλθε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου την 24η Ιουνίου 2014, το Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) London ανέστειλε την ενώπιόν του διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Προσκρούει στο δίκαιο της Ένωσης και, ειδικότερα, στο άρθρο 20 ΣΛΕΕ η εκ μέρους κράτους μέλους απέλαση σε χώρα εκτός Ένωσης υπηκόου τρίτης χώρας, πατέρα τέκνου το οποίο είναι πολίτης του εν λόγω κράτους μέλους (και, κατά συνέπεια, πολίτης της Ένωσης) και του οποίου ο εν λόγω γονέας έχει, στην πράξη, την αποκλειστική επιμέλεια, στην περίπτωση κατά την οποία τούτο θα στερούσε από το τέκνο, πολίτη της Ένωσης, τη δυνατότητα πραγματικής απολαύσεως, κατά το ουσιώδες μέρος τους, των δικαιωμάτων του ως πολίτη της Ένωσης;

6 — Η απόφαση κατέληγε στο συμπέρασμα ότι κατά της CS έπρεπε να εκδοθεί απόφαση απελάσεως λόγω της ποινικής καταδίκης της.

2) Σε περίπτωση αποφατικής απαντήσεως επί του πρώτου ερωτήματος, υπό ποιες περιστάσεις θα επέτρεπε το δίκαιο της Ένωσης μια τέτοια απέλαση;

3) Σε περίπτωση αποφατικής απαντήσεως επί του πρώτου ερωτήματος, σε ποιο βαθμό επηρεάζουν ενδεχομένως τα άρθρα 27 και 28 της οδηγίας [2004/38] την απάντηση επί του δευτέρου ερωτήματος;»

IV – **Οι διαδικασίες ενώπιον του Δικαστηρίου**

42. Στην υπόθεση C-165/14 γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν ο A. Rendón Marín, η Ισπανική, η Ελληνική, η Γαλλική, η Ιταλική, η Ολλανδική, η Πολωνική Κυβέρνηση και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, καθώς και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ενώ στην υπόθεση C-304/14 γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν η CS, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, η Γαλλική και η Πολωνική Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή.

43. Με απόφαση της 2ας Ιουνίου 2015 το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 29, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του, παρέπεμψε τις δύο υποθέσεις ενώπιον του αυτού δικαστικού σχηματισμού, ήτοι ενώπιον του τμήματος μείζονος συνθέσεως, το οποίο κατ' εφαρμογήν του άρθρου 77 του εν λόγω Κανονισμού, οργάνωσε κοινή για τις δύο υποθέσεις επ' ακροατηρίου συζήτηση.

44. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση η οποία διεξήχθη την 30ή Ιουνίου 2015 προφορικές παρατηρήσεις υπεβλήθησαν εκ μέρους του A. Rendón Marín, της CS, της Ισπανικής Κυβερνήσεως, της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου, της Δανικής και της Πολωνικής Κυβερνήσεως, καθώς και της Επιτροπής.

V – **Ανάλυση**

A — *Επί της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου στην υπόθεση C-165/14*

45. Από τη διαβιβασθείσα στο Δικαστήριο δικογραφία καθώς και από τις παρατηρήσεις που διατύπωσαν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ο A. Rendón Marín και η Ισπανική Κυβέρνηση προκύπτει ότι ο A. Rendón Marín, μετά την αίτηση αναιρέσεως που άσκησε ενώπιον του Tribunal Supremo κατά της αποφάσεως της 21ης Μαρτίου 2012, με την οποία είχε απορριφθεί η προσφυγή του κατά της αποφάσεως περί μη χορηγήσεως άδειας διαμονής, αίτηση αναιρέσεως στο πλαίσιο της οποίας το ως άνω δικαστήριο υπέβαλε την υπό εξέταση αίτησης προδικαστικής αποφάσεως, κατέθεσε ενώπιον της αντιπροσωπείας της κυβερνήσεως στη Μάλαγα δύο νέες αιτήσεις χορηγήσεως προσωρινής διαμονής για εξαιρετικούς λόγους. Εντούτοις, εκάστη των αιτήσεων αυτών βασιζόταν σε νέο λόγο, ήτοι στην εδραίωσή του στη χώρα υποδοχής επί τη βάσει οικογενειακών δεσμών [«arraigo familiar», στο εξής: οικογενειακή εδραίωση], η οποία προβλέπεται από το άρθρο 124, παράγραφος 3[7], του νέου κανονισμού του νόμου περί αλλοδαπών[8].

7 — Το νέο αυτό άρθρο ορίζει τις προϋποθέσεις χορηγήσεως άδειας διαμονής λόγω οικογενειακής εδραιώσεως. Το εν λόγω άρθρο προβλέπει ρητώς τη δυνατότητα χορηγήσεως άδειας διαμονής σε γονέα ανήλικου τέκνου Ισπανού υπηκόου, στην περίπτωση κατά την οποία ο εν λόγω γονέας συντηρεί το τέκνο και συνοικεί με αυτό.

8 — Ο εν λόγω κανονισμός ενεκρίθη με το βασιλικό διάταγμα 557/2011, περί εγκρίσεως του κανονισμού του οργανικού νόμου 4/2000 περί των δικαιωμάτων και ελευθεριών των αλλοδαπών στην Ισπανία και περί της κοινωνικής εντάξεώς τους, όπως τροποποιήθηκε με τον οργανικό νόμο 2/2009 (Real Decreto 557/2011 por el que se aprueba el Reglamento de la Ley Orgánica 4/2000, sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social, tras su reforma por Ley Orgánica 2/2009), της 20ής Απριλίου 2011 (*BOE* αριθ. 103, της 30ής Απριλίου 2011, σ. 43821).

46. Όσον αφορά την πρώτη εκ των δύο αιτήσεων, από την ενώπιον του Δικαστηρίου δικογραφία προκύπτει ότι, με απόφαση της 17ης Φεβρουαρίου 2014, η αντιπροσωπεία της κυβερνήσεως στη Μάλαγα απέρριψε την εν λόγω αίτηση λόγω του ποινικού ιστορικού του αιτούντος, κατ' εφαρμογήν των διατάξεων του άρθρου 31, παράγραφος 5, του νόμου περί αλλοδαπών και του άρθρου 128 του νέου κανονισμού του νόμου περί αλλοδαπών [9].

47. Όσον αφορά τη δεύτερη αίτηση, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση η Ισπανική Κυβέρνηση επισήμανε ότι τη 18η Φεβρουαρίου 2015 η αντιπροσωπεία της κυβερνήσεως στη Μάλαγα χορήγησε στον αναιρεσείοντα της κύριας δίκης άδεια προσωρινής διαμονής. Συναφώς, από τις προφορικές παρατηρήσεις του A. Rendón Marín προκύπτει ότι αυτός έλαβε την εν λόγω άδεια προσωρινής διαμονής για εξαιρετικούς λόγους, αναγομένους στην οικογενειακή εδραίωση, *λόγω της διαγραφής*, από την αρμόδια ισπανική αρχή, *των ποινικών καταδίκων από το ποινικό μητρώο του*.

48. Κατά συνέπεια, όπως προκύπτει, ο A. Rendón Marín κατέχει πλέον την άδεια προσωρινής διαμονής που ζητούσε. Μολονότι τούτο δεν ασκεί επιρροή επί του παραδεκτού της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, καθώς κατά τον χρόνο υποβολής αυτής πληρούνταν όλες οι σχετικές προϋποθέσεις [10], ανακύπτει το ερώτημα εάν η ένδικη διαφορά πρέπει να θεωρηθεί επιλυθείσα και αν πράγματι εξακολουθεί να είναι αναγκαία η απάντηση επί του υποβληθέντος προδικαστικού ερωτήματος. Το ερώτημα αυτό δεν εγείρει, επομένως, ζήτημα παραδεκτού της υποβληθείσας από το Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο) αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως [11], αλλά ενδεχόμενης αναρμοδιότητας του Δικαστηρίου [12].

49. Τόσο από το γράμμα όσο και από την οικονομία του άρθρου 267 ΣΛΕΕ προκύπτει ότι η διαδικασία προδικαστικής παραπομπής προϋποθέτει τω όντι εκκρεμή διαφορά ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων, στο πλαίσιο της οποίας αυτά καλούνται να εκδώσουν απόφαση που θα λαμβάνει υπόψη την εκδοθησομένη από το Δικαστήριο προδικαστική απόφαση [13]. Η ύπαρξη της διαφοράς της κύριας δίκης αποτελεί, επομένως, ουσιώδη προϋπόθεση για την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου, τη συνδρομή της οποίας το Δικαστήριο δύναται και δη οφείλει να ελέγχει αυτεπαγγέλτως [14].

50. Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από το σημείο 45 των προτάσεων, η άδεια διαμονής χορηγήθηκε αφότου η απόφαση με την οποία απερρίφθη η προσφυγή που είχε ασκηθεί κατά της αποφάσεως περί μη χορηγήσεως της εν λόγω άδειας προσεβλήθη με αίτηση αναιρέσεως, στο πλαίσιο της οποίας το Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο) υπέβαλε ενώπιον του Δικαστηρίου αίτηση προδικαστικής αποφάσεως. Εάν επαληθευθεί ότι ο A. Rendón Marín απέκτησε πράγματι την άδεια προσωρινής διαμονής που ζητούσε [15], θα έπρεπε να γίνει δεκτό ότι η διαφορά της κύριας δίκης κατέστη άνευ

9 — Βλ. ανωτέρω, σημείο 23 των προτάσεων.

10 — Βλ., στο ίδιο πνεύμα, τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα F. G. Jacobs στην υπόθεση Djabali (C-314/96, EU:C:1997:248, σημείο 16). Βλ., ομοίως, απόφαση Djabali (C-314/96, EU:C:1998:104, σκέψεις 17 έως 23). Στην υπό κρίση υπόθεση, η διαλαμβανόμενη στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως περιγραφή του νομικού πλαισίου και των πραγματικών περιστατικών *παρέχει* στο Δικαστήριο *τη δυνατότητα* να προβεί σε λυσιτελή ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης. Βλ. άρθρο 94 του Κανονισμού Διαδικασίας.

11 — Για τη διαφορά μεταξύ των δύο αυτών δικονομικών ζητημάτων βλ. προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Wahl στην υπόθεση Gullotta και Farmacia di Gullotta Davide & C. (C-497/12, EU:C:2015:168, σκέψεις 16 και 22). Βλ. επίσης Naômé, C., *Le renvoi préjudiciel en droit européen — Guide pratique*, Larcier, Βρυξέλλες, 2010, 2η έκδ., σ. 85 και 86.

12 — Βλ. τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Wahl στην υπόθεση Gullotta και Farmacia di Gullotta Davide & C. (C-497/12, EU:C:2015:168, σημείο 17 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία), με τις οποίες επισημαίνεται ότι «[η] αρμοδιότητα του Δικαστηρίου οριοθετείται από το σύστημα ενδίκων βοηθημάτων που προβλέπεται από τις Συνθήκες, τα οποία μπορούν να ασκηθούν μόνον εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις που καθορίζονται στις οικείες διατάξεις».

13 — Απόφαση UGT-Rioja κ.λπ. (C-428/06 έως C-434/06, EU:C:2008:488, σκέψη 39 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

14 — Όπ.π. (σκέψη 40).

15 — Υπενθυμίζεται ότι οι προϋποθέσεις από τη συνδρομή των οποίων το άρθρο 267 ΣΛΕΕ εξαρτά την αρμοδιότητα του Δικαστηρίου πρέπει να πληρούνται όχι μόνο κατά τον χρόνο υποβολής, εκ μέρους του εθνικού δικαστηρίου, της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, αλλά και καθ' όλη τη διάρκεια της διαδικασίας ενώπιον του Δικαστηρίου. Βλ. τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα N. Wahl στην υπόθεση Gullotta και Farmacia di Gullotta Davide & C. (C-497/12, EU:C:2015:168, σημείο 19). Βλ. το άρθρο 100 του Κανονισμού Διαδικασίας το οποίο ορίζει:

«1. Ενόσω το αιτούν δικαστήριο δεν έχει ανακαλέσει την υποβληθείσα στο Δικαστήριο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, το Δικαστήριο οφείλει να αποφανθεί επ' αυτής. […].
2. Εντούτοις, το Δικαστήριο μπορεί οποτεδήποτε να διαπιστώσει ότι δεν συντρέχουν πλέον οι προϋποθέσεις αρμοδιότητάς του.»

αντικειμένου, διότι τα αιτήματα του A. Rendón Marín έχουν ικανοποιηθεί. Εντούτοις, μολονότι είναι ενδεχομένως αμφίβολο ότι η απάντηση του Δικαστηρίου είναι αναγκαία για την έκδοση της αποφάσεως του Tribunal Supremo, όπως απαιτεί το άρθρο 267 ΣΛΕΕ, εκτιμώ ότι το Δικαστήριο δεν είναι σε θέση να αποφανθεί μετά βεβαιότητας και αποκλειστικώς βάσει των παρασχεθέντων κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση στοιχείων ότι παρέλκει η συνέχιση της εκκρεμούς ενώπιον του Tribunal Supremo δίκης. Το εν λόγω δικαστήριο ενδεχομένως να αποφασίσει να συνεχίσει τη δίκη για λόγο ο οποίος δεν προκύπτει από την υποβληθείσα στο Δικαστήριο δικογραφία.

51. Στο πλαίσιο αυτό εκτιμώ ότι είναι σκόπιμο να ερωτηθεί το αιτούν δικαστήριο εάν προτίθεται να εμμείνει στην αίτηση προδικαστικής αποφάσεως και αν συντρέχουν λόγοι ώστε να θεωρείται ότι η απάντηση του Δικαστηρίου εξακολουθεί να είναι αναγκαία για την έκδοση της δικής του αποφάσεως. Η ενέργεια αυτή θα ήταν σύμφωνη με τη νομολογία του Δικαστηρίου, κατά την οποία δικαιολογητική βάση της προδικαστικής παραπομπής δεν είναι η διατύπωση συμβουλευτικών γνωμών επί γενικών ή υποθετικών ζητημάτων, αλλά η ανάγκη πραγματικής επιλύσεως μιας ένδικης διαφοράς [16].

52. Για την περίπτωση κατά την οποία, κατόπιν επικοινωνίας με το αιτούν δικαστήριο, το Δικαστήριο κρίνει ότι η εκ μέρους του απάντηση εξακολουθεί να είναι αναγκαία, θα εξετάσω το υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα στον βαθμό κατά τον οποίο το αιτούν δικαστήριο δεν το έχει αποσύρει.

Β — *Επί της ουσίας των υποθέσεων C-165/14 και C-304/14*

53. Οι δύο αιτήσεις προδικαστικής αποφάσεως, οι οποίες υπεβλήθησαν αντιστοίχως από το Tribunal Supremo και από το Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) London, αφορούν κατ' ουσίαν την ερμηνεία του άρθρου 20 ΣΛΕΕ και την εμβέλεια της εν λόγω διατάξεως, είτε υπό το πρίσμα των αποφάσεων Zhu και Chen [17] (υπόθεση C-165/14) και Ruiz Zambrano [18] (υποθέσεις C-165/14 και C-304/14), είτε αποκλειστικώς υπό το πρίσμα της αποφάσεως Ruiz Zambrano, με την ιδιαιτερότητα ότι ο αναιρεσείων και η εφεσίβλητη, αντιστοίχως, των κύριων δικών έχουν ποινικό ιστορικό.

54. Υπενθυμίζεται εκ προοιμίου ότι, στο πλαίσιο της προβλεπόμενης από το άρθρο 267 ΣΛΕΕ διαδικασίας συνεργασίας μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του Δικαστηρίου, το Δικαστήριο καλείται να παράσχει στο εθνικό δικαστήριο λυσιτελή απάντηση παρέχουσα σε αυτό τη δυνατότητα να τάμει την ενώπιόν του εκκρεμή διαφορά. Υπό το πρίσμα αυτό, το Δικαστήριο δύναται να αναδιατυπώσει, εφόσον είναι αναγκαίο, τα υποβληθέντα σε αυτό ερωτήματα. Συγκεκριμένα, αποστολή του Δικαστηρίου είναι η ερμηνεία όλων των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης που τα εθνικά δικαστήρια έχουν ανάγκη προκειμένου να αποφαίνονται επί των διαφορών των οποίων επιλαμβάνονται, ακόμη και όταν τα ερωτήματα που τα εθνικά δικαστήρια υποβάλλουν δεν περιέχουν ρητή αναφορά στις εν λόγω διατάξεις [19].

55. Κατά συνέπεια, μολονότι τυπικώς το αιτούν δικαστήριο περιόρισε τα ερωτήματά του στην ερμηνεία του άρθρου 20 ΣΛΕΕ, το γεγονός αυτό δεν εμποδίζει το Δικαστήριο να του παράσχει όλα τα στοιχεία ερμηνείας του δικαίου της Ένωσης που μπορεί να αποδειχθούν λυσιτελή για την εκδίκαση της υποθέσεως της οποίας έχει επιληφθεί, ανεξαρτήτως της μνείας ή μη αυτών με τα υποβληθέντα

16 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Zabala Erasun κ.λπ. (C-422/93 έως C-424/93, EU:C:1995:183, σκέψη 29), Djabali (C-314/96, EU:C:1998:104, σκέψη 19), καθώς και García Blanco (C-225/02, EU:C:2005:34, σκέψη 28).

17 — C-200/02, EU:C:2004:639.

18 — C-34/09, EU:C:2011:124.

19 — Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση Betriu Montull (C-5/12, EU:C:2013:571, σκέψη 40 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

ερωτήματα. Προς τούτο, απόκειται στο Δικαστήριο να εξαγάγει από το σύνολο των παρασχεθέντων από το εθνικό δικαστήριο στοιχείων και, ιδίως, από το σκεπτικό της αποφάσεως περί παραπομπής εκείνα τα στοιχεία του δικαίου της Ένωσης τα οποία χρήζουν ερμηνείας, λαμβανομένου υπόψη του αντικειμένου της διαφοράς [20].

56. Εν προκειμένω, το αιτούν δικαστήριο στην υπόθεση C-165/14 ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινισθεί, αφενός, εάν η οδηγία 2004/38 αποκλείει εθνική κανονιστική ρύθμιση προβλέπουσα την αυτοδίκαιη απόρριψη αιτήσεως χορηγήσεως άδειας διαμονής υπηκόου τρίτης χώρας, γονέα ανήλικου τέκνου το οποίο είναι πολίτης της Ένωσης και το οποίο συντηρείται από τον εν λόγω γονέα με τον οποίο συνοικεί στο κράτος μέλος υποδοχής, στην περίπτωση κατά την οποία ο αιτών έχει ποινικό ιστορικό, και, αφετέρου, εάν το άρθρο 20 ΣΛΕΕ, όπως ερμηνεύεται υπό το πρίσμα των αποφάσεων Zhu και Chen [21] και Ruiz Zambrano [22], αποκλείει την εν λόγω εθνική κανονιστική ρύθμιση η οποία προβλέπει την αυτοδίκαιη απόρριψη αιτήσεως χορηγήσεως άδειας διαμονής υπηκόου τρίτης χώρας, γονέα ανήλικων τέκνων πολιτών της Ένωσης των οποίων αυτός έχει την αποκλειστική επιμέλεια, στην περίπτωση κατά την οποία ο αιτών έχει ποινικό ιστορικό και η εν λόγω άρνηση χορηγήσεως άδειας διαμονής συνεπάγεται υποχρέωση των τέκνων να εγκαταλείψουν το έδαφος της Ένωσης.

57. Στο πλαίσιο της υποθέσεως C-304/14 το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινισθεί εάν το άρθρο 20 ΣΛΕΕ αποκλείει την εκ μέρους κράτους μέλους απέλαση σε χώρα εκτός Ένωσης υπηκόου τρίτης χώρας, πατέρα τέκνου το οποίο είναι πολίτης του εν λόγω κράτους μέλους και του οποίου ο εν λόγω γονέας έχει εν τοις πράγμασι την αποκλειστική επιμέλεια, στην περίπτωση κατά την οποία τούτο θα στερούσε από το τέκνο, πολίτη της Ένωσης, τη δυνατότητα πραγματικής απολαύσεως, κατά το ουσιώδες μέρος τους, των δικαιωμάτων του ως πολίτη της Ένωσης.

58. Στον βαθμό κατά τον οποίο οι δύο υποθέσεις εγείρουν παρεμφερή ζητήματα, οι προτάσεις μου θα είναι κοινές. Επισημαίνεται εντούτοις ότι, παρά τις ομοιότητές τους, οι δύο υποθέσεις και, κατ' επέκταση, τα ερωτήματα που υπεβλήθησαν στο Δικαστήριο από το Tribunal Supremo (Ανώτατο Δικαστήριο) και από το Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) London, παρουσιάζουν ομοίως διαφορές. Κρίνεται, ως εκ τούτου, σκόπιμη η εξέταση, σε πρώτο χρόνο, των ιδιαιτεροτήτων των διαφορών των κυρίων δικών και, εν συνεχεία, η ανάλυση των καθοριστικής σημασίας πτυχών των υποβληθέντων από τα αιτούντα δικαστήρια προδικαστικών ερωτημάτων.

1. Οι ιδιαιτερότητες των υποθέσεων

59. Κοινό στοιχείο των καταστάσεων των διαφορών των κυρίων δικών αποτελεί, κατ' αρχάς, το γεγονός ότι οι διάδικοι είναι υπήκοοι τρίτης χώρας, γονείς ανήλικων πολιτών της Ένωσης κατοικούντων στο αντίστοιχο κράτος μέλος, των οποίων αυτοί έχουν την αποκλειστική επιμέλεια. Περαιτέρω, τα εν λόγω τέκνα, πολίτες της Ένωσης, είχαν ανέκαθεν ως τόπο κατοικίας τους το αντίστοιχο κράτος μέλος. Τέλος, τόσο ο A. Rendón Marín όσο και η CS έχουν καταδικασθεί σε ποινές φυλακίσεως, εννέα και δώδεκα μηνών, αντιστοίχως.

20 — Όπ.π. (σκέψη 41 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

21 — C-200/02, EU:C:2004:639.

22 — C-34/09, EU:C:2011:124.

60. Οι δύο διαφορές των κυρίων δικών παρουσιάζουν, εντούτοις, ορισμένες διαφορές. Οι διαφορές αυτές συνίστανται, μεταξύ άλλων, στο γεγονός ότι ένα εκ των τέκνων, η κόρη του A. Rendón Marín, κατοικεί σε κράτος μέλος άλλο από εκείνο της ιθαγένειάς της, στο είδος του επίμαχου εθνικού μέτρου (άρνηση χορηγήσεως άδειας διαμονής στην Ισπανία και απόφαση απελάσεως από το Ηνωμένο Βασίλειο)[23], καθώς και στη βαρύτητα των διαπραχθεισών από τον A. Rendón Marín και τη CS αδικημάτων (αναστολή εκτελέσεως της επιβληθείσας στον A. Rendón Marín ποινής εννιάμηνης φυλακίσεως και έκτιση, εκ μέρους της CS, της ποινής δωδεκάμηνης φυλακίσεως).

61. Όσον αφορά, κατ' αρχάς, την *κατάσταση της κόρης* του A. Rendón Marín (πολωνικής ιθαγένειας), η οποία γεννήθηκε στην Ισπανία και ουδέποτε εγκατέλειψε το εν λόγω κράτος μέλος, επιβάλλεται εκ προοιμίου να εξετασθεί αν η κατάσταση αυτή εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2004/38, όπως υποστηρίζουν η Ελληνική Κυβέρνηση, η Ιταλική Κυβέρνηση και η Πολωνική Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή. Το ζήτημα αυτό θα εξετασθεί κατωτέρω[24].

62. Όσον αφορά, εν συνεχεία, *το είδος της επίμαχης εθνικής κανονιστικής ρυθμίσεως*, κρίνεται σκόπιμη η αποσαφήνιση ορισμένων ιδιαίτερων πτυχών των υπό κρίση υποθέσεων.

63. Στην υπόθεση C-165/14, από τα στοιχεία της ενώπιον του Δικαστηρίου δικογραφίας, καθώς και από τα στοιχεία που παρασχέθηκαν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση από τον ο A. Rendón Marín και την Ισπανική Κυβέρνηση προκύπτει ότι η απόφαση της αντιπροσωπείας της κυβερνήσεως στη Μάλαγα της 17ης Φεβρουαρίου 2014, με την οποία απερρίφθη η αίτηση χορηγήσεως άδειας διαμονής, αναφέρει ότι, συμφώνως προς το άρθρο 28, παράγραφος 3, του νόμου περί αλλοδαπών, σε συνδυασμό με το άρθρο 24 του κανονισμού του νόμου περί αλλοδαπών, ο A. Rendón Marín «υποχρεούται να εγκαταλείψει την Ισπανία εντός μέγιστης προθεσμίας δεκαπέντε ημερών από της κοινοποιήσεως [της απορριπτικής της αιτήσεώς του αποφάσεως]».

64. Με τις γραπτές και προφορικές παρατηρήσεις της η Ισπανική Κυβέρνηση υποστηρίζει συναφώς ότι η εφαρμογή της επίμαχης ισπανικής κανονιστικής ρυθμίσεως και, κατά συνέπεια, η διαταγή εγκαταλείψεως της επικρατείας δεν συνεπάγονται την αυτοδίκαιη απομάκρυνση υπηκόου τρίτης χώρας λόγω ποινικού ιστορικού. Συγκεκριμένα, η αρμόδια αρχή οφείλει, κατ' αρχάς, να αποδείξει ότι το πρόσωπο διέπραξε παράβαση του νόμου περί αλλοδαπών προβλεπόμενη από το άρθρο 53, παράγραφος 1, στοιχείο a, του εν λόγω νόμου και, εν συνεχεία, να κινήσει τη διαδικασία επιβολής κυρώσεων, η οποία δύναται ενδεχομένως να καταλήξει σε απέλαση.

65. Εντούτοις, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ο A. Rendón Marín τόνισε ότι όποιος διαμένει στην Ισπανία άνευ άδειας διαμονής διαπράττει διοικητική παράβαση η οποία δύναται να επισύρει διαταγή απελάσεως.

66. Εν πάση περιπτώσει, από τα παρασχεθέντα από το αιτούν δικαστήριο στοιχεία προκύπτει ότι η άρνηση χορηγήσεως στον A. Rendón Marín άδειας διαμονής στην Ισπανία λόγω του ποινικού ιστορικού του θα συνεπαγόταν αναγκαστική απομάκρυνσή του από την εθνική επικράτεια και, συνεπώς, από την Ένωση, γεγονός που θα συνεπέφερε την εκ μέρους των δύο τέκνων του εγκατάλειψη του εδάφους της Ένωσης.

67. Στην υπόθεση C-304/15, επισημαίνεται ότι, όπως αναφέρει το αιτούν δικαστήριο, κατά την επίμαχη κανονιστική ρύθμιση του Ηνωμένου Βασιλείου, η εκ μέρους του Υπουργού Εσωτερικών έκδοση αποφάσεως απελάσεως εις βάρος μη Βρετανού πολίτη που κρίνεται ένοχος αδικήματος και καταδικάζεται σε ποινή φυλακίσεως διάρκειας τουλάχιστον δώδεκα μηνών αποτελεί οφειλόμενη ενέργεια[25].

23 — Ως προς την κατάσταση της CS, επισημαίνεται ότι αυτή επέστρεψε νομοτύπως στο Ηνωμένο Βασίλειο ως σύζυγος Βρετανού πολίτη με άδεια διαμονής αόριστης διάρκειας. Σε μεταγενέστερο δε χρόνο χορηγήθηκε στη CS άδεια μόνιμης διαμονής στο εν λόγω κράτος μέλος.

24 — Βλ. σημεία 81 έως 88 των προτάσεων.

25 — Βλ. και ανωτέρω, σημείο 13 των προτάσεων.

68. Τέλος, ως προς τη *βαρύτητα των διαπραχθεισών από τον A. Rendón Marín και τη CS αδικημάτων* κρίνεται σκόπιμη η επισήμανση των ακόλουθων στοιχείων.

69. Στην υπόθεση C-165/14, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η υποβληθείσα από τον A. Rendón Marín αίτηση χορηγήσεως άδειας προσωρινής διαμονής για εξαιρετικούς λόγους απερρίφθη από τη Γενική Διεύθυνση Μεταναστεύσεως *λόγω ποινικού ιστορικού*, κατ' εφαρμογήν των διατάξεων του άρθρου 31, παράγραφος 5, του νόμου περί αλλοδαπών. Εντούτοις, όπως επισημάνθηκε ανωτέρω, με το σημείο 27 των προτάσεων, η εκτέλεση της ποινής φυλακίσεως εννέα μηνών στην οποία ο A. Rendón Marín καταδικάσθηκε ανεστάλη προσωρινώς και ο A. Rendón Marín δεν θα εκτίσει την εν λόγω ποινή. Εξάλλου, κατά την ημερομηνία εκδόσεως της αποφάσεως περί παραπομπής ο A. Rendón Marín ανέμενε απόφαση της αρμόδιας αρχής επί της αιτήσεώς του διαγραφής των ποινικών καταδικών από το ποινικό μητρώο του [26].

70. Στην υπόθεση C-304/14, εν αντιθέσει προς τον A. Rendón Marín, η CS εκρίθη ένοχη ποινικού αδικήματος για το οποίο καταδικάσθηκε σε δωδεκάμηνη φυλάκιση, ποινή την οποία πράγματι εξέτισε. Επιπροσθέτως, λόγω της καταδίκης της και του γεγονότος ότι δεν είναι Βρετανή υπήκοος, εκδόθηκε εις βάρος της απόφαση απελάσεως από το Ηνωμένο Βασίλειο [27].

71. Λαμβανομένων υπόψη των ιδιαιτεροτήτων των εν λόγω υποθέσεων, επιβάλλεται σε πρώτο χρόνο να αποσαφηνισθεί εάν η κατάσταση του A. Rendón Marín και των τέκνων του καθώς και η κατάσταση της CS και του τέκνου της εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως επί του εν λόγω ερωτήματος, θα εξετασθούν τα ιδιαίτερα ζητήματα που θέτει το αιτούν δικαστήριο, ήτοι ο αντίκτυπος του ποινικού ιστορικού του A. Rendón Marín και της CS επί της αναγνωρίσεως του δικαιώματός τους διαμονής.

2. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

72. Στο πλαίσιο των υποθέσεων των κυρίων δικών ζητείται από το Δικαστήριο να ερμηνεύσει το δίκαιο της Ένωσης ούτως ώστε να διαπιστωθεί κατά πόσον είναι σύμφωνες με το δίκαιο της Ένωσης οι επίμαχες εθνικές κανονιστικές ρυθμίσεις προκειμένου για καταστάσεις οι οποίες αφορούν, αφενός, το δικαίωμα διαμονής στο έδαφος της Ένωσης ανηλίκων και δη νεαρότατης ηλικίας πολιτών της Ένωσης οι οποίοι κατοικούσαν ανέκαθεν στο αντίστοιχο κράτος μέλος και, συνεπώς, το δικαίωμα διαμονής του γονέα υπηκόου τρίτης χώρας ο οποίος έχει την αποκλειστική επιμέλειά τους και, αφετέρου, τη δυνατότητα κράτους μέλους να αρνηθεί τη χορήγηση άδειας διαμονής ή να διατάξει την απέλαση των εν λόγω υπηκόων τρίτης χώρας λόγω του ποινικού ιστορικού τους.

73. Στο πλαίσιο αυτό επιβάλλεται η διά βραχέων εξέταση της αρχής της απονομής αρμοδιοτήτων στο πεδίο του μεταναστευτικού δικαίου και, εν συνεχεία, η εξέταση των διαφόρων ειδών δικαιώματος διαμονής που το Δικαστήριο αναγνωρίζει στα μέλη οικογένειας πολίτη της Ένωσης.

α) Επί της αρχής της απονομής αρμοδιοτήτων στο πεδίο του μεταναστευτικού δικαίου

74. Στον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης η Ένωση έχει συντρέχουσα αρμοδιότητα με τα κράτη μέλη, όπως προβλέπεται από το άρθρο 4, παράγραφος 2, στοιχείο ι', ΣΛΕΕ. Οι στόχοι και οι όροι ασκήσεως της εν λόγω αρμοδιότητας εξειδικεύονται με τον τίτλο V του τρίτου μέρους της Συνθήκης ΛΕΕ. Το άρθρο 67 ΣΛΕΕ ορίζει ότι η Ένωση αναπτύσσει κοινή πολιτική στον τομέα της μεταναστεύσεως, η οποία βασίζεται στην αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών μελών και είναι δίκαιη έναντι των υπηκόων τρίτων χωρών. Για το σύνολο των μέτρων που προβλέπονται από το άρθρο 79,

26 — Συναφώς βλ. ανωτέρω, σημεία 46 και 47 των προτάσεων.

27 — Για τον χαρακτήρα της εν λόγω αποφάσεως απελάσεως ως οφειλόμενης ενέργειας στο πλαίσιο δέσμιας αρμοδιότητας της Διοικήσεως βλ. ανωτέρω, σημεία 13 και 67 των προτάσεων.

παράγραφος 2, ΣΛΕΕ εφαρμόζεται η συνήθης νομοθετική διαδικασία[28]. Η εκ μέρους της Ένωσης άσκηση της αρμοδιότητάς της, μετά τον έλεγχο επικουρικότητας, της δίδει το νομοθετικό προβάδισμα έναντι των κρατών μελών. Τα κράτη μέλη απεκδύονται, επομένως, την αρμοδιότητά τους στο μέτρο της παρεμβάσεως της Ένωσης. Δεδομένου ότι η αρμοδιότητα της Ένωσης στον τομέα της μεταναστεύσεως είναι αρμοδιότητα εναρμονίσεως, το προβάδισμα αυτό ποικίλλει αναλόγως της ακριβούς εκτάσεως και της εντάσεως της παρεμβάσεως της Ένωσης[29]. Μέσω οδηγιών που τα κράτη μέλη έχουν την υποχρέωση να μεταφέρουν στην εσωτερική τους έννομη τάξη υιοθετούνται κοινοί κανόνες, ενώ τα κράτη μέλη δύνανται να νομοθετούν επί ζητημάτων τα οποία δεν καταλαμβάνονται από τις εν λόγω οδηγίες, καθώς και να παρεκκλίνουν από τους κοινούς κανόνες στον βαθμό κατά τον οποίο το επιτρέπουν οι οδηγίες. Υπό τις συνθήκες αυτές, τα κράτη μέλη διατηρούν, κατ' αρχήν, τις αρμοδιότητές τους στο πεδίο του μεταναστευτικού δικαίου.

75. Αντιθέτως, προκειμένου για κατάσταση στο πλαίσιο της οποίας διακυβεύονται τα δικαιώματα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής δυνάμει του δικαίου της Ένωσης, το περιθώριο εκτιμήσεως που τα κράτη μέλη διαθέτουν στον τομέα της μεταναστεύσεως δεν δύναται να θίγει την εφαρμογή διατάξεων που αφορούν την ιθαγένεια της Ένωσης ή την ελεύθερη κυκλοφορία, ακόμη και αν οι διατάξεις αυτές δεν αφορούν αποκλειστικώς την κατάσταση πολίτη της Ένωσης, αλλά και εκείνην υπηκόου τρίτης χώρας μέλους της οικογένειάς του.

β) Επί των ειδών δικαιώματος διαμονής που το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει στα μέλη της οικογένειας πολίτη της Ένωσης

76. Διευκρινίζεται ότι με τη νομολογία του το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει, μεταξύ άλλων βάσει των Συνθηκών, τρία είδη δικαιώματος διαμονής στα μέλη της οικογένειας πολίτη της Ένωσης.

77. Όσον αφορά τα δύο πρώτα είδη διαμονής, το δικαίωμα διαμονής που αναγνωρίζεται στα μέλη της οικογένειας πολίτη της Ένωσης παρέχεται *εντός του κράτους του οποίου ο πολίτης της Ένωσης έχει την ιθαγένεια*[30]. Το πρώτο είδος αφορά το δικαίωμα οικογενειακής επανενώσεως, το οποίο παρέχεται στον πολίτη συνεπεία της προηγούμενης ή ταυτόχρονης ασκήσεως της ελευθερίας κυκλοφορίας και αντλείται από την απαγόρευση των εμποδίων[31]. Το δεύτερο είδος είναι απόρροια της πρακτικής αποτελεσματικότητας του άρθρου 20 ΣΛΕΕ και απαγορεύει τον αποκλεισμό της δυνατότητας του πολίτη να απολαύει, κατά το ουσιώδες μέρος τους, των δικαιωμάτων που πηγάζουν από την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης[32]. Πρόκειται για εξαιρετικές περιπτώσεις[33].

28 — Το εν λόγω άρθρο καλύπτει τόσο τη νόμιμη όσο και την παράτυπη μετανάστευση.

29 — Το πρωτόκολλο αριθ. 25 σχετικά με την άσκηση των συντρεχουσών αρμοδιοτήτων ορίζει ότι «όταν η Ένωση αναλαμβάνει δράση σε συγκεκριμένο τομέα, το πεδίο άσκησης αυτής της αρμοδιότητας καλύπτει μόνο τα στοιχεία που διέπονται από την εν λόγω πράξη της Ένωσης και, συνεπώς, δεν καλύπτει ολόκληρο τον τομέα».

30 — Βλ. τις προτάσεις μου στην υπόθεση McCarthy κ.λπ. (C-202/13, EU:C:2014:345).

31 — Βλ. αποφάσεις (C-370/90, EU:C:1992:296)· Carpenter (C-60/00, EU:C:2002:434), Eind (C-291/05, EU:C:2007:771), καθώς και McCarthy κ.λπ. (C-202/13, EU:C:2014:2450).

32 — Βλ. απόφαση Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124).

33 — Για τον εξαιρετικό χαρακτήρα αυτού του είδους καταστάσεων βλ. αποφάσεις McCarthy (C-434/09, EU:C:2011:277, σκέψη 47)· Dereci κ.λπ. (C-256/11, EU:C:2011:734, σκέψη 64)· Iida (C-40/11, EU:C:2012:691, σκέψη 71), καθώς και Alokpa και Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, σκέψη 32).

78. Το τρίτο είδος δικαιώματος διαμονής παρέχεται στα μέλη της οικογένειας πολίτη της Ένωσης *εντός του κράτους μέλους υποδοχής*[34]. Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι πολίτης της Ένωσης ο οποίος ουδέποτε έχει εγκαταλείψει το έδαφος κράτους μέλους δύναται να επικαλεσθεί δικαιώματα που πηγάζουν από τη Συνθήκη εφόσον είναι υπήκοος άλλου κράτους μέλους[35]. Το Δικαστήριο θεμελίωσε το εν λόγω δικαίωμα διαμονής στην πρακτική αποτελεσματικότητα του δικαιώματος διαμονής του πολίτη της Ένωσης[36].

79. Επισημαίνεται ότι οι υπό κρίση υποθέσεις αφορούν αποκλειστικώς το δεύτερο και το τρίτο εκ των προαναφερθέντων ειδών δικαιώματος διαμονής[37].

80. Εντός αυτού του νομολογιακού πλαισίου θα εξετάσω κατ' αρχάς αν η κατάσταση του A. Rendón Marín και των δύο τέκνων του, καθώς και η κατάσταση της CS και του τέκνου της εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης και, ειδικότερα, των σχετικών με την ιθαγένεια της Ένωσης διατάξεων της Συνθήκης.

3. Επί του δικαιώματος διαμονής που αναγνωρίζεται στα μέλη της οικογένειας πολίτη της Ένωσης εντός του κράτους υποδοχής: ανάλυση της καταστάσεως του A. Rendón Marín και της κόρης του στο πλαίσιο της οδηγίας 2004/38

81. Η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων αποτελεί μία εκ των θεμελιωδών ελευθεριών της εσωτερικής αγοράς, η οποία συνεπάγεται ένα χώρο άνευ εσωτερικών συνόρων εντός του οποίου αυτή ασκείται συμφώνως προς τις διατάξεις της Συνθήκης[38].

82. Το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων ασκείται με τη μετακίνηση του υπηκόου κράτους μέλους και, συνεπώς, πολίτη της Ένωσης εκτός του κράτους μέλους της ιθαγένειάς του. Εντούτοις, στις υπό κρίση υποθέσεις, ούτε τα τέκνα του A. Rendón Marín, ισπανικής και πολωνικής ιθαγένειας, αντιστοίχως, ούτε το τέκνο της CS, Βρετανός υπήκοος, διέσχισαν σύνορο. Συνεπώς, κατ' αρχήν, οι εν λόγω υποθέσεις δεν αφορούν το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας πολίτη της Ένωσης από ένα κράτος μέλος σε άλλο. Πράγματι, η οδηγία 2004/38 εφαρμόζεται επί όλων των πολιτών της Ένωσης οι οποίοι «μεταβαίνουν ή διαμένουν σε κράτος μέλος άλλο από εκείνο του οποίου είναι υπήκοοι καθώς και [επί των μελών] των οικογενειών τους». Επομένως, η οδηγία 2004/38 δεν τυγχάνει κατ' αρχήν εφαρμογής επί καταστάσεων όπως αυτή του A. Rendón Marín και του ισπανικής ιθαγένειας υιού του και εκείνη της CS και του βρετανικής ιθαγένειας τέκνου της.

83. Εντούτοις, η Ισπανική Κυβέρνηση, η Ελληνική Κυβέρνηση, η Ιταλική Κυβέρνηση και η Πολωνική Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή εκτιμούν ότι η κατάσταση της πολωνικής ιθαγένειας κόρης του A. Rendón Marín, ανήλικου τέκνου που διαμένει σε κράτος μέλος του οποίου δεν είναι υπήκοος, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2004/38. Κατά την άποψή τους, η κατάσταση του εν λόγω τέκνου μπορεί να εξομοιωθεί με εκείνην που απασχόλησε το Δικαστήριο στην υπόθεση Zhu και Chen[39].

34 — Το εν λόγω δικαίωμα διαμονής χορηγήθηκε στους γονείς πολίτη της Ένωσης νεαρής ηλικίας, ενώ, κατ' αρχήν, αυτοί δεν ηδύναντο να επικαλεσθούν την ιδιότητα του συντηρουμένου ανιόντος, διότι δεν πληρούσαν τις προϋποθέσεις του δικαιώματος διαμονής που προβλέπονται από την οδηγία 90/364/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 1990, σχετικά με το δικαίωμα διαμονής (η οποία αντικαταστάθηκε και καταργήθηκε με την οδηγία 2004/38). Βλ. απόφαση Zhu και Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, σκέψεις 43 έως 46).

35 — Βλ. απόφαση Zhu και Chen (C-200/02, EU:C:2004:639). Βλ., ομοίως, απόφαση Garcia Avello (C-148/02, EU:C:2003:539).

36 — Βλ. απόφαση Zhu και Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, σκέψη 45). Βλ. επίσης απόφαση Alokpa και Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, σκέψη 28).

37 — Βλ. ανωτέρω, σημεία 77 και 78 των προτάσεων.

38 — Βλ. αιτιολογική σκέψη 2 της οδηγίας 2004/38.

39 — C-200/02, EU:C:2004:639.

84. Συνεπώς, επιβάλλεται να εξετασθεί αν, λαμβανομένων υπόψη των περιστάσεων της υποθέσεως C-165/14, ανήλικο τέκνο, πολίτης της Ένωσης, που διαμένει σε κράτος μέλος του οποίου δεν έχει την ιθαγένεια πληροί τις προϋποθέσεις της οδηγίας 2004/38.

α) Δυνατότητα εφαρμογής της οδηγίας 2004/38 επί της καταστάσεως του A. Rendón Marín και της κόρης του

85. Κατά την αιτιολογική σκέψη 3 της οδηγίας 2004/38, σκοπός αυτής είναι η απλούστευση και η ενίσχυση του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής όλων των πολιτών της Ένωσης. Σημείο αφετηρίας για την εξέταση του ζητήματος κατά πόσον δικαίωμα διαμονής δύναται να θεμελιωθεί στην εν λόγω οδηγία είναι το άρθρο 3 αυτής. Η παράγραφος 1 του εν λόγω άρθρου, το οποίο επιγράφεται «Δικαιούχοι», ορίζει ότι η εν λόγω οδηγία εφαρμόζεται, μεταξύ άλλων, επί όλων των πολιτών της Ένωσης οι οποίοι «διαμένουν σε κράτος μέλος άλλο από εκείνο του οποίου είναι υπήκοοι καθώς και [επί των μελών] των οικογενειών τους». Η κατάσταση αυτή αντιστοιχεί σαφώς σε εκείνη της κόρης του A. Rendón Marín, η οποία διαμένει στην Ισπανία, κράτος μέλος του οποίου δεν είναι υπήκοος.

86. Με την απόφαση Zhu και Chen [40] το Δικαστήριο έκρινε ότι η κατάσταση τέκνου νεαρής ηλικίας πολίτη της Ένωσης το οποίο διέμενε σε κράτος μέλος άλλο από εκείνο του οποίου ήταν υπήκοος και το οποίο δεν είχε ασκήσει το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης περί ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων [41], ιδίως δε εκείνων της οδηγίας 90/364, η οποία αντικαταστάθηκε και καταργήθηκε με την οδηγία 2004/38. Με το σκεπτικό της αποφάσεώς του το Δικαστήριο τόνισε ότι η κατάσταση του υπηκόου κράτους μέλους που έχει γεννηθεί στο κράτος μέλος υποδοχής και δεν έχει κάνει χρήση του δικαιώματός του ελεύθερης κυκλοφορίας δεν δύναται, εξ αυτού και μόνον του λόγου, να εξομοιωθεί με αμιγώς εσωτερική κατάσταση στερούσα από τον εν λόγω υπήκοο τη δυνατότητα να επωφεληθεί, εντός του κράτους μέλους υποδοχής, των διατάξεων του δικαίου της Ένωσης περί ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής των προσώπων [42]. Το Δικαστήριο επισήμανε επίσης ότι το προβλεπόμενο από το άρθρο 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ δικαίωμα διαμονής στο έδαφος των κρατών μελών αναγνωρίζεται απευθείας σε κάθε πολίτη της Ενώσεως από σαφή και συγκεκριμένη διάταξη της Συνθήκης [43].

87. Εν συμπεράσματι, με την ιδιότητα και μόνον της υπηκόου κράτους μέλους και, συνεπώς, πολίτη της Ένωσης η κόρη του A. Rendón Marín δικαιούται να επικαλεσθεί το άρθρο 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ. Εντούτοις, κατά το Δικαστήριο, το εν λόγω δικαίωμα διαμονής των πολιτών της Ένωσης στο έδαφος άλλου κράτους μέλους αναγνωρίζεται υπό την επιφύλαξη των περιορισμών και των προϋποθέσεων που προβλέπονται από τη Συνθήκη καθώς και από τις διατάξεις που θεσπίζονται για την εφαρμογή της [44], η δε εφαρμογή των εν λόγω περιορισμών και προϋποθέσεων πρέπει να γίνεται τηρουμένων των ορίων που επιβάλλονται από το δίκαιο της Ένωσης και συμφώνως προς τις γενικές αρχές του εν λόγω δικαίου και, ιδίως, προς την αρχή της αναλογικότητας [45].

40 — C-200/02, EU:C:2004:639.

41 — Όπ.π. (σκέψεις 19, 20 και 25 έως 27). Υπενθυμίζεται ότι το Δικαστήριο είχε ήδη αναγνωρίσει με την απόφασή του Baumbast και R (C-413/99, EU:C:2002:493, σκέψη 75) ότι «όταν τα τέκνα έχουν δικαίωμα διαμονής στο κράτος μέλος υποδοχής για να παρακολουθήσουν εκεί μαθήματα γενικής εκπαιδεύσεως σύμφωνα με το άρθρο 12 του κανονισμού [(ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 33)], η διάταξη αυτή πρέπει να ερμηνεύεται υπό την έννοια ότι επιτρέπει στον γονέα που όντως έχει την επιμέλεια των τέκνων αυτών, ασχέτως της ιθαγένειάς του, να διαμείνει με αυτά για να διευκολύνει την άσκηση του εν λόγω δικαιώματος, παρά το γεγονός ότι οι γονείς έχουν εν τω μεταξύ διαζευχθεί ή το γεγονός ότι ο γονέας που έχει την ιδιότητα του πολίτη της Ευρωπαϊκής Ενώσεως δεν είναι πλέον διακινούμενος εργαζόμενος στο κράτος μέλος υποδοχής».

42 — Arrêt Zhu και Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, σκέψη 19).

43 — Όπ.π (σκέψη 26).

44 — Όπ.π. (σκέψη 26).

45 — Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση Baumbast και R (C-413/99, EU:C:2002:493, σκέψη 91).

88. Υπό τις περιστάσεις αυτές, φρονώ ότι, εν προκειμένω, το άρθρο 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ και η οδηγία 2004/38 αναγνωρίζουν κατ' αρχήν δικαίωμα διαμονής εντός της Ισπανίας στην κόρη του A. Rendón Marín. Απομένει εντούτοις να εξακριβωθεί αν χωρεί αναγνώριση δικαιώματος διαμονής στον υπήκοο τρίτης χώρας A. Rendón Marín ως ανιόντα σε ευθεία γραμμή.

89. Συγκεκριμένα, δευτερογενές δικαίωμα διαμονής δύναται να αναγνωρισθεί στον A. Rendón Marín μόνον αν η κόρη του, ανήλικη νεαρής ηλικίας, πολίτης της Ένωσης, πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2004/38 [46]. Ειδικότερα, η εν λόγω διάταξη ορίζει ότι ο πολίτης της Ένωσης πρέπει να διαθέτει επαρκείς πόρους για τον εαυτό του και τα μέλη της οικογένειάς του, ούτως ώστε να μην επιβαρύνει κατά τη διάρκεια της διαμονής του το σύστημα κοινωνικής πρόνοιας του κράτους μέλους υποδοχής, καθώς και πλήρη ασφαλιστική κάλυψη ασθενείας στο κράτος μέλος υποδοχής, προϋποθέσεις τη συνδρομή των οποίων καλείται να εξακριβώσει το αιτούν δικαστήριο.

90. Συναφώς, υπενθυμίζεται κατ' αρχάς ότι το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, μολονότι ο πολίτης της Ένωσης οφείλει να διαθέτει επαρκείς πόρους, το δίκαιο της Ένωσης δεν επιβάλλει καμία προϋπόθεση ως προς την προέλευση των εν λόγω πόρων, οι οποίοι μπορούν να προέρχονται, μεταξύ άλλων, από τον υπήκοο τρίτης χώρας, γονέα των εν λόγω πολιτών νεαρής ηλικίας [47]. Συνακολούθως, το Δικαστήριο δέχθηκε ότι «η απόφαση να μην επιτραπεί στον γονέα, υπήκοο κράτους μέλους ή τρίτης χώρας, ο οποίος έχει πράγματι την επιμέλεια ανήλικου πολίτη της Ένωσης, να διαμείνει με τον πολίτη αυτόν εντός του κράτους μέλους υποδοχής θα αφαιρούσε από το δικαίωμα διαμονής του τελευταίου κάθε πρακτική αποτελεσματικότητα, δεδομένου ότι η *άσκηση* του δικαιώματος διαμονής από τέκνο πολύ μικρής ηλικίας συνεπάγεται αναγκαστικά ότι το τέκνο αυτό έχει δικαίωμα να συνοδεύεται από το πρόσωπο που έχει πράγματι την επιμέλειά του και, συνεπώς, ότι το πρόσωπο αυτό έχει δικαίωμα να διαμένει μαζί με το τέκνο εντός του κράτους μέλους υποδοχής κατά τη διάρκεια της διαμονής αυτής» [48]. Το Δικαστήριο έχει αποφανθεί, ως εκ τούτου, ότι το άρθρο 21 ΣΛΕΕ και η οδηγία 2004/38 παρέχουν δικαίωμα διαμονής εντός του κράτους μέλους υποδοχής στον νεαρής ηλικίας ανήλικο υπήκοο άλλου κράτους μέλους ο οποίος πληροί τις προϋποθέσεις του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας αυτής, επιτρέπουν όμως και στον γονέα που έχει εν τοις πράγμασι την επιμέλεια του υπηκόου αυτού να διαμένει μαζί του εντός του κράτους μέλους υποδοχής [49].

91. Εν προκειμένω, από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι τα τέκνα λαμβάνουν επαρκή φροντίδα και σχολική εκπαίδευση. Επομένως, δύναται να συναχθεί ότι ο πατέρας τους εξασφαλίζει σε αυτά προσήκοντες όρους διαβιώσεως. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Ισπανική Κυβέρνηση επισήμανε εξάλλου ότι, δυνάμει της ισπανικής νομοθεσίας, τόσο ο A. Rendón Marín όσο και τα τέκνα του απολαύουν ασφαλίσεως ασθενείας. Δεδομένου τούτου, απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει αν η κόρη του A. Rendón Marín διαθέτει, από ίδιες πηγές ή μέσω του πατέρα της, επαρκείς πόρους και πλήρη ασφαλιστική κάλυψη ασθενείας, κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας 2004/38.

92. Υπό τις περιστάσεις αυτές εκτιμώ ότι η κατάσταση του A. Rendón Marín και της κόρης του εμπίπτει, κατ' αρχήν, στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 21 ΣΛΕΕ και της οδηγίας 2004/38.

46 — Από τα στοιχεία της ενώπιον του Δικαστηρίου δικογραφίας προκύπτει ότι η κόρη του A. Rendón Marín γεννήθηκε στην Ισπανία το 2003. Δεν δύναται επομένως να αποκλεισθεί το ενδεχόμενο η ίδια να μην έχει αποκτήσει δικαίωμα μόνιμης διαμονής στο εν λόγω κράτος μέλος συμφώνως προς το άρθρο 16, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38. Στην περίπτωση αυτή, όπως ορθώς επισημαίνει η Πολωνική Κυβέρνηση, το δικαίωμα διαμονής της δεν μπορεί να υπόκειται στις προϋποθέσεις που προβλέπονται από τον τίτλο III της εν λόγω οδηγίας και, ιδίως, από το άρθρο 7, παράγραφος 1, στοιχείο β', αυτής.

47 — Αποφάσεις Zhu και Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, σκέψη 30), καθώς και Alokpa και Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, σκέψη 27).

48 — Αποφάσεις Zhu και Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, σκέψη 45), καθώς και Alokpa και Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, σκέψη 28). Η υπογράμμιση δική μου.

49 — Αποφάσεις Zhu και Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, σκέψεις 46 και 47), καθώς και Alokpa και Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, σκέψη 29).

β) Συνέπειες του ποινικού ιστορικού επί της αναγνωρίσεως δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής αντλούμενου από τα άρθρα 27 και 28 της οδηγίας 2004/38

93. Στο σημείο αυτό επιβάλλεται να εξετασθεί αν το δευτερογενές δικαίωμα διαμονής του οποίου απολαύει ο A. Rendón Marín δύναται να περιορισθεί δυνάμει διατάξεως, όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης, η οποία εξαρτά *κατά τρόπο αυτόματο* τη χορήγηση αρχικής άδειας διαμονής από την απουσία ποινικού ιστορικού στην Ισπανία ή στις χώρες προηγούμενης διαμονής του.

94. Φρονώ ότι η απάντηση είναι αποφατική, τούτο δε για τους ακόλουθους λόγους.

95. Κατά πάγια νομολογία, κάθε περιορισμός στο δικαίωμα κυκλοφορίας και διαμονής συνιστά παρέκκλιση από τη θεμελιώδη αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων, η οποία πρέπει να ερμηνεύεται στενώς και της οποίας το περιεχόμενο δεν δύναται να καθορίζεται μονομερώς από τα κράτη μέλη[50]. Κατά συνέπεια, προκειμένου να μην προσκρούει στο δίκαιο της Ένωσης η απόρριψη της υποβληθείσας από τον A. Rendón Marín αιτήσεως χορηγήσεως άδειας διαμονής, η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης διάταξη πρέπει να είναι σύμφωνη με τους περιορισμούς και τις προϋποθέσεις που επιβάλλει ο νομοθέτης της Ένωσης.

96. Όσον αφορά, κατ' αρχάς, τις παρεκκλίσεις από το δικαίωμα διαμονής του A. Rendón Marín, το Δικαστήριο υπενθυμίζει συστηματικώς τους κανόνες του άρθρου 27 της οδηγίας 2004/38[51]. Η παράγραφος 1 του εν λόγω άρθρου ορίζει ότι κράτος μέλος δύναται να επιβάλει περιορισμούς στην ελευθερία κυκλοφορίας και διαμονής πολίτη της Ένωσης ή μέλους της οικογένειάς του, ανεξαρτήτως ιθαγένειας, για λόγους δημοσίας τάξεως ή δημοσίας ασφαλείας. Εντούτοις, τέτοιες παρεκκλίσεις είναι αυστηρώς οριοθετημένες. Συγκεκριμένα, όπως προκύπτει από το άρθρο 27, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, της οδηγίας 2004/38, προκειμένου να δικαιολογούνται, τα μέτρα περιορισμού της ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής πολίτη της Ένωσης ή μέλους της οικογένειάς του, ιδίως δε εκείνα που λαμβάνονται για λόγους δημοσίας τάξεως, πρέπει να τηρούν την αρχή της αναλογικότητας και να βασίζονται αποκλειστικώς στην προσωπική συμπεριφορά του ατόμου που αφορούν[52]. Η εν λόγω διάταξη ορίζει επίσης ότι προηγούμενες ποινικές καταδίκες δεν δικαιολογούν, αυτές καθ' εαυτές, τη λήψη τέτοιων μέτρων. Το άρθρο 27, παράγραφος 2, δεύτερο εδάφιο, της ιδίας οδηγίας ορίζει ότι η συμπεριφορά του καθού το μέτρο ατόμου πρέπει να συνιστά πραγματική, ενεστώσα και αρκούντως σοβαρή απειλή για θεμελιώδες συμφέρον της κοινωνίας[53]. Η εν λόγω διάταξη διευκρινίζει ότι αιτιολογίες που δεν συνδέονται άμεσα με τη συγκεκριμένη περίπτωση ή σχετίζονται με λόγους γενικής προλήψεως δεν γίνονται δεκτές[54].

50 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις van Duyn (41/74, EU:C:1974:133, σκέψη 18)· Bonsignore (67/74, EU:C:1975:34, σκέψη 6)· Rutili (36/75, EU:C:1975:137, σκέψη 27)· Bouchereau (30/77, EU:C:1977:172, σκέψη 33)· Calfa (C-348/96, EU:C:1999:6, σκέψη 23)· Ορφανόπουλος και Oliveri (C-482/01 και C-493/01, EU:C:2004:262, σκέψεις 64 και 65)· Επιτροπή κατά Ισπανίας (C-503/03, EU:C:2006:74, σκέψη 45)· Επιτροπή κατά Γερμανίας (C-441/02, EU:C:2006:253, σκέψη 34), καθώς και Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών (C-50/06, EU:C:2007:325, σκέψη 42).

51 — Βλ. έκθεση της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο για την εφαρμογή της οδηγίας 2004/38/ΕΚ σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών [COM(2008) 840 τελικό, σ. 8], με την οποία επισημαίνεται ότι «[τ]ο κεφάλαιο VI της οδηγίας προβλέπει δικαίωμα των κρατών μελών να αρνούνται την είσοδο ή να απελαύνουν πολίτες της Ένωσης και μέλη της οικογένειάς τους, αλλά επιβάλλει αυστηρές ουσιαστικές και διαδικαστικές προϋποθέσεις που διασφαλίζουν δίκαιη στάθμιση των συμφερόντων των κρατών μελών και των πολιτών της Ένωσης». Σε σχέση, μεταξύ άλλων, με τη μη χορήγηση δικαιώματος εισόδου στο έδαφος κράτους μέλους σε πολίτες της Ένωσης και στα μέλη της οικογένειάς τους, υπηκόους τρίτης χώρας, βλ. απόφαση Επιτροπή κατά Ισπανίας (C-503/03, EU:C:2006:74, σκέψεις 43 και 45).

52 — Συναφώς, βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Bonsignore (67/74, EU:C:1975:34, σκέψη 6) και Επιτροπή κατά Γερμανίας (C-441/02, EU:C:2006:253, σκέψη 93).

53 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Rutili (36/75, EU:C:1975:137, σκέψη 28)· Bouchereau (30/77, EU:C:1977:172, σκέψη 35)· Ορφανόπουλος και Oliveri (C-482/01 και C-493/01, EU:C:2004:262, σκέψη 66), καθώς και Jipa (C-33/07, EU:C:2008:396, σκέψη 23).

54 — Βλ., συναφώς, απόφαση Bonsignore (67/74, EU:C:1975:34, σκέψη 7).

97. Εκτιμώ, ωστόσο, ότι στην περίπτωση του A. Rendón Marín δεν τηρούνται οι προμνησθέντες με τα σημεία 95 και 96 των προτάσεων όροι. Επισημαίνεται συναφώς ότι η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης κανονιστική ρύθμιση εξαρτά *κατά τρόπο αυτόματο* και άνευ οιασδήποτε δυνατότητας επιμέρους διακρίσεων τη χορήγηση αρχικής άδειας διαμονής από την απουσία ποινικού ιστορικού στην Ισπανία ή στις χώρες προηγούμενης διαμονής του αιτούντος.

98. Εν προκειμένω, όπως προκύπτει από το σημείο 69 των προτάσεων, η απόφαση περί παραπομπής αναφέρει ότι, κατ' εφαρμογήν της εν λόγω κανονιστικής ρυθμίσεως η υποβληθείσα από τον A. Rendón Marín αίτηση χορηγήσεως άδειας προσωρινής διαμονής για εξαιρετικούς λόγους απερρίφθη λόγω του ποινικού ιστορικού του. Επομένως, η απόρριψη της αιτήσεως χορηγήσεως άδειας διαμονής επήλθε αυτοδικαίως, χωρίς να ληφθεί υπόψη η ιδιαίτερη κατάσταση του αιτούντος, ήτοι χωρίς να αξιολογηθεί ούτε η προσωπική συμπεριφορά του ούτε ο ενδεχόμενος ενεστώς κίνδυνος που ο ίδιος μπορούσε να συνιστά για τη δημόσια τάξη ή τη δημόσια ασφάλεια. Με τις γραπτές παρατηρήσεις της η Πολωνική Κυβέρνηση επισήμανε επίσης ότι από κανένα στοιχείο της αποφάσεως περί παραπομπής δεν προκύπτει ότι οι εν λόγω περιστάσεις εξετάσθηκαν και αξιολογήθηκαν.

99. Στο πλαίσιο της αξιολογήσεως των κρίσιμων περιστάσεων επισημαίνεται ότι, όπως προκύπτει από τα στοιχεία της ενώπιον του Δικαστηρίου δικογραφίας, ο A. Rendón Marín καταδικάσθηκε για αδίκημα που τέλεσε το 2005. Αυτή καθ' εαυτήν η εν λόγω ποινική καταδίκη δύναται να δικαιολογήσει απόρριψη αιτήσεως χορηγήσεως άδειας διαμονής μόνον εάν, «εκτός της κοινωνικής διαταρ[άξεως] που συνιστά κάθε παράβαση του νόμου», η προσωπική συμπεριφορά συνιστά «πραγματικ[ή], ενεστώς[α] και αρκούντως σοβαρ[ή] απειλ[ή] σε βάρος θεμελιώδους συμφέροντος της κοινωνίας» [55].

100. Επιπροσθέτως, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η σχετική με την ύπαρξη ενεστώσας απειλής προϋπόθεση πρέπει, κατ' αρχήν, να πληρούται κατά τον χρόνο λήψεως του επίμαχου μέτρου [56], περίπτωση η οποία, κατά την άποψή μου, δεν συντρέχει εν προκειμένω. Συγκεκριμένα, το γεγονός ότι η ποινή στην οποία ο M. Rendón Marín καταδικάσθηκε ανεστάλη οδηγεί στο συμπέρασμα ότι αυτός δεν εξέτισε την ποινή φυλακίσεώς του.

101. Όσον αφορά, δεύτερον, την ενδεχόμενη απομάκρυνση του A. Rendón Marín, υπενθυμίζεται η αναγκαιότητα, αφενός, συνεκτιμήσεως των θεμελιωδών δικαιωμάτων των οποίων τον σεβασμό εγγυάται το Δικαστήριο, ειδικότερα δε του δικαιώματος στον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, όπως αυτό κατοχυρώνεται με το άρθρο 7 του Χάρτη και το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ [57], και, αφετέρου, τηρήσεως της αρχής της αναλογικότητας.

102. Συγκεκριμένα, προκειμένου να κριθεί εάν μέτρο απομακρύνσεως είναι ανάλογο προς τον επιδιωκόμενο θεμιτό σκοπό, εν προκειμένω τη διαφύλαξη της δημοσίας τάξεως ή της δημοσίας ασφαλείας, επιβάλλεται η συνεκτίμηση των κριτηρίων του άρθρου 28, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38, ήτοι της διάρκειας διαμονής του ενδιαφερομένου στο έδαφος του κράτους μέλους υποδοχής, της ηλικίας του, της καταστάσεως της υγείας του, της οικογενειακής και οικονομικής καταστάσεώς του, της κοινωνικής και πολιτισμικής εντάξεώς του στο κράτος μέλος υποδοχής και της εντάσεως των δεσμών του με τη χώρα καταγωγής. Φρονώ ότι στο πλαίσιο της αρχής της αναλογικότητας είναι εξίσου σημαντική και η συνεκτίμηση της βαρύτητας της παραβάσεως.

55 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Rutili (36/75, EU:C:1975:137, σκέψη 28)· Bouchereau (30/77, EU:C:1977:172, σκέψη 35)· Ορφανόπουλος και Oliveri (C-482/01 και C-493/01, EU:C:2004:262, σκέψη 66), καθώς και Jipa (C-33/07, EU:C:2008:396, σκέψη 23). Υπενθυμίζεται ότι τα ανωτέρω κριτήρια προβλέπονται σωρευτικώς. Βλ. ανακοίνωση της Επιτροπής στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο - Κατευθυντήριες γραμμές για την καλύτερη ενσωμάτωση και εφαρμογή της οδηγίας 2004/38/ΕΚ COM(2009) 313 τελικό, σ. 11.

56 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Bouchereau (30/77, EU:C:1977:172, σκέψη 28), και Επιτροπή κατά Ισπανίας (C-503/03, EU:C:2006:74, σκέψη 44).

57 — Βλ., συναφώς, απόφαση Τσακουρίδης (C-145/09, EU:C:2010:708, σκέψη 52).

103. Τέλος, επισημαίνεται ότι με την αιτιολογική σκέψη 23 [58] της οδηγίας 2004/38 γίνεται μνεία στην ιδιαίτερη ανάγκη προστασίας των ατόμων που έχουν ενταχθεί ουσιαστικά στο κράτος μέλος υποδοχής.

104. Εκτιμώ ότι το συμπέρασμα που συνάγεται εκ των προεκτεθέντων είναι ότι οι προβλεπόμενες από την οδηγία 2004/38 προϋποθέσεις εφαρμογής της εξαιρέσεως για λόγους δημοσίας τάξεως ή δημοσίας ασφαλείας, όπως αυτές ερμηνεύονται από το Δικαστήριο, δεν πληρούνται και ότι, συνεπώς, η εν λόγω εξαίρεση δεν δύναται εν προκειμένω να θεμελιώσει περιορισμό του δικαιώματος διαμονής όπως ο απορρέων από την επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης κανονιστική ρύθμιση. Απόκειται εν πάση περιπτώσει στο αιτούν δικαστήριο να επαληθεύσει την εκτίμηση αυτή, λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των προαναφερθέντων στοιχείων.

γ) Επιμέρους συμπέρασμα στην υπόθεση C-165/14

105. Βάσει του συνόλου των ανωτέρω εκτιμήσεων, προτείνω να γίνει δεκτό ότι η οδηγία 2004/38 τυγχάνει εφαρμογής επί της καταστάσεως του A. Rendón Marín και της πολωνικής ιθαγένειας κόρης του. Κατά συνέπεια, εθνική κανονιστική ρύθμιση προβλέπουσα την αυτοδίκαιη απόρριψη αιτήσεως χορηγήσεως άδειας διαμονής υπηκόου τρίτης χώρας, γονέα ανήλικου τέκνου πολίτη της Ένωσης το οποίο συντηρείται από τον ίδιο και συνοικεί με αυτόν στο κράτος μέλος υποδοχής, οσάκις ο αιτών έχει ποινικό ιστορικό, προσκρούει στο άρθρο 21 ΣΛΕΕ και στην οδηγία 2004/38.

4. Επί του δικαιώματος διαμονής που αναγνωρίζεται στα μέλη της οικογένειας πολίτη της Ένωσης εντός του κράτους μέλους του οποίου ο πολίτης της Ένωσης είναι υπήκοος: ανάλυση της καταστάσεως του A. Rendón Marín και των τέκνων του, καθώς και της καταστάσεως της CS και του τέκνου της

106. Κατά την άποψή μου, η κατάσταση του A. Rendón Marín και της πολωνικής ιθαγένειας κόρης του εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2004/38. Εντούτοις, για την περίπτωση κατά την οποία το αιτούν δικαστήριο, κατά τον έλεγχο της συνδρομής των προϋποθέσεων της εν λόγω οδηγίας, καταλήξει στο συμπέρασμα ότι οι προϋποθέσεις αυτές δεν πληρούνται, θα εξετάσω, στο πλαίσιο της αρχής που διαμορφώθηκε με την απόφαση Ruiz Zambrano [59], την κατάσταση του A. Rendón Marín και των τέκνων του από κοινού με εκείνην της CS και του τέκνου της.

58 — Κατά την εν λόγω αιτιολογική σκέψη, «[η] απέλαση των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους για λόγους δημόσιας τάξης ή δημόσιας ασφάλειας αποτελεί μέτρο το οποίο ενδέχεται να βλάψει σοβαρά πρόσωπα τα οποία, κάνοντας χρήση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που τους απονέμει η συνθήκη, έχουν ενταχθεί ουσιαστικά στο κράτος μέλος υποδοχής».

59 — C-34/09, EU:C:2011:124.

α) Η ιθαγένεια της Ένωσης στη νομολογία του Δικαστηρίου

107. Εκ του άρθρου 20 ΣΛΕΕ, το οποίο απονέμει σε κάθε πρόσωπο που έχει την υπηκοότητα κράτους μέλους την ιθαγένεια της Ένωσης[60], προκύπτει ότι η υπηκοότητα κράτους μέλους αποτελεί προαπαιτούμενο της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης. Από της εισαγωγής της στις Συνθήκες[61], η ιδιότητα αυτή αποτελεί ιδιότητα του συνόλου των υπηκόων των κρατών μελών[62]. Η θέσπισή της νομιμοποίησε τη διαδικασία ευρωπαϊκής ολοκληρώσεως ενισχύοντας τη συμμετοχή των πολιτών[63]. Συναφώς, το Δικαστήριο έχει υπενθυμίσει κατ' επανάληψη ότι η ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης προορίζεται να αποτελέσει τη θεμελιώδη ιδιότητα των υπηκόων των κρατών μελών[64].

108. Η θεμελιώδης ελευθερία κυκλοφορίας και διαμονής στο σύνολο της Ένωσης είναι συνυφασμένη με την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης[65]. Ως «προσωπικό καθεστώς διεθνικής εμβέλειας», η εν λόγω ιδιότητα δημιούργησε τις αναγκαίες προϋποθέσεις για μια αμοιβαία αναγνώριση και, συνεπώς, αμοιβαία γνωριμία των κοινωνιών των κρατών μελών και των πολιτών τους[66], ενώ η εξέλιξή της καταγράφεται εντός του ιδιαίτερου πλαισίου των συγκεκριμένων σχέσεων των υπηκόων των κρατών μελών με τις εθνικές αρχές[67]. Αυτές ακριβώς οι σχέσεις παρέσχον στους εν λόγω υπηκόους τη δυνατότητα να διεκδικήσουν δικαιώματα επί τη βάσει της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης. Αναγνωρίζοντας τα δικαιώματα αυτά, η νομολογία του Δικαστηρίου διαδραμάτισε κεντρικό, αν όχι καθοριστικής σημασίας, ρόλο στη δόμηση της θεμελιώδους αυτής ιδιότητας, η οποία αποτελεί πλέον ουσιώδες στοιχείο της ευρωπαϊκής ταυτότητας των πολιτών[68].

60 — Αποφάσεις D'Hoop (EU:C:2002:432, σκέψη 27) και Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124, σκέψη 40).

61 — Σε σχέση με τη δήλωση στην οποία προέβη το Δικαστήριο με την απόφαση Grzelczyk (C-184/99, EU:C:2001:458, σκέψη 31), η γενική εισαγγελέας E. Sharpston επισήμανε ότι «[ο]ι συνέπειες της δηλώσεως αυτής είναι […] εξίσου σπουδαίες με εκείνες προγενέστερων αποφάσεων που αποτέλεσαν ορόσημα στη νομολογία του Δικαστηρίου. Πράγματι, θεωρώ ότι η περιγραφή της ιθαγένειας της Ένωσης από το Δικαστήριο στην απόφαση Grzelczyk [(C-184/99, EU:C:2001:458)] έχει δυνητικά παρόμοια σημασία με την εμβληματική δήλωσή του στην απόφαση van Gend & Loos [(26/62, EU:C:1963:1)], ότι "η Κοινότητα αποτελεί νέα έννομη τάξη διεθνούς δικαίου, υπέρ της οποίας τα κράτη περιόρισαν τα κυριαρχικά τους δικαιώματα [...] και της οποίας υποκείμενα είναι όχι μόνο τα κράτη μέλη, αλλά επίσης και οι υπήκοοί τους"». Βλ. τις προτάσεις της γενικής εισαγγελέως E. Sharpston στην υπόθεση Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2010:560, σημείο 68).

62 — Για το εννοιολογικό περιεχόμενο της ιθαγένειας της Ένωσης μετά τη Συνθήκη του Μάαστριχτ βλ. O'Leary, S., *The evolving Concept of Community Citizenship, From the Free Movement of Persons to Union Citizenship*, Χάγη, Λονδίνο, Βοστώνη (Kluwer), 1996.

63 — Βλ. τις προτάσεις μου στην υπόθεση McCarthy κ.λπ. (C-202/13, EU:C:2014:345, σημεία 39 και 40).

64 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Grzelczyk (C-184/99, EU:C:2001:458, σκέψη 31)· D'Hoop (C-224/98, EU:C:2002:432, σκέψη 8)· Baumbast και R (C-413/99, EU:C:2002:493, σκέψη 82)· Garcia Avello (C-148/02, EU:C:2003:539, σκέψη 22)· Ορφανόπουλος και Oliveri (C-482/01 και C-493/01, EU:C:2004:262, σκέψη 65)· Pusa (C-224/02, EU:C:2004:273, σκέψη 16)· Zhu και Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, σκέψη 25)· Bidar (C-209/03, EU:C:2005:169, σκέψη 31)· Επιτροπή κατά Αυστρίας (C-147/03, EU:C:2005:427, σκέψη 45)· Schempp (C-403/03, EU:C:2005:446, σκέψη 15)· Ισπανία κατά Ηνωμένου Βασιλείου (C-145/04, EU:C:2006:543, σκέψη 74)· Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών (C-50/06, EU:C:2007:325, σκέψη 32)· Huber (C-524/06, EU:C:2008:724, σκέψη 69)· Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104)· Prinz και Seeberger (C-523/11 και C-585/11, EU:C:2013:524, σκέψη 24), καθώς και Martens (C-359/13, EU:C:2015:118, σκέψη 21).

65 — Βλ., συναφώς, Lenaerts, K. και Gutièrrez-Fons, J.A., «Ruiz-Zambrano (C-34/09) o de la emancipación de la Ciudadanía de la Unión de los límites inherentes a la libre circulación, *Revista española de derecho europeo*, αριθ. 40, 2011, σ. 493 έως 521, σ. 518.

66 — Η ιθαγένεια της Ένωσης «προϋποθέτει την ύπαρξη δεσμού πολιτικής φύσης μεταξύ των Ευρωπαίων πολιτών, έστω και αν δεν πρόκειται για δεσμό που να σημαίνει ότι ο ενδιαφερόμενος ανήκει σε ορισμένο λαό. Αντίθετα, ο πολιτικής φύσης δεσμός αυτός ενώνει τους λαούς της Ευρώπης. Στηρίζεται στην αμοιβαία δέσμευσή τους να καταστήσουν προσιτό το πολιτικής φύσης κοινωνικό σύνολο κάθε κράτους μέλους στους άλλους Ευρωπαίους πολίτες και να δημιουργήσουν μια νέα μορφή αλληλεγγύης των πολιτών, με πολιτικό χαρακτήρα, σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ο δεσμός αυτός δεν απαιτεί την ύπαρξη ενός λαού, αλλά στηρίζεται στην ύπαρξη ενός ευρωπαϊκού χώρου με πολιτικό χαρακτήρα, από τον οποίο προκύπτουν δικαιώματα και υποχρεώσεις». Βλ. τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Poiares Maduro στην υπόθεση Rottmann (C-135/08, EU:C:2009:588, σημείο 23).

67 — Βλ., συναφώς, Azoulai, L., «La citoyenneté européenne, un statut d'intégration sociale», *Chemins d'Europe. Mélanges en l'honneur de Jean Paul Jacqué*, 2010, σ. 2 έως 28.

68 — Βλ. τις προτάσεις μου στην υπόθεση McCarthy κ.λπ. (C-202/13, EU:C:2014:345, σκέψεις 39 και 40).

109. Ειδικότερα, μεταξύ των δικαιωμάτων που αναγνώρισε στους πολίτες της Ένωσης[69], το Δικαστήριο συμπεριέλαβε κατ' αρχάς το δικαίωμά τους για ίση μεταχείριση, τούτο δε πέραν των ορίων του πεδίου εφαρμογής των διατάξεων περί ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων[70]. Το Δικαστήριο αναγνώρισε εν συνεχεία στους εν λόγω πολίτες, στο πλαίσιο του δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας εντός της Ένωσης, δικαίωμα διαμονής και δικαίωμα για ίση μεταχείριση έναντι των υπηκόων του κράτους μέλους υποδοχής[71]. Τέλος, το Δικαστήριο ερμήνευσε τις σχετικές με την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων διατάξεις της Συνθήκης υπό το πρίσμα της ιθαγένειας της Ένωσης[72].

110. Αυτό το ευρύ νομολογιακό έργο, διά του οποίου το Δικαστήριο προσέδωσε ουσιαστικό περιεχόμενο στην ιθαγένεια της Ένωσης, υλοποιήθηκε και ακόμη υλοποιείται, σταδιακώς, σε στενή συνεργασία με τους εθνικούς δικαστές στο πλαίσιο της διαδικασίας προδικαστικής παραπομπής. Καθ' όλη τη διάρκεια αυτής της συνεργασίας το Δικαστήριο ακολούθησε συνεπή νομολογιακή γραμμή η οποία συνέβαλε αξιοσημείωτα στη δόμηση της θεμελιώδους ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης.

111. Στο πλαίσιο των υπό κρίση υποθέσεων, ιδιαιτέρως σημαντικά κρίνονται τρία ορόσημα της νομολογίας του Δικαστηρίου, ήτοι οι αποφάσεις Zhu και Chen[73], Rottmann[74] και Ruiz Zambrano[75].

112. Με την απόφαση Zhu και Chen[76], για την οποία έγινε ήδη μνεία ανωτέρω, με τα σημεία 86 και 87 των προτάσεων, το Δικαστήριο έκρινε ότι τέκνο, πολίτης της Ένωσης, το οποίο ουδέποτε είχε εγκαταλείψει το Ηνωμένο Βασίλειο[77], δεν ηδύνατο να ασκήσει πλήρως και αποτελεσματικώς τα δικαιώματα των οποίων απήλαυε ως πολίτης της Ένωσης άνευ της παρουσίας και της αρωγής των γονέων του.

69 — Βλ., συναφώς, Azoulai, L., όπ.π., σ. 6.

70 — Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση Martínez Sala (C-85/96, EU:C:1998:217).

71 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Baumbast και R (C-413/99, EU:C:2002:493), Trojani (C-456/02, EU:C:2004:488), καθώς και Bidar (C-209/03, EU:C:2005:169).

72 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Collins (C-138/02, EU:C:2004:172), Ioannidis (C-258/04, EU:C:2005:559), καθώς και Vatsouras και Koupatantze (C-22/08 και C-23/08, EU:C:2009:344).

73 — C-200/02, EU:C:2004:639.

74 — C-135/08, EU:C:2010:104.

75 — C-34/09, EU:C:2011:124.

76 — C-200/02, EU:C:2004:639.

77 — Στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Zhu και Chen (C-200/02, EU:C:2004:639) το τέκνο είχε γεννηθεί σε περιοχή του Ηνωμένου Βασιλείου (Βόρεια Ιρλανδία) και, μεταβαίνοντας στο Cardiff της Ουαλίας, είχε μετακινηθεί αποκλειστικώς στο εσωτερικό της εν λόγω χώρας.

113. Με την απόφαση Rottmann[78] το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι η δυνατότητα εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης δεν εξαρτάται από την ύπαρξη στοιχείου διασυνοριακού χαρακτήρα[79]. Αφού επιβεβαίωσε την αρμοδιότητα των κρατών μελών στον τομέα της κτήσεως και απώλειας της ιθαγένειας[80], το Δικαστήριο υπενθύμισε εντούτοις ότι «[τ]ο γεγονός […] ότι ένας τομέας εμπίπτει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών δεν σημαίνει ότι οι εφαρμοστέοι κανόνες της εθνικής νομοθεσίας δεν πρέπει, στις περιπτώσεις που εμπίπτουν στο δίκαιο της Ένωσης, να τηρούν το δίκαιο αυτό»[81]. Συναφώς, το Δικαστήριο στηρίχθηκε σε πάγια νομολογιακή γραμμή επί καταστάσεων στο πλαίσιο των οποίων νομοθεσία εκδοθείσα σε τομέα εμπίπτοντα στην εθνική αρμοδιότητα είχε αξιολογηθεί με γνώμονα το δίκαιο της Ένωσης[82]. Επομένως, εφόσον οι εν λόγω καταστάσεις εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης, πρέπει να τηρούν τους κανόνες του και υπόκεινται στον έλεγχο του Δικαστηρίου. Συγκεκριμένα, η έκδοση κρατικών μέτρων δεν δύναται να καταλύει την πρακτική αποτελεσματικότητα της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης ούτε να προσβάλλει τα εξ αυτής πηγάζοντα δικαιώματα[83]. Τούτο δεν σημαίνει βεβαίως ότι τα κράτη μέλη έχουν απολέσει την αρμοδιότητά τους στο πεδίο της ιθαγένειας! Η εν λόγω νομολογία τονίζει, εντούτοις, ότι, κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς τους στο πεδίο της ιθαγένειας, τα κράτη μέλη οφείλουν να τηρούν τους κανόνες του δικαίου της Ένωσης[84]. Άλλως ειπείν, μέσω ακριβώς της ασκήσεως των αρμοδιοτήτων τους τα κράτη μέλη οφείλουν να μεριμνούν ώστε το δίκαιο της Ένωσης να μην απολλύει την πρακτική αποτελεσματικότητά του.

78 — C-135/08, EU:C:2010:104, σκέψεις 38 έως 42. Υπενθυμίζεται ότι με την εν λόγω απόφαση το Δικαστήριο απεφάνθη επί του μέτρου με το οποίο κράτος μέλος (εν προκειμένω η Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, ομόσπονδο κράτος της Βαυαρίας) επρόκειτο να προβεί στην ανάκληση της γερμανικής ιθαγένειας που ο J. Rottmann είχε αποκτήσει δολίως με πολιτογράφηση, αφότου εγκατέλειψε την Αυστρία για να μετεγκατασταθεί στη Γερμανία. Εντούτοις, η Γερμανική Κυβέρνηση και η Αυστριακή Κυβέρνηση, καθώς και η Επιτροπή επισήμαναν ότι «[τ]ο γεγονός και μόνον ότι, σε περιπτώσεις όπως αυτές της υπόθεσης της κύριας δίκης, ο ενδιαφερόμενος έχει ασκήσει το δικαίωμά του για ελεύθερη κυκλοφορία πριν από την πολιτογράφησή του δεν συνιστά διασυνοριακό στοιχείο που μπορεί να έχει σημασία σε σχέση με την ανάκληση της πολιτογράφησης». Κατά την εξέταση της εν λόγω επιχειρηματολογίας, το Δικαστήριο δέχθηκε να μη λάβει υπόψη την προηγούμενη άσκηση, εκ μέρους του J. Rottmann, του δικαιώματός του ελεύθερης κυκλοφορίας και προέβη σε αμιγώς μελλοντοστραφή εξέταση. Στο ίδιο πνεύμα βλ. τις προτάσεις της γενικής εισαγγελέως E. Sharpston στην υπόθεση Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2010:560, σημείο 94).

79 — Απόφαση Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104, σκέψη 48). Η εν λόγω υπόθεση δεν ήταν η πρώτη αφορώσα την ιθαγένεια της Ένωσης στην οποία το στοιχείο της πραγματικής διασχίσεως των συνόρων ήταν είτε δυσδιάκριτο είτε απλώς ανύπαρκτο. Συγκεκριμένα, η υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Garcia Avello (C-148/02, EU:C:2003:539) αφορούσε γονείς, Ισπανό και Βελγίδα υπήκοο, αντιστοίχως, οι οποίοι είχαν εγκατασταθεί στο Βέλγιο, αλλά των οποίων τα δύο τέκνα, που είχαν διπλή ιθαγένεια, ισπανική και βελγική, και των οποίων το αμφισβητούμενο επώνυμο κείτο στη βάση της ένδικης διαφοράς, είχαν γεννηθεί στο Βέλγιο και ουδέποτε είχαν εγκαταλείψει το εν λόγω κράτος μέλος. Ομοίως, στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Zhu και Chen (C-200/02, EU:C:2004:639), το τέκνο ουδέποτε είχε εγκαταλείψει το Ηνωμένο Βασίλειο. Βλ., στο ίδιο πνεύμα, τις προτάσεις της γενικής εισαγγελέως E. Sharpston στην υπόθεση Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2010:560, σημείο 77). Βλ., επίσης, αποφάσεις Garcia Avello (C-148/02, EU:C:2003:539), καθώς και Zhu και Chen (C-200/02, EU:C:2004:639).

80 — Αποφάσεις Micheletti κ.λπ. (C-369/90, EU:C:1992:295, σκέψη 10)· Mesbah (C-179/98, EU:C:1999:549, σκέψη 29)· Zhu και Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, σκέψη 37), καθώς και Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104, σκέψη 39).

81 — Απόφαση Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104, σκέψη 41).

82 — Βλ., στο ίδιο πνεύμα, αποφάσεις Bickel και Franz (C-274/96, EU:C:1998:563, σκέψη 17) (προκειμένου για εθνική κανονιστική ρύθμιση ποινικής φύσεως και για ποινική δίκη)· Garcia Avello (C-148/02, EU:C:2003:539, σκέψη 25) (προκειμένου για εθνικούς κανόνες που διέπουν τον καθορισμό του επωνύμου)· Schempp (C-403/03, EU:C:2005:446, σκέψη 19) (προκειμένου για εθνικούς κανόνες περί άμεσης φορολογίας), καθώς και Ισπανία κατά Ηνωμένου Βασιλείου (C-145/04, EU:C:2006:543, σκέψη 78) (προκειμένου για εθνικούς κανόνες καθορισμού των φορέων των δικαιωμάτων του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι στις εκλογές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου). Η απόφαση Kaur (C-192/99, EU:C:2001:106), η οποία αφορούσε το εννοιολογικό περιεχόμενο του όρου «υπήκοος», αποτέλεσε αντικείμενο του ακόλουθου σχολίου στη θεωρία: «το Δικαστήριο […] απεφάνθη ότι, κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους στο πεδίο της ιθαγένειας, τα κράτη μέλη οφείλουν να λαμβάνουν δεόντως υπόψη το δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η σημασία αυτής της παρατηρήσεως προκύπτει από την απόφαση-σταθμό επί της υποθέσεως Rottmann [(C-135/08, EU:C:2010:104)]», βλ. Barnard, C., *The Substantive Law of the EU. The Four Freedoms*, Oxford University Press, Οξφόρδη, 2010, 4η έκδ., σ. 476.

83 — Βλ., ως προς την εν λόγω απόφαση, Mengozzi, P., «Complémentarité et coopération entre la Cour de justice de l'Union européenne et les juges nationaux en matière de séjour dans l'Union des citoyens d'États tiers, *Il Diritto dell'Unione Europea*, 1/2013, σ. 29 έως 48 και, ειδικότερα, σ. 34.

84 — Απόφαση Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104, σκέψη 45 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία). Για μια ανάλυση, στη θεωρία, της σχετικής με τον εν λόγω τομέα νομολογίας βλ. επίσης Pudzianowska, D., «Warunki nabycia i utraty obywatelstwa Unii Europejskiej. Czy dochodzi do autonomizacji pojęcie obywatelstwa Unii?», στο Baranowska G., Bodnar, A., Gliszczyńska-Grabias, A. (επιμ.), *Ochrona praw obywatelek i obywateli Unii Europejskiej*, Βαρσοβία, 2015, σ. 141 έως 154.

114. Με την απόφαση Rottmann [85] το Δικαστήριο απεφάνθη ότι η ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης που απονέμεται από το άρθρο 20 ΣΛΕΕ είναι τόσο θεμελιώδης ώστε κατάσταση στην οποία εμπλέκεται πολίτης της Ένωσης και η οποία είναι ικανή να επισύρει την απώλεια της εν λόγω ιδιότητας και των συναρτώμενων με αυτή δικαιωμάτων «εμπίπτει στο δίκαιο της Ένωσης *εξ ορισμού και λόγω των συνεπειών της*» [86]. Η τελευταία αυτή φράση [87] παραπέμπει, κατά την άποψή μου, στο κριτήριο που το Δικαστήριο διαμόρφωσε με την απόφαση Ruiz Zambrano [88], με την οποία αυτό απεφάνθη ότι το δίκαιο της Ένωσης αποκλείει μέτρα που έχουν ως αποτέλεσμα τη *στέρηση* από τους πολίτες της Ένωσης της δυνατότητας *πραγματικής απολαύσεως, κατά το ουσιώδες μέρος τους, των δικαιωμάτων* που τους απονέμει η Συνθήκη. Κατά την άποψή μου, «η στέρηση της δυνατότητας απολαύσεως, κατά το ουσιώδες μέρος τους, των δικαιωμάτων που πηγάζουν από την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης» αντιστοιχεί στη «φύση και τις συνέπειες της απώλειας της ιδιότητας του πολίτη». Συγκεκριμένα, η πρώτη έννοια εμπερικλείεται στη δεύτερη. Για την ομοιότητα των δύο εννοιών θα γίνει αναλυτικότερα λόγος κατωτέρω [89].

115. Η αναγνωρισθείσα με την απόφαση Rottmann [90] προστασία της ιθαγένειας της Ένωσης προσδιορίσθηκε, ως προς το εύρος της, με την απόφαση Ruiz Zambrano [91], με την οποία το Δικαστήριο αναγνώρισε το δικαίωμα διαμονής υπηκόων τρίτων χωρών μελών της οικογένειας πολίτη της Ένωσης ο οποίος ουδέποτε είχε κάνει χρήση του δικαιώματός του ελεύθερης κυκλοφορίας.

116. Η απόφαση Ruiz Zambrano [92] ακολουθεί νομολογιακή γραμμή χαρακτηριζόμενη από την αναγνώριση δικαιωμάτων διεκδικούμενων από τους υπηκόους των κρατών μελών οι οποίοι [93], ως πολίτες της Ένωσης, εκφράζουν την ανάγκη τους για έννομη προστασία και το αίτημά τους για ένταξη όχι μόνο στο κράτος μέλος υποδοχής [94], αλλά και στο κράτος μέλος καταγωγής τους. Πράγματι, η αναγνώριση στους υπηκόους των κρατών μελών ιδιότητας τόσο θεμελιώδους όσο αυτή του πολίτη της Ένωσης σημαίνει, κατά το Δικαστήριο, ότι το δίκαιο της Ένωσης αποκλείει εθνικά μέτρα που έχουν ως αποτέλεσμα να στερούν από τους εν λόγω υπηκόους τη δυνατότητα πραγματικής απολαύσεως, κατά το ουσιώδες μέρος τους, των δικαιωμάτων που αυτοί αντλούν από την εν λόγω ιδιότητα. Τούτο ισχύει στην περίπτωση μη χορηγήσεως σε υπήκοο τρίτης χώρας, αποκλειστικώς βαρυνόμενου με τη συντήρηση των ανήλικων τέκνων του, πολιτών της Ένωσης, δικαίωμα διαμονής εντός του κράτους μέλους στο οποίο τα εν λόγω τέκνα κατοικούν και του οποίου αυτά έχουν την ιθαγένεια, καθώς το μέτρο αυτό υποχρεώνει ομοίως τα εν λόγω τέκνα να εγκαταλείψουν το έδαφος της Ένωσης [95].

85 — C-135/08, EU:C:2010:104.

86 — Η υπογράμμιση δική μου. Απόφαση Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104, σκέψεις 39 έως 46). Βλ., συναφώς, Mengozzi, P., όπ.π., σ. 33.

87 — C-135/08, EU:C:2010:104, σκέψη 42.

88 — C-34/09, EU:C:2011:124, σκέψη 42.

89 — Βλ. σημεία 125 επ. των προτάσεων.

90 — C-135/08, EU:C:2010:104. Ως προς την εν λόγω απόφαση βλ. Kochenov, D., και Plender, R., «EU Citizenship: From an Incipient Form to an Incipient Substance?» *The Discovery of the Treaty Text*, *European Law Review*, τόμος 37, αριθ. 4, σ. 369 έως 396.

91 — C-34/09, EU:C:2011:124.

92 — C-34/09, EU:C:2011:124.

93 — Βλ. ανωτέρω, σημείο 109 των προτάσεων.

94 — Βλ. αιτιολογική σκέψη 18 της οδηγίας 2004/38.

95 — Σκέψεις 42 έως 45.

117. Το εν λόγω συμπέρασμα του Δικαστηρίου, το οποίο αξιολογήθηκε εκτεταμένως μεν, ποικιλοτρόπως δε από τη θεωρία, δεν είναι βεβαίως ουδόλως τυχαίο. Συναφώς, αρκεί η επισήμανση ότι η απόφαση Ruiz Zambrano είναι απόρροια μείζονος νομολογιακής εξελίξεως [96] η οποία αποτέλεσε τον θεμέλιο λίθο [97] της λύσεως που το Δικαστήριο προέκρινε με την απόφαση Ruiz Zambrano [98]. Κατά την άποψή μου, η εν λόγω νομολογιακή εξέλιξη είναι απότοκος, αφενός, στενής συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων και, αφετέρου, της αίσιας και, παράλληλα, λογικής εξελίξεως των κοινωνιών των κρατών μελών και της ευρωπαϊκής κοινωνίας εν όλω θεωρούμενης, των οποίων οι υπήκοοι ενσωματώνουν προοδευτικώς στη ζωή τους την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης που τους απομένει η Συνθήκη. Η εν λόγω ιδιότητα τούς ενώνει ως λαούς μιας Ευρώπης η οποία, επί τη βάσει αλληλεγγύης των πολιτών και πολιτικής αλληλεγγύης ακόμη υπό δόμηση, πλην όμως αναγκαίας εντός ενός παγκοσμιοποιημένου πολιτικού, οικονομικού και κοινωνικού πλαισίου, αναγνωρίζει σε αυτούς δικαιώματα και υποχρεώσεις που οι εθνικές αρχές δεν δύνανται να περιορίζουν αδικαιολογήτως [99]. Η αναγνώριση στους υπηκόους των κρατών μελών της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης δημιουργεί προσδοκίες, ενώ, παράλληλα, πλαισιώνεται από δικαιώματα και υποχρεώσεις [100].

118. Στο πλαίσιο αυτής της εξελίξεως, το διαμορφωθέν με την απόφαση Ruiz Zambrano [101] κριτήριο, κατά το οποίο το άρθρο 20 ΣΛΕΕ αποκλείει εθνικά μέτρα που έχουν ως αποτέλεσμα τη στέρηση από τους πολίτες της Ένωσης της δυνατότητας *πραγματικής απολαύσεως, κατά το ουσιώδες μέρος τους, των δικαιωμάτων* που πηγάζουν από την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης, επικυρώθηκε από το Δικαστήριο με μεταγενέστερες αποφάσεις του [102]. Το Δικαστήριο προσδιόρισε την εμβέλεια του εν λόγω κριτηρίου, αποφαινόμενο ότι αυτό εφαρμόζεται σε «πολύ ιδιαίτερες καταστάσεις στις οποίες, παρά το γεγονός ότι δεν εφαρμόζεται το παράγωγο δίκαιο σχετικά με το δικαίωμα διαμονής των υπηκόων τρίτων χωρών και ο πολίτης της Ένωσης δεν έκανε χρήση της ελευθερίας του κυκλοφορίας, δεν μπορεί, κατ' εξαίρεση, να μην αναγνωρισθεί δικαίωμα διαμονής σε υπήκοο τρίτης χώρας, μέλος της οικογενείας

96 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις Micheletti κ.λπ. (C-369/90, EU:C:1992:295)· Singh (C-370/90, EU:C:1992:296)· Bickel και Franz (C-274/96, EU:C:1998:563)· Kaur (C-192/99, EU:C:2001:106)· D'Hoop (C-224/98, EU:C:2002:432)· Baumbast και R (C-413/99, EU:C:2002:493)· Garcia Avello (C-148/02, EU:C:2003:539)· Zhu και Chen (C-200/02, EU:C:2004:639)· Schempp (C-403/03, EU:C:2005:446)· Ισπανία κατά Ηνωμένου Βασιλείου (C-145/04, EU:C:2006:543), καθώς και Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104).

97 — Ως προς την απόφαση Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104), βλ. Lenaerts, K., «The concept of EU citizenship in the case law of the European Court of Justice», *ERA Forum*, 2013, σ. 369 έως 583, και, ειδικότερα, σ. 575, όπου επισημαίνεται ότι «[η] εν λόγω απόφαση προλείανε το έδαφος για την έκδοση, από το Δικαστήριο, της αποφάσεως Ruiz Zambrano [(C-34/09, EU:C:2011:124)]». Βλ., επίσης, Barnard, C., όπ.π., σ. 424, όπου επισημαίνεται ότι «[δ]εν υφίσταται καμία αμφιβολία ότι η εν λόγω απόφαση του Δικαστηρίου και, ιδίως, η σκέψη 42 αυτής αποτελούσε προάγγελο της ιδιαιτέρως αμφιλεγόμενης αποφάσεως αρχής που εκδόθηκε επί της υποθέσεως Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124)]».

98 — C-34/09, EU:C:2011:124.

99 — Υπενθυμίζεται, επί παραδείγματι, ότι κατά το Δικαστήριο, το στοιχείο που είχε σημασία στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση García Avello (C-148/02, EU:C:2003:539) ήταν «όχι τόσο το ότι η διαφορά του επωνύμου οφειλόταν στη διπλή ιθαγένεια των ενδιαφερομένων, αλλά κυρίως το γεγονός ότι η διαφορά αυτή ήταν ικανή να προκαλέσει *σοβαρά μειονεκτήματα* εις βάρος των ενδιαφερομένων πολιτών της Ένωσης που συνίσταντο σε παρεμπόδιση της ελεύθερης κυκλοφορίας δυνάμενη να δικαιολογηθεί μόνον εφόσον στηριζόταν σε αντικειμενικούς λόγους και τελούσε σε αναλογία προς τον θεμιτώς επιδιωκόμενο σκοπό». Βλ. απόφαση McCarthy (C-434/09, EU:C:2011:277, σκέψη 52), καθώς και, στο ίδιο πνεύμα, Grunkin και Paul (C-353/06, EU:C:2008:559, σκέψεις 23, 24 και 29). Η υπογράμμιση δική μου.

100 — Sarmiento, D., και Sharpston, E., «European Citizenship and its New Union: time to move on?», στο Kochenov, D. (επιμ.), *EU Citizenship and Federalism: The Role of Rights*, Cambridge University Press (υπό έκδοση).

101 — C-34/09, EU:C:2011:124.

102 — Βλ. αποφάσεις McCarthy (C-434/09, EU:C:2011:277, σκέψη 47)· Dereci κ.λπ. (C-256/11, EU:C:2011:734, σκέψη 64)· Iida (C-40/11, EU:C:2012:691, σκέψη 71), καθώς και Alokpa και Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, σκέψη 32). Εντούτοις, όπως τόνισα με τις προτάσεις μου στην υπόθεση McCarthy κ.λπ. (C-202/13, EU:C:2014:345, σημείο 98), με τις εν λόγω αποφάσεις το Δικαστήριο έκρινε ότι οι επίμαχες καταστάσεις δεν διέπονταν από το δίκαιο της Ένωσης. Συγκεκριμένα, στις εν λόγω υποθέσεις οι πολίτες της Ένωσης είτε δεν είχαν ασκήσει ποτέ το δικαίωμά τους ελεύθερης κυκλοφορίας, καθώς διέμεναν ανέκαθεν στο κράτος μέλος του οποίου είχαν την ιθαγένεια και, κατ' αρχήν, τα επίμαχα μέτρα δεν εμπόδιζαν την εκ μέρους τους πραγματική απόλαυση, κατά το ουσιώδες μέρος τους, των δικαιωμάτων που πηγάζουν από την εν λόγω ιδιότητα (ειδικότερα, η S. McCarthy ζούσε ανέκαθεν στο Ηνωμένο Βασίλειο, κράτος του οποίου ήταν υπήκοος. Επομένως, μπορούσε να παραμείνει εκεί μόνη, έστω και αν ο σύζυγός της, υπήκοος Ιαμαϊκής, δεν είχε καταφέρει να λάβει άδεια διαμονής ως μέλος της οικογένειας υπήκοος τρίτης χώρας), είτε δεν είχαν συνοδευθεί από τον υπήκοο τρίτης χώρας μέλος της οικογένειάς τους κατά τις μετακινήσεις του σε άλλο κράτος μέλος ή επανενωθεί με αυτόν εκεί σε μεταγενέστερο χρόνο και δεν πληρούσαν τις προϋποθέσεις του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38 (ειδικότερα, το Δικαστήριο επισήμανε ότι ο Y. Iida αξίωνε να του χορηγηθεί το δικαίωμα να διαμένει με τη σύζυγο και την κόρη του όχι στο κράτος μέλος υποδοχής, τη Δημοκρατία της Αυστρίας, αλλά στο κράτος μέλος καταγωγής των τελευταίων, την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, ότι οι δύο αυτοί πολίτες της Ένωσης δεν είχαν αποτραπεί από την άσκηση του δικαιώματός τους ελεύθερης κυκλοφορίας και ότι ο ίδιος ο Y. Iida είχε εν πάση περιπτώσει ορισμένα δικαιώματα διαμονής τόσο δυνάμει του εθνικού δικαίου όσο και δυνάμει του δικαίου της Ένωσης, απόφαση Iida, C-40/11, EU:C:2012:691, σκέψεις 73 έως 75).

του εν λόγω πολίτη, διότι άλλως θα θιγόταν η πρακτική αποτελεσματικότητα της ιθαγένειας της Ένωσης, την οποία έχει ο πολίτης αυτός, αν, ως συνέπεια της μη παροχής του δικαιώματος διαμονής, ο εν λόγω πολίτης υποχρεωνόταν, εκ των πραγμάτων, να εγκαταλείψει το έδαφος της Ένωσης συνολικά θεωρούμενο, στερούμενος έτσι της αποτελεσματικής απολαύσεως του ουσιώδους μέρους των δικαιωμάτων που του παρέχει το καθεστώς αυτό του πολίτη της Ένωσης» [103].

119. Σε αυτό το υπομνησθέν με τα σημεία 111 έως 118 των προτάσεων νομολογιακό πλαίσιο, το ερώτημα που ανακύπτει είναι το ακόλουθο: δύνανται, εν προκειμένω, η κατάσταση του A. Rendón Marín και των τέκνων του [104], καθώς και εκείνη της CS και του τέκνου της να θεωρηθούν ιδιαίτερες ή εξαιρετικές καταστάσεις ανάλογες προς αυτές στις οποίες το Δικαστήριο αναφέρεται με την προμνησθείσα νομολογία του; Εν ολίγοις, μπορεί να γίνει δεκτό ότι οι καταστάσεις αυτές εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης;

120. Είμαι πεπεισμένος ότι η απάντηση είναι καταφατική. Το γεγονός ότι τα τέκνα του A. Rendón Marín και το τέκνο της CS έχουν την ιθαγένεια κράτους μέλους, ήτοι, αντιστοίχως, την ισπανική ιθαγένεια και τη βρετανική ιθαγένεια, των οποίων οι προϋποθέσεις κτήσεως εμπίπτουν βεβαίως στην αρμοδιότητα των αντίστοιχων κρατών μελών [105], συνεπάγεται ότι τα εν λόγω τέκνα έχουν την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης [106]. Επομένως, ως πολίτες της Ένωσης, τα τέκνα αυτά έχουν το δικαίωμα να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στο έδαφος της Ένωσης, οιοσδήποτε δε περιορισμός του εν λόγω δικαιώματός τους εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης [107].

121. Εντούτοις, εκ των παρασχεθέντων με τις αποφάσεις περί παραπομπής στοιχείων προκύπτει ακριβώς πιθανός περιορισμός του εν λόγω δικαιώματος, ιδίως δε του δικαιώματος διαμονής. Η παρεχόμενη από το δίκαιο της Ένωσης προστασία τυγχάνει εφαρμογής αφ' ης στιγμής τα τέκνα του A. Rendón Marín και το τέκνο της CS ενδέχεται, συνεπεία της απελάσεως του γονέα τους, ο οποίος έχει την αποκλειστική επιμέλειά τους, να υποχρεωθούν εκ των πραγμάτων να τον συνοδεύσουν και, συνεπώς, να εγκαταλείψουν το έδαφος της Ένωσης «εν όλω θεωρούμενο». Συγκεκριμένα, η απέλαση του γονέα τους θα εμπόδιζε την εκ μέρους τους πραγματική απόλαυση, κατά το ουσιώδες μέρος τους, των δικαιωμάτων που πηγάζουν από την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης [108]. Δεν μπορεί να αμφισβητηθεί ότι, κατ' αρχήν, η μη χορήγηση στον A. Rendón Marín άδειας διαμονής στην Ισπανία [109] και η απέλαση της CS από το Ηνωμένο Βασίλειο θα μπορούσαν να καταλύσουν την πρακτική αποτελεσματικότητα της ιθαγένειας της Ένωσης, την οποία έχουν τα τέκνα τους. Συνεπώς, όπως ορθώς επισήμανε η Επιτροπή, οι συγκεκριμένες καταστάσεις συνιστούν εξαιρετικές καταστάσεις κατά την έννοια της νομολογίας με την οποία επικυρώθηκε η απόφαση Ruiz Zambrano [110].

103 — Αποφάσεις Dereci κ.λπ. (C-256/11, EU:C:2011:734, σκέψη 67)· Iida (C-40/11, EU:C:2012:691, σκέψη 71)· Ymeraga κ.λπ. (C-87/12, EU:C:2013:291, σκέψη 36), καθώς και Alokpa και Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, σκέψη 32). Ειδικότερα, ο M. Dereci ήταν Τούρκος υπήκοος του οποίου η σύζυγος και τα τρία τέκνα είχαν την αυστριακή ιθαγένεια και διέμεναν ανέκαθεν στην Αυστρία, όπου ο ίδιος επιθυμούσε να ζήσει μαζί τους. Στην περίπτωση αυτή, ούτε τα τρία τέκνα ούτε η μητέρα τους στερούνταν της δυνατότητας απολαύσεως, κατά το ουσιώδες μέρος τους, των δικαιωμάτων τους διότι, εν αντιθέσει προς την περίπτωση της υποθέσεως επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), τα εν λόγω τέκνα δεν εξηρτώντο, ως προς τη διαβίωσή τους, από τον πατέρα τους και ηδύναντο επομένως να παραμείνουν στην Αυστρία.

104 — Βλ. ανωτέρω, σημείο 106 των προτάσεων.

105 — Αποφάσεις Micheletti κ.λπ. (C-369/90, EU:C:1992:295, σκέψη 29), καθώς και Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104, σκέψη 39).

106 — Αποφάσεις Garcia Avello (C-148/02, EU:C:2003:539, σκέψη 21), καθώς και Zhu και Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, σκέψη 21). Βλ. επίσης τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα A. Tizzano στην υπόθεση Zhu και Chen (C-200/02, EU:C:2004:307, σημεία 47 έως 52).

107 — Βλ. ανωτέρω, σημεία 107 έως 122 των προτάσεων. Το γεγονός ότι τα εν λόγω τέκνα δεν έχουν ασκήσει το δικαίωμά τους ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στο έδαφος της Ένωσης δεν σημαίνει ότι αυτά δεν απολαύουν, ως πολίτες της Ένωσης, του εν λόγω δικαιώματος.

108 — Βλ., στο ίδιο πνεύμα, αποφάσεις Dereci κ.λπ. (C-256/11, EU:C:2011:734, σκέψη 67)· Iida (C-40/11, EU:C:2012:691, σκέψη 71)· Ymeraga κ.λπ. (C-87/12, EU:C:2013:291, σκέψη 36), καθώς και Alokpa και Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, σκέψη 32).

109 — Η δυνατότητα του A. Rendón Marín και των τέκνων του να μετοικήσουν στην Πολωνία, κράτος μέλος της ιθαγένειας της κόρης, όπως επισήμαναν διάφορα εκ των παρεμβαινόντων κρατών μελών, μόνο θεωρητικώς μπορεί να υποστηριχθεί. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ο A. Rendón Marín επισήμανε ότι δεν διατηρεί δεσμούς με την οικογένεια της μητέρας της κόρης του (η οποία, εξ όσων γνωρίζει, δεν κατοικεί στην Πολωνία) και ότι δεν ομιλεί την πολωνική.

110 — C-34/09, EU:C:2011:124. Βλ., στο ίδιο πνεύμα, Dereci κ.λπ. (C-256/11, EU:C:2011:734, σκέψη 67)· Iida (C-40/11, EU:C:2012:691, σκέψη 71)· Ymeraga κ.λπ. (C-87/12, EU:C:2013:291, σκέψη 36), καθώς και Alokpa και Moudoulou (C-86/12, EU:C:2013:645, σκέψη 32).

122. Εκτιμώ, ως εκ τούτου, ότι, υπό το πρίσμα της προμνησθείσας νομολογίας, οι εν λόγω καταστάσεις εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης.

β) Επί του σεβασμού, εκ μέρους των εθνικών νομοθεσιών, του δικαιώματος διαμονής των πολιτών της Ένωσης

123. Το Δικαστήριο έχει επισημάνει ότι το δίκαιο της Ένωσης δεν απονέμει κανένα αυτοτελές δικαίωμα στους υπηκόους τρίτων χωρών. Συγκεκριμένα, τα δικαιώματα που ενδεχομένως απονέμονται στους εν λόγω υπηκόους εκ των σχετικών με την ιθαγένεια της Ένωσης διατάξεων της Συνθήκης δεν είναι κύρια δικαιώματα, αλλά δικαιώματα που εκπορεύονται από την εκ μέρους πολίτη της Ένωσης άσκηση του δικαιώματός του ελεύθερης κυκλοφορίας[111]. Πράγματι, τα δευτερογενή δικαιώματα διαμονής υφίστανται, κατ' αρχήν, μόνον εφόσον είναι αναγκαία για την εξασφάλιση της αποτελεσματικής ασκήσεως, εκ μέρους των πολιτών της Ένωσης, των δικαιωμάτων τους ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής[112]. Συνεπώς, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, το στοιχείο που καθιστά αναγκαία την προστασία του δευτερογενούς δικαιώματος των γονέων είναι η «στέρηση» από τα τέκνα τους «της δυνατότητας πραγματικής απολαύσεως, κατά το ουσιώδες μέρος τους, των δικαιωμάτων» που πηγάζουν από την ιδιότητά τους του πολίτη της Ένωσης.

124. Κατά τη CS καθώς και κατά την Επιτροπή, η οποία τοποθετήθηκε συναφώς με τις γραπτές και προφορικές παρατηρήσεις της, κεντρικό ζήτημα της υπό κρίση υποθέσεως είναι αν το δικαίωμα τέκνου πολίτη της Ένωσης να μην υποχρεωθεί να εγκαταλείψει την Ένωση, δικαίωμα πηγάζον απευθείας από το άρθρο 20 ΣΛΕΕ, είναι απόλυτο ή αν κράτος μέλος νομιμοποιείται να σταθμίσει το πρωτογενές δίκαιο της Ένωσης με το συμφέρον του προς απέλαση υπηκόου τρίτης χώρας του οποίου η συμπεριφορά, με γνώμονα το εθνικό δίκαιο, δικαιολογεί την απομάκρυνσή του σε τρίτη χώρα.

125. Προ της εξετάσεως του εν λόγω ζητήματος, κρίνω σκόπιμο να επανέλθω στις ομοιότητες που παρουσιάζουν οι λύσεις που προκρίθηκαν με τις αποφάσεις Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104) και Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124)[113].

126. Η αντιστοιχία μεταξύ της καταστάσεως του J. Rottmann, η οποία ηδύνατο να επιφέρει «την απώλεια της ιδιότητας που του απονέμει το άρθρο [20 ΣΛΕΕ] και των συνακόλουθων δικαιωμάτων»[114], και εκείνης των τέκνων Ruiz Zambrano, η οποία ηδύνατο να τα «εμποδί[σει] […] να απολαύσουν πράγματι, κατά το ουσιώδες μέρος τους, τα δικαιώματα που αποκτούν από την ιδιότητά τους του πολίτη της Ένωσης»[115], δεν αποτελεί βεβαίως απλή σύμπτωση[116]. Αρκεί η επισήμανση ότι η σκέψη 42 της αποφάσεως Ruiz Zambrano βασίζεται στη σκέψη 42 της αποφάσεως Rottmann. Εν πάση περιπτώσει, το περιεχόμενο των δύο αυτών εννοιών είναι, κατά την άποψή μου, παρεμφερές.

127. Ας μου επιτραπεί να αποσαφηνίσω τον συλλογισμό αυτόν.

111 — Βλ., στο ίδιο πνεύμα, απόφαση O. κ.λπ. (C-456/12, EU:C:2014:135, σκέψη 36 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

112 — Βλ., στο ίδιο πνεύμα, τις προτάσεις της γενικής εισαγγελέως E. Sharpston στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις O. κ.λπ. (C-456/12 και C-457/12, EU:C:2013:842, σημείο 49).

113 — Βλ. ανωτέρω, σημείο 114 των προτάσεων.

114 — Απόφαση Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104, σκέψη 42).

115 — Απόφαση Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124, σκέψη 42).

116 — Βλ. τις προτάσεις της γενικής εισαγγελέως E. Sharpston στην υπόθεση Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2010:560, σημείο 95).

128. Η έννοια «ουσιώδες μέρος των δικαιωμάτων» την οποία χρησιμοποιεί το Δικαστήριο παραπέμπει σαφώς στην έννοια «βασικό περιεχόμενο των δικαιωμάτων», ειδικότερα των θεμελιωδών δικαιωμάτων [117], έννοια γνωστή στις συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών [118] καθώς και στο δίκαιο της Ένωσης [119]. Ειδικότερα, το δίκαιο της Ένωσης και, συγκεκριμένα, το άρθρο 52, παράγραφος 1, του Χάρτη, όπως αυτό έχει ερμηνευθεί από τη νομολογία, επιτρέπει περιορισμούς στην άσκηση δικαιωμάτων υπό τον όρον ότι οι περιορισμοί αυτοί προβλέπονται από τον νόμο, σέβονται το βασικό περιεχόμενο των εν λόγω δικαιωμάτων και ελευθεριών και ότι, τηρουμένης της αρχής της αναλογικότητας, είναι αναγκαίοι και ανταποκρίνονται τω όντι σε αναγνωρισμένους από την Ένωση σκοπούς γενικού συμφέροντος ή στην ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και ελευθεριών τρίτων.

129. Θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι, δεδομένου ότι η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας αποτελεί μέρος της εξετάσεως των περιορισμών που, στο πλαίσιο της σχετικής θεωρήσεως της διαφυλάξεως του βασικού περιεχομένου των θεμελιωδών δικαιωμάτων, δύνανται να επιβάλλονται στην άσκηση των δικαιωμάτων αυτών [120] [121], η τήρηση της εν λόγω αρχής πρέπει ομοίως να εξακριβώνεται σε σχέση με ενδεχόμενους περιορισμούς που επιβάλλονται στα δικαιώματα που συναρτώνται με τη θεμελιώδη ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης, μεταξύ των οποίων καταλέγεται το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στο έδαφος των κρατών μελών. Κατά το άρθρο 45, παράγραφος 1, του Χάρτη, «[κ]άθε πολίτης της Ένωσης έχει δικαίωμα να κυκλοφορεί και να διαμένει ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών».

130. Εάν υιοθετηθεί μια τέτοια προσέγγιση, πρέπει να γίνει δεκτό ότι ο σεβασμός του ουσιώδους μέρους των δικαιωμάτων που πηγάζουν από τη θεμελιώδη ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης λειτουργεί, όπως στην περίπτωση του σεβασμού του βασικού περιεχομένου των θεμελιωδών δικαιωμάτων, «ως έσχατο και ανυπέρβλητο όριο σε κάθε πιθανό περιορισμό της ασκήσεως των [συναρτώμενων με την ιδιότητα αυτή] δικαιωμάτων», ήτοι ως «όριο των ορίων» [122]. Πράγματι, ο μη σεβασμός του βασικού περιεχομένου των δικαιωμάτων που απονέμονται στον πολίτη της Ένωσης έχει ως αποτέλεσμα τα δικαιώματα αυτά να καθίστανται «μη αναγνωριζόμεν[α] ως τέτοι[α]» και, συνεπώς, να μην μπορεί να γίνει πλέον λόγος για «περιορισμό» της ασκήσεως των εν λόγω δικαιωμάτων, αλλά

117 — Ως προς την εν λόγω έννοια, η οποία έλκει την καταγωγή της από το γερμανικό δίκαιο, βλ., μεταξύ άλλων, Häberle, P., *Die Wesensgehaltsgarantie des Art. 19 Abs. 2 GG*, 3η έκδ., C. F. Müller, Καρλσρούη, 1983, και Schneider, L., *Der Schutz des Wesensgehalts von Grundrechten nach Art. 19 Abs. 2 GG*, Duncker & Humblot, Βερολίνο, 1983. Στην πολωνική θεωρία, για μια ανάλυση της έννοιας «istota praw i wolności» του άρθρου 33, παράγραφος 3, του πολωνικού Συντάγματος βλ., Wojtyczek, K., *Granice ingerencji ustawodawczej w sferę ochrony praw człowieka w Konstytucji RP*, Κρακοβία, 1999, σ. 203 έως 214, και Łabno, A., «Ograniczenia wolności i praw człowieka na podstawie art. 31 Konstytucji III RP», στο Banaszak, B., Preisner, A. (επιμ.), *Prawa i wolności obywatelskie w Konstytucji RP*, Βαρσοβία, 2002, σ. 693 έως 709. Στην ισπανική θεωρία βλ., μεταξύ άλλων, De Otto, I., «La regulación del ejercicio de los derechos fundamentales. La garantía de su contenido esencial en el artículo 53.1 de la Constitución», *Obras Completas*, Πανεπιστήμιο Oviedo και Κέντρο Πολιτικών και Συνταγματικών Μελετών, Oviedo, 2010, σ. 1471· Cruz Villalón, P., «Derechos Fundamentales y Legislación (1991)», στο *La curiosidad del jurista persa, y otros estudios sobre la Constitución*, CEPC, 2η έκδ., Μαδρίτη, 2006, και Jiménez Campo, J., *Derechos fundamentales. Concepto y garantías*, 1999, Trotta, 1999.

118 — Βλ. άρθρο 4, παράγραφος 4, του τσεχικού Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων· άρθρο 8, παράγραφος 2, του ουγγρικού Συντάγματος· άρθρο 31, παράγραφος 3, του πολωνικού Συντάγματος· άρθρο 18, παράγραφος 3, του πορτογαλικού Συντάγματος· άρθρο 49, παράγραφος 2, του ρουμανικού Συντάγματος και άρθρο 13, παράγραφος 4, του σλοβακικού Συντάγματος.

119 — Βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση Volker und Markus Schecke και Eifert (C-92/09 και C-93/09, EU:C:2010:662, σκέψη 50). Βλ., επίσης, Wróbel, A., «Art. 52», στο Wróbel, A. (επιμ.), *Karta Praw podstawowych Unii Europejskiej. Komenstarz*, Wydawnictwo C.H. Beck, 2013, σ. 1343 έως 1384 και, ειδικότερα, σ. 1352.

120 — Ως προς οριστική απαγόρευση του δικαιώματος ψήφου η οποία σχετίζεται με προηγούμενη ποινική καταδίκη του προσώπου, βλ. απόφαση Delvigne (C-650/13, EU:C:2015:648, σκέψεις 46 έως 48). Ως προς περιορισμούς στη χρήση του δικαιώματος ιδιοκτησίας βλ. αποφάσεις Hauer (44/79, EU:C:1979:290, σκέψεις 23 και 30)· Schräder HS Kraftfutter (265/87, EU:C:1989:303, σκέψη 15)· Standley κ.λπ. (C-293/97, EU:C:1999:215, σκέψη 54), καθώς και Kadi και Al Barakaat International Foundation κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (C-402/05 P και C-415/05 P, EU:C:2008:461, σκέψη 355).

121 — Αντιθέτως, σύμφωνα με την απόλυτη θεώρηση της διαφυλάξεως του βασικού περιεχόμενο των θεμελιωδών δικαιωμάτων, το εν λόγω βασικό περιεχόμενο δεν δύναται επ' ουδενί να περιορισθεί. Για τη σχετική και την απόλυτη θεώρηση της διαφυλάξεως του βασικού περιεχομένου των θεμελιωδών δικαιωμάτων βλ., μεταξύ άλλων, Alexy, R., *A Theory of Constitutional Principles*, Οξφόρδη, 2010, σ. 192 έως 196. Στην πολωνική θεωρία υποστηρίζεται ότι, εν πάση περιπτώσει, ο προσδιορισμός του βασικού περιεχομένου των δικαιωμάτων είναι δυνατός μόνον ανά περίπτωση. Βλ. Łabno, A., «Ograniczenia wolności i praw człowieka na podstawie art. 31 Konstytucji III RP», στο Banaszak, B., Preisner, A. (επιμ.), *Prawa i wolności obywatelskie w Konstytucji RP*, Βαρσοβία, 2002, σ. 708.

122 — Βλ., κατ' αναλογίαν, τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα P. Cruz Villalón στην υπόθεση Delvigne (C-650/13, EU:C:2015:363, σημεία 115 και 116). Για την έννοια αυτή, η οποία έλκει την καταγωγή της από το γερμανικό δίκαιο, βλ., μεταξύ άλλων, Häberle, P., όπ.π., και Schneider, L., όπ.π. Στην ισπανική θεωρία βλ., μεταξύ άλλων, De Otto, I., όπ.π., σ. 1471.

αμιγώς για «κατάργηση» αυτών[123]. Εν τέλει, η απώλεια της ιθαγένειας της Ένωσης (για τον J. Rottmann, συνεπεία της διοικητικής απώλειας της ιθαγένειας κράτους μέλους) και η στέρηση της δυνατότητας πραγματικής απολαύσεως, κατά το ουσιώδες μέρος τους, των συναρτώμενων με την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης δικαιωμάτων (για τα τέκνα Ruiz Zambrano, συνεπεία της «εκ των πραγμάτων» υποχρεώσεώς τους να εγκαταλείψουν το έδαφος της Ένωσης) έχουν τις ίδιες σοβαρές επιπτώσεις επί του δικαιώματος διαμονής των πολιτών της Ένωσης. Ανεξαρτήτως του οριστικού ή μακροπρόθεσμου χαρακτήρα του περιορισμού[124], το εν λόγω δικαίωμα απογυμνώνεται, *κατ' αρχήν*, από το ουσιώδες περιεχόμενό του, εν προκειμένω την ελευθερία διαμονής στο έδαφος της Ένωσης. Συνεπώς, επιβάλλεται να εξακριβωθεί εάν ο εν λόγω περιορισμός του δικαιώματος διαμονής είναι σύμφωνος με την αρχή της αναλογικότητας, καθώς, σε αντίθετη περίπτωση, αυτός θα υπερέβαινε το όριο που επιβάλλεται σε οιονδήποτε περιορισμό των συναρτώμενων με την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης δικαιωμάτων και το οποίο συνίσταται στον σεβασμό του βασικού περιεχομένου τους[125].

131. Θα μπορούσε βεβαίως να υποστηριχθεί ότι η χρησιμοποιούμενη από το Δικαστήριο έννοια «ουσιώδες μέρος των δικαιωμάτων» δεν αντιστοιχεί κατ' ανάγκην στην έννοια «βασικό περιεχόμενο των δικαιωμάτων» στην οποία αναφέρεται το άρθρο 52, παράγραφος 1, του Χάρτη[126]. Εντούτοις, ακόμη και αν συναχθεί το συμπέρασμα ότι οι δύο έννοιες δεν είναι ισοδύναμες[127], εφόσον τα επίμαχα εθνικά μέτρα συνεπάγονται τον περιορισμό του δικαιώματος διαμονής πολίτη της Ένωσης, επιβάλλεται να εξετασθεί κατά πόσον τα μέτρα αυτά είναι σύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας στην περίπτωση κατά την οποία το οικείο κράτος μέλος επικαλείται την εξαίρεση για λόγους δημοσίας τάξεως ή δημοσίας ασφαλείας.

132. Η ανάλυση της αρχής της αναλογικότητας αποτέλεσε ακριβώς το ζήτημα επί του οποίου κατεγράφη σημαντική διαφορά στον τρόπο με τον οποίο το Δικαστήριο εξέτασε τις δύο αυτές υποθέσεις. Συγκεκριμένα, στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104) το Δικαστήριο καλείτο να εξετάσει αν η προβληθείσα από διάφορες κυβερνήσεις δικαιολογητική βάση της αποφάσεως περί ανακλήσεως της πολιτογραφήσεως, εξαιτίας δόλιων ενεργειών, αντιστοιχούσε σε λόγο γενικού συμφέροντος, όπως η διαφύλαξη της δημοσίας τάξεως ή της δημοσίας ασφαλείας. Στην υπόθεση, όμως, επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124) η Βελγική Κυβέρνηση δεν είχε επικαλεσθεί ούτε το γενικό συμφέρον ούτε τη δημόσια τάξη ούτε τη δημόσια ασφάλεια. Ο G. Ruiz Zambrano δεν θεωρείτο κίνδυνος για τη δημόσια τάξη ή για τη δημόσια ασφάλεια στο Βέλγιο[128]. Άλλως ειπείν, το Δικαστήριο καλείτο να εξετάσει αποκλειστικώς το ζήτημα της αναγκαιότητας αναγνωρίσεως στον G. Ruiz Zambrano, μεταξύ άλλων, δικαιώματος διαμονής, ενώ Βελγική Κυβέρνηση δεν είχε επικαλεσθεί την εξαίρεση για λόγους δημοσίας τάξεως ή δημοσίας ασφαλείας. Το Δικαστήριο δεν προέβη, ως εκ τούτου, σε εξέταση του

123 — Όπ.π.

124 — Στην περίπτωση των τέκνων νεαρής ηλικίας, ο περιορισμός του δικαιώματος διαμονής δύναται να διαρκέσει πολλά έτη έως ότου αυτά φθάσουν σε ηλικία τέτοια ώστε να μπορούν να ασκούν το εν λόγω δικαίωμα ανεξάρτητα από τους γονείς τους.

125 — Βλ., κατ' αναλογίαν, τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα P. Cruz Villalón στην υπόθεση Delvigne (C-650/13, EU:C:2015:363, σημεία 115 και 116). Βλ, ομοίως, τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Y. Bot στην υπόθεση Schrems (C-362/14, EU:C:2015:627, σημεία 175 έως 177 και 185).

126 — Ως προς την ορολογία που χρησιμοποιεί το Δικαστήριο στην απόφαση Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124) και εκείνην που χρησιμοποιεί ο νομοθέτης της Ένωσης στον Χάρτη, βλ., αντιστοίχως, επί παραδείγματι, την ισπανική εκδοχή [la esencia de los derechos (vinculados al estatuto de ciudadano de la Unión)/el contenido esencial de esos derechos (y libertades)], τη γερμανική εκδοχή [der Kernbestand der Rechte, (die der Unionsbürgerstatus verleiht)/der Wesensgehalt dieser Rechte und Freiheiten], την αγγλική εκδοχή [the substance of the rights (attaching to the status of European Union citizen)/the essence of those rights (and freedoms)], την ιταλική εκδοχή [godimento reale] dei diritti connessi (allo status di cittadino dell'Unione)/il contenuto essenziale di detti diritti (e libertà)] και την πολωνική εκδοχή [istota praw (związanych ze statusem obywatela Unii)/istota praw i wolności (uznanych w Karcie)].

127 — Επισημαίνεται πάντως ότι, στο πλαίσιο της εξετάσεως του σύμφωνου ή μη με την αρχή της αναλογικότητας χαρακτήρα περιορισμών του δικαιώματος ιδιοκτησίας, το Δικαστήριο έχει χρησιμοποιήσει επίσης τον όρο «η ίδια η ουσία/η ίδια η υπόσταση του δικαιώματος». Βλ., σε σχέση με περιορισμούς στη χρήση του δικαιώματος ιδιοκτησίας, αποφάσεις Hauer (44/79, EU:C:1979:290, σκέψεις 23 και 30)· Schräder HS Kraftfutter (265/87, EU:C:1989:303, σκέψη 15)· Standley κ.λπ. (C-293/97, EU:C:1999:215, σκέψη 54), καθώς και Kadi και Al Barakaat International Foundation κατά Συμβουλίου και Επιτροπής (C-402/05 P και C-415/05 P, EU:C:2008:461, σκέψη 355).

128 — Βλ., συναφώς, απόφαση Carpenter (C-60/00, EU:C:2002:434, σκέψη 44).

εθνικού μέτρου στο πλαίσιο της αρχής της αναλογικότητας. Το γεγονός πάντως ότι στη συγκεκριμένη υπόθεση το Δικαστήριο δεν εξέτασε το επίμαχο μέτρο υπό το πρίσμα της αρχής της αναλογικότητας δεν αποκλείει το ενδεχόμενο μια τέτοια εξέταση να καθίσταται λυσιτελής υπό άλλες περιστάσεις [129].

133. Εν πάση περιπτώσει, στην περίπτωση του J. Rottmann, η οποία συνίστατο στην ανάκληση της γερμανικής ιθαγένειάς του και, συνεπώς, στην εκ μέρους του οριστική απώλεια της ιθαγένειας της Ένωσης, το Δικαστήριο δέχθηκε ότι απέκειτο στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει αν η επίμαχη απόφαση ανακλήσεως ήταν σύμφωνη με την αρχή της αναλογικότητας ως προς τις συνέπειες που αυτή επαγόταν επί της καταστάσεως του ενδιαφερομένου από πλευράς του δικαίου της Ένωσης [130]. Μια τέτοια εξέταση της αρχής της αναλογικότητας στο πλαίσιο εξαιρέσεως για λόγους δημοσίας τάξεως ή δημοσίας ασφαλείας θα ήταν λυσιτελής και για τις καταστάσεις των υπό κρίση υποθέσεων. Επισημαίνεται συναφώς ότι το Δικαστήριο έχει ότι, «με δεδομένη τη σημασία που προσδίδει το πρωτογενές δίκαιο στην ιδιότητα του πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, πρέπει, κατά την εξέταση των πράξεων ανάκλησης της πολιτογράφησης, να λαμβάνονται υπόψη οι συνέπειες που έχει ενδεχομένως η οικεία πράξη για τον ενδιαφερόμενο και για τα μέλη της οικογένειάς του, όσον αφορά την απώλεια των δικαιωμάτων που απονέμονται σε κάθε πολίτη της Ένωσης» [131].

134. Θα προχωρήσω ευθύς αμέσως στην εξέταση του ζητήματος που σχετίζεται με τις συνέπειες του ποινικού παρελθόντος του A. Rendón Marín και της CS επί της αναγνωρίσεως σε αυτούς δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής, στο πλαίσιο της οποίας θα αναλυθεί η εξαίρεση για λόγους δημοσίας τάξεως ή δημοσίας ασφαλείας την οποία επικαλείται το Ηνωμένο Βασίλειο, αφού προηγουμένως γίνει αναφορά στο περιεχόμενο της εν λόγω έννοιας.

5. Επί της δυνατότητας εισαγωγής περιορισμών στο δευτερογενές δικαίωμα διαμονής που πηγάζει απευθείας από το άρθρο 20 ΣΛΕΕ

135. Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου εκτιμά ότι η τέλεση ποινικού αδικήματος δύναται να αποκλείσει υπόθεση από το πεδίο εφαρμογής της διαμορφωθείσας με την απόφαση Ruiz Zambrano αρχής [132].

136. Επομένως, το ερώτημα που ανακύπτει είναι το ακόλουθο: πρέπει να γίνει δεκτό ότι το γεγονός ότι οι διάδικοι των κυρίων δικών έχουν ποινικό ιστορικό είναι ικανό να διακυβεύσει, επί της αρχής, την αναγνώριση του δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής που αυτοί αντλούν από το κριτήριο του αποτελέσματος «στερήσεως από τα τέκνα τους της δυνατότητας πραγματικής απολαύσεως, κατά το ουσιώδες μέρος τους, των δικαιωμάτων που πηγάζουν από την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης»;

137. Φρονώ ότι η απάντηση είναι αποφατική.

138. Κατά την άποψή μου, η ύπαρξη ποινικού παρελθόντος δεν δύναται, αυτή καθ' εαυτήν, να δικαιολογήσει τις εθνικές αποφάσεις στις υποθέσεις των κυρίων δικών ούτε να παρακάμψει το κριτήριο της «στερήσεως της δυνατότητας πραγματικής απολαύσεως, κατά το ουσιώδες μέρος τους, των δικαιωμάτων που πηγάζουν από την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης», εάν προηγουμένως το αιτούν δικαστήριο δεν εξακριβώσει κατά πόσον οι εν λόγω αποφάσεις είναι σύμφωνες με την αρχή της αναλογικότητας, ιδίως όσον αφορά τις συνέπειές τους επί της καταστάσεως του A. Rendón Marín και της CS και των τέκνων τους, πολιτών της Ένωσης, υπό το πρίσμα του δικαίου της Ένωσης [133].

129 — Βλ., στο ίδιο πνεύμα, Lenaerts, K., «'Civis Europaeus Sum': from the Cross-border Link to the Status of Citizen of the Union», στο Cardonnel, P., Rosas, A., και Wahl, N. (επιμ.), *Constitutionalising the EU Judicial System: Essays in Honour of Pernilla Lindh*, Hart, Οξφόρδη, 2012, σ. 213 έως 232.

130 — Βλ., στο ίδιο πνεύμα, απόφαση Rottmann (C-135/08, EU:C:2010:104, σκέψεις 54 και 55).

131 — Όπ.π. (σκέψη 56).

132 — C-34/09, EU:C:2011:124.

133 — Βλ. ανωτέρω, σημείο 130 των προτάσεων.

139. Προς τούτο, θα εξετασθεί κατ' αρχάς το εύρος των εννοιών «δημόσια τάξη» ή «δημόσια ασφάλεια» σε σχέση με τις επίμαχες εθνικές αποφάσεις, οι οποίες συνεπάγονται «στέρηση της δυνατότητας πραγματικής απολαύσεως, κατά το ουσιώδες μέρος τους, των δικαιωμάτων που πηγάζουν από την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης». Επί τη βάσει αυτής της εξετάσεως, θα ακολουθήσει ανάλυση των δικαιολογητικών λόγων που το Ηνωμένο Βασίλειο προβάλλει προς επίκληση εξαιρέσεως θεμελιωμένης στις εν λόγω έννοιες.

α) Το εύρος της έννοιας «δημόσια τάξη» και της έννοιας «δημόσια ασφάλεια» προκειμένου για δικαίωμα διαμονής πηγάζον από το άρθρο 20 ΣΛΕΕ

140. Κατ' αρχάς, επισημαίνεται ότι με την απόφαση Ruiz Zambrano [134], καθώς και με τη μεταγενέστερη νομολογία του η οποία επικύρωσε την εν λόγω απόφαση, το Δικαστήριο προέβη σε ευρεία ερμηνεία του άρθρου 20 ΣΛΕΕ, η οποία είναι συνεπής με τον θεμελιώδη χαρακτήρα της ιδιότητας του πολίτη της Ένωσης. Κρίνεται επομένως αναγκαία, προκειμένου για εξαιρετικές καταστάσεις οι οποίες συνδέονται με τη διαφύλαξη της δημοσίας τάξεως ή της δημοσίας ασφαλείας, η εισαγωγή, ομοίως κατ' εξαίρεση, ορισμένων περιορισμών.

141. Δεύτερον, επισημαίνεται ότι η αρμοδιότητα της Ένωσης στον τομέα της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων δεν θίγει τη δυνατότητα των κρατών μελών να επικαλούνται εξαίρεση αναγόμενη, μεταξύ άλλων, σε λόγους τηρήσεως της δημοσίας τάξεως και διαφυλάξεως της εσωτερικής ασφαλείας. Συναφώς, με την απόφασή του Van Duyn [135], το Δικαστήριο έκρινε ότι «οι ειδικές συνθήκες που θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν την προσφυγή στην έννοια της δημοσίας τάξεως μπορούν να ποικίλλουν ανάλογα με τη χώρα και τη χρονική περίοδο· γι' αυτό πρέπει σχετικά να αναγνωριστεί στις αρμόδιες εθνικές αρχές περιθώριο εκτιμήσεως, μέσα στα όρια που θέτει η Συνθήκη» [136]. Επομένως, τα κράτη μέλη παραμένουν τα πλέον αρμόδια για την αξιολόγηση των κινδύνων διασαλεύσεως της δημοσίας τάξεως ή απειλής της δημοσίας ασφαλείας στο έδαφός τους.

142. Κατόπιν τούτου, κρίνεται σκόπιμη η υπόμνηση ότι, ως δικαιολογητικές βάσεις παρεκκλίσεως από τη θεμελιώδη αρχή της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων, οι έννοιες της δημοσίας τάξεως και της δημοσίας ασφαλείας πρέπει να ερμηνεύονται στενώς και, ως εκ τούτου, το περιεχόμενό τους δεν δύναται να καθορίζεται μονομερώς από τα κράτη μέλη άνευ ελέγχου εκ μέρους των θεσμικών οργάνων της Ένωσης [137]. Άλλως ειπείν, το περιθώριο εκτιμήσεως των κρατών μελών δεν συνεπάγεται τον πλήρη αποκλεισμό του ελέγχου εκ μέρους του Δικαστηρίου, το οποίο είναι αρμόδιο να μεριμνά για τον σεβασμό θεμελιώδους δικαιώματος, όπως του δικαιώματος διαμονής στο έδαφος κράτους μέλους. Το Δικαστήριο έχει κρίνει, ειδικότερα, ότι η «ιδιαιτέρως συσταλτική» ερμηνεία των παρεκκλίσεων «επιβάλλεται από την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης» [138].

143. Στο πλαίσιο αυτό, τα κράτη μέλη έχουν την υποχρέωση, κατ' επιταγήν της αρχής της καλόπιστης συνεργασίας [139], να ασκούν την αρμοδιότητά τους στον τομέα της διαφυλάξεως της δημοσίας τάξεως και της δημοσίας ασφαλείας κατά τρόπο ο οποίος να μην υπονομεύει την πρακτική αποτελεσματικότητα των διατάξεων της Συνθήκης. Το Δικαστήριο απεφάνθη, συγκεκριμένα, ότι «η

134 — C-34/09, EU:C:2011:124.

135 — 41/74, EU:C:1974:133.

136 — Για την αρχή αυστηρής ερμηνείας των ρητρών διασφαλίσεως στο δίκαιο της Ένωσης, βλ. απόφαση van Duyn (41/74, EU:C:1974:133, σκέψη 18).

137 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις van Duyn (41/74, EU:C:1974:133, σκέψη 18)· Bonsignore (67/74, EU:C:1975:34, σκέψη 6)· Rutili (36/75, EU:C:1975:137, σκέψη 27)· Bouchereau (30/77, EU:C:1977:172, σκέψη 33)· Calfa (C-348/96, EU:C:1999:6, σκέψη 23)· Ορφανόπουλος και Oliveri (C-482/01 και C-493/01, EU:C:2004:262, σκέψεις 64 και 65)· Επιτροπή κατά Ισπανίας (C-503/03, EU:C:2006:74, σκέψη 45)· Επιτροπή κατά Γερμανίας (C-441/02, EU:C:2006:253, σκέψη 34), καθώς και Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών (C-50/06, EU:C:2007:325, σκέψη 42).

138 — Απόφαση Ορφανόπουλος και Oliveri (C-482/01 και C-493/01, EU:C:2004:262, σκέψη 65). Η εν λόγω νομολογιακή προσέγγιση εντασσόταν στο πλαίσιο της οδηγίας 2004/38, κατά την αιτιολογική σκέψη 1 της οποίας, το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής στο έδαφος των κρατών μελών αποτελεί «πρωτογενές και ατομικό δικαίωμα» που η ιθαγένεια της Ένωσης παρέχει σε κάθε πολίτη της Ένωσης.

139 — Βλ. άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ.

δικαιολόγηση των λαμβανόμενων για τη διασφάλιση της δημόσιας τάξης μέτρων πρέπει να εκτιμάται από πλευράς των κανόνων του […] δικαίου [της Ένωσης] που έχουν ως αντικείμενο, αφενός, να περιορίζεται η σχετική διακριτική εξουσία εκτιμήσεως των κρατών μελών και, αφετέρου, να διασφαλίζεται η προστασία των δικαιωμάτων των υποκείμενων για το λόγο αυτό σε περιοριστικά μέτρα προσώπων» [140]. Πράγματι, μια υπέρμετρη ή αυθαίρετη εφαρμογή της εξαιρέσεως για λόγους δημοσίας τάξεως ή δημοσίας ασφαλείας εις βάρος των πολιτών της Ένωσης θα ενείχε τον κίνδυνο καταλύσεως της πρακτικής αποτελεσματικότητας των δικαιωμάτων τους, ιδίως δε των δικαιωμάτων τους ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής [141].

144. Τρίτον, στο πλαίσιο της νομολογίας που αφορά την κατάσταση πολιτών της Ένωσης οι οποίοι βαρύνονται με ποινικές καταδίκες [142], το Δικαστήριο προσδιόρισε τα επιμέρους στοιχεία της εξαιρέσεως για λόγους δημοσίας τάξεως ή δημοσίας ασφαλείας. Η αποσαφήνιση αυτή αποτέλεσε τη βάση για τον καθορισμό των προβλεπομένων από την οδηγία 2004/38 κριτηρίων που σχετίζονται με τους λόγους δημοσίας τάξεως ή δημοσίας ασφαλείας. Η εν λόγω οδηγία οριοθετεί επομένως τους περιορισμούς που επιβάλλονται, μεταξύ άλλων, στην ελευθερία κυκλοφορίας και διαμονής, αποτυπώνοντας σε νομοθετικό επίπεδο τη νομολογία του Δικαστηρίου.

145. Εντούτοις, εφόσον η οδηγία 2004/38 δεν τυγχάνει εφαρμογής επί των επίμαχων στις υποθέσεις των κυρίων δικών καταστάσεων [143] και, ιδίως, επί της καταστάσεως της CS, το ζήτημα που ανακύπτει είναι το ακόλουθο.

146. Σε ποιο βαθμό η νομολογία περί των μέτρων απομακρύνσεως εις βάρος υπηκόων κράτους μέλους που βαρύνονται με ποινικές καταδίκες ασκεί επιρροή στην περίπτωση κατά την οποία το πρόσωπο που έχει ποινικό ιστορικό δεν είναι ο ίδιος ο πολίτης της Ένωσης, αλλά μέλος της οικογένειας του πολίτη της Ένωσης υπήκοος τρίτης χώρας;

147. Φρονώ ότι η νομολογία αυτή έχει σημασία στο πλαίσιο των περιστάσεων των υπό κρίση υποθέσεων, τούτο δε για τους λόγους που θα εκτεθούν ευθύς αμέσως.

148. Πρώτον, όπως μόλις επισημάνθηκε, η οδηγία 2004/38 περιλαμβάνει τα κριτήρια που διαμορφώθηκαν νομολογιακώς σε σχέση, μεταξύ άλλων, με τους περιορισμούς του δικαιώματος διαμονής για λόγους δημοσίας τάξεως ή δημοσίας ασφαλείας.

149. Δεύτερον, δυνάμει του άρθρου 27, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38, τα εν λόγω κριτήρια τυγχάνουν εφαρμογής όχι μόνον επί του πολίτη της Ένωσης που διαμένει σε κράτος μέλος άλλο από εκείνο του οποίου είναι υπήκοος, αλλά ομοίως επί των μελών της οικογένειάς του, ανεξαρτήτως της ιθαγένειάς τους.

140 — Αποφάσεις Rutili (36/75, EU:C:1975:137, σκέψη 51) και Oteiza Olazabal (C-100/01, EU:C:2002:712, σκέψη 30).

141 — Βλ., στο ίδιο πνεύμα, Néraudau-d'Unienville, E., *Ordre public et droit des étrangers en Europe. La notion d'ordre public en droit des étrangers à l'aune de la construction européenne*, Bruylant, 2006, σ. 424.

142 — Βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις van Duyn (41/74, EU:C:1974:133)· Bonsignore (67/74, EU:C:1975:34)· Rutili (36/75, EU:C:1975:137)· Bouchereau (30/77, EU:C:1977:172)· Calfa (C-348/96, EU:C:1999:6)· Ορφανόπουλος και Oliveri (C-482/01 και C-493/01, EU:C:2004:262)· Επιτροπή κατά Ισπανίας (C-503/03, EU:C:2006:74)· Επιτροπή κατά Γερμανίας (C-441/02, EU:C:2006:253), καθώς και Επιτροπή κατά Κάτω Χωρών (C-50/06, EU:C:2007:325).

143 — Ως προς τον A. Rendón Marín, αναφέρομαι βεβαίως στην κατάστασή του σε σχέση με τον ισπανικής ιθαγένειας υιό του. Υπενθυμίζω ότι, όσον αφορά την πολωνικής ιθαγένειας κόρη του A. Rendón Marín, κατέληξα στο συμπέρασμα ότι η κατάσταση αυτής δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 2004/38. Εν πάση περιπτώσει, στην περίπτωση κατά την οποία το αιτούν δικαστήριο κρίνει ότι ο A. Rendón Marín και η κόρη του δεν πληρούν τις προϋποθέσεις της εν λόγω οδηγίας (βλ. ανωτέρω, σημείο 106 των προτάσεων), η διαλαμβανόμενη στα σημεία 146 επ. των προτάσεων ανάλυση θα ισχύει ομοίως για την κατάσταση του A. Rendón Marín και των δύο τέκνων του.

150. Ο A. Rendón Marín [144] και η CS δεν αντλούν βεβαίως το δευτερογενές δικαίωμά τους διαμονής από την οδηγία 2004/38 [145]. Αντιθέτως, το εν λόγω δικαίωμα εκπορεύεται από το γεγονός ότι έκαστος εξ αυτών είναι γονέας τέκνου πολίτη της Ένωσης του οποίου έχει εν τοις πράγμασι την αποκλειστική επιμέλεια, στον βαθμό κατά τον οποίο η απέλαση των εν λόγω γονέων θα απέκλειε την εκ μέρους των τέκνων τους «πραγματική απόλαυση, κατά το ουσιώδες μέρος τους, των δικαιωμάτων τους» ως πολιτών της Ένωσης κατά τη νομολογιακή γραμμή που ανάγεται στην απόφαση Ruiz Zambrano [146].

151. Συνεπώς, δεν αντιλαμβάνομαι τον λόγο για τον οποίο η νομολογία περί των μέτρων απομακρύνσεως εις βάρος υπηκόων κράτους μέλους που βαρύνονται με ποινικές καταδίκες δεν δύναται ομοίως να τύχει αναλογικής εφαρμογής επ' αυτών, εφόσον η κατάστασή τους εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης.

152. Αντιθέτως, ενδεχόμενη αποδοχή της θέσεως ότι η εν λόγω νομολογία δεν τυγχάνει εφαρμογής επί των καταστάσεων του A. Rendón Marín και της CS θα οδηγούσε, κατά την άποψή μου, σε ασυνεπή αντιμετώπιση του δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής αναλόγως της πηγής του, ήτοι της οδηγίας 2004/38 ή του άρθρου 20 ΣΛΕΕ όπως αυτό έχει ερμηνευθεί με την απόφαση Ruiz Zambrano [147]. Θα ήταν στην περίπτωση αυτή επιτρεπτή η διαφοροποίηση των περιορισμών ενός τέτοιου δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής για λόγους δημοσίας τάξεως ή δημοσίας ασφαλείας με κριτήριο την πηγή, πρωτογενές ή παράγωγο δίκαιο, του εν λόγω δικαιώματος;

153. Φρονώ ότι η κατάσταση του A. Rendón Marín κατοπτρίζει πλήρως την εν λόγω ασυνέπεια. Συγκεκριμένα, όπως επισήμανε ορθώς η Επιτροπή, η ανάγκη συνεπούς αντιμετωπίσεως είναι ιδιαιτέρως πρόδηλη στο πλαίσιο της εν λόγω καταστάσεως, καθώς τα δύο τέκνα έχουν διαφορετική ιθαγένεια και η οδηγία 2004/38 τυγχάνει εφαρμογής αποκλειστικώς επί της καταστάσεως του ενός εξ αυτών και, κατ' επέκταση, επί του δευτερογενούς δικαιώματος του πατέρα του.

154. Δύναται να επιτραπεί μια τέτοια ασυνέπεια;

155. Επιπροσθέτως, δύναται να επιτραπεί μια ερμηνεία της εξαιρέσεως για λόγους δημοσίας τάξεως ή δημοσίας ασφαλείας η οποία θα επέτρεπε διαφορετική μεταχείριση, από πλευράς του προσφερόμενου βαθμού προστασίας έναντι των μέτρων απομακρύνσεως, των ανήλικων πολιτών της Ένωσης και των γονέων τους υπηκόων τρίτων χωρών, αναλόγως του κράτους μέλους της ιθαγένειάς τους;

156. Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω εκτιμήσεων, είμαι πεπεισμένος ότι η νομολογία που αφορά τα μέτρα απομακρύνσεως που λαμβάνονται εις βάρος υπηκόων κράτους μέλους βαρυνόμενων με ποινικές καταδίκες πρέπει να τύχει αναλογικής εφαρμογής ομοίως επί των μέτρων απομακρύνσεως που λαμβάνονται εις βάρος των γονέων πολιτών της Ένωσης υπηκόων τρίτης χώρας βαρυνόμενων ομοίως με ποινικές καταδίκες, στο πλαίσιο του δευτερογενούς δικαιώματος διαμονής που οι εν λόγω γονείς αντλούν από την αναγόμενη στην απόφαση Ruiz Zambrano [148] νομολογία.

157. Συναφώς, η Επιτροπή επισημαίνει ορθώς ότι οι εγγυήσεις που η οδηγία 2004/38 παρέχει θα πρέπει να συνιστούν έναν επ' ελάχιστον επιτασσόμενο κανόνα ο οποίος θα πρέπει να τηρείται οσάκις, όπως εν προκειμένω, ο υπήκοος τρίτης χώρας είναι γονέας πολίτη της Ένωσης που απολαύει δικαιώματος διαμονής εντός της Ένωσης συμφώνως προς την απόφαση Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124). Η Επιτροπή επισημαίνει επίσης ότι οι εγγυήσεις και οι αρχές που κατοχυρώνονται με τα άρθρα 27 και 28 της οδηγίας 2004/38 συνιστούν απλώς λεπτομερή έκφραση της αρχής της αναλογικότητας η οποία κείται στη βάση τους. Κατά την Επιτροπή, οι εν λόγω εγγυήσεις

144 — Στην περίπτωση κατά την οποία η οδηγία 2004/38 δεν θα ετύγχανε εφαρμογής. Βλ. ανωτέρω, σημείο 106 των προτάσεων.

145 — Βλ. άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/38.

146 — C-34/09, EU:C:2011:124.

147 — C-34/09, EU:C:2011:124.

148 — C-34/09, EU:C:2011:124.

προβλέπονται εξίσου ρητώς από το άρθρο 21, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, κατά το οποίο κάθε πολίτης της Ένωσης έχει το δικαίωμα να κυκλοφορεί και να διαμένει ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών, υπό την επιφύλαξη των περιορισμών και των προϋποθέσεων που προβλέπονται από τη Συνθήκη και από τις διατάξεις που θεσπίζονται για την εφαρμογή της.

158. Ειδικότερα, εκτιμώ ότι η ανάλυση στην οποία προέβην ανωτέρω, με τα σημεία 93 και 104 των προτάσεων, περί της καταστάσεως του A. Rendón Marín και της πολωνικής ιθαγένειας κόρης του, δύναται ευλόγως να καλύψει και την κατάσταση αυτού σε σχέση με τον ισπανικής ιθαγένειας υιό του ή, ενδεχομένως, σε σχέση με τα δύο τέκνα του, στην περίπτωση κατά την οποία, κατόπιν ελέγχου, το αιτούν δικαστήριο κρίνει ότι η πολωνικής ιθαγένειας κόρη του δεν πληροί τις προϋποθέσεις της οδηγίας 2004/38.

159. Απομένει εντούτοις η εξέταση της δικαιολογητικής βάσεως επί της οποίας το Ηνωμένο Βασίλειο θεμελίωσε την απόφαση απελάσεως.

β) Ανάλυση της εξαιρέσεως για λόγους δημοσίας τάξεως ή δημοσίας ασφαλείας την οποία επικαλείται η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου

160. Υπενθυμίζεται ότι, εν αντιθέσει προς την περίπτωση της υποθέσεως επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), στο πλαίσιο της οποίας η Βελγική Κυβέρνηση δεν είχε επικαλεσθεί την εξαίρεση για λόγους δημοσίας τάξεως ή δημοσίας ασφαλείας, στην υπό κρίση υπόθεση η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου επικαλείται την εν λόγω εξαίρεση. Το Δικαστήριο οφείλει επομένως να την εξετάσει.

161. Με τις παρατηρήσεις της η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου επισήμανε ότι η απόφαση απελάσεως της CS λόγω του βαρέος ποινικού ιστορικού της αντιστοιχεί σε λόγο δημοσίας τάξεως, στον βαθμό κατά τον οποίο η εν λόγω εγκληματική συμπεριφορά συνιστά σαφή απειλή για θεμιτό συμφέρον του εν λόγω κράτους μέλους, ήτοι τη διαφύλαξη της συνοχής και των αξιών της κοινωνίας του. Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου επισήμανε συγκεκριμένα ότι, εν προκειμένω, το Court of Appeal (Εφετείο) είχε αναγνωρίσει τη βαρύτητα του διαπραχθέντος από τη CS αδικήματος [149].

162. Πρώτον, ως προς την επίμαχη κανονιστική ρύθμιση, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, κατά την εν λόγω ρύθμιση, η εκ μέρους του Υπουργού Εσωτερικών έκδοση αποφάσεως απελάσεως εις βάρος μη Βρετανού πολίτη ο οποίος έχει κριθεί ένοχος αδικήματος και έχει καταδικασθεί σε ποινή φυλακίσεως διάρκειας τουλάχιστον δώδεκα μηνών είναι υποχρεωτική [150], εκτός εάν η εν λόγω [απέλαση] «θα προσέβαλλε τα δικαιώματα των οποίων ο δράστης απολαύει δυνάμει των Συνθηκών της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

163. Η εν λόγω κανονιστική ρύθμιση φαίνεται, επομένως, να εγκαθιδρύει συστηματική και αυτόματη σχέση μεταξύ της ποινικής καταδίκης του ενδιαφερομένου και του επιβαλλόμενου σε αυτόν μέτρου απομακρύνσεως ή, εν πάση περιπτώσει, ισχύει τεκμήριο κατά το οποίο ο εν λόγω υπήκοος πρέπει να απελαύνεται από το Ηνωμένο Βασίλειο, στοιχείο που αποκλείει τη στάθμιση των υφιστάμενων θεμιτών συμφερόντων και τη συνεκτίμηση των περιστάσεων της εκάστοτε περιπτώσεως.

164. Δεύτερον, όσον αφορά τη συμπεριφορά της CS, όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής, η CS εκρίθη ένοχη σοβαρού ποινικού αδικήματος για το οποίο καταδικάσθηκε σε δωδεκάμηνη φυλάκιση.

149 — Όπως προκύπτει από τα στοιχεία της ενώπιον του Δικαστηρίου δικογραφίας, κατά το Court of Appeal, η κατάσταση της CS, μητέρας έχουσας την επιμέλεια ανήλικου τέκνου, ελήφθη υπόψη ως ελαφρυντική περίσταση, άνευ της οποίας «η ποινή θα ήταν αναμφισβήτητα μεγαλύτερης διάρκειας».

150 — Βλ., ομοίως, ανωτέρω, σημείο 13 των προτάσεων.

165. Συναφώς, στο μέτρο κατά το οποίο η επίμαχη απόφαση απελάσεως αφορά υπήκοο τρίτης χώρας γονέα ανήλικου πολίτη της Ένωσης και συνεπάγεται τη στέρηση από τον τελευταίο της δυνατότητας απολαύσεως, κατά το ουσιώδες μέρος τους, των δικαιωμάτων που αυτός αντλεί από την ιδιότητα του πολίτη της Ένωσης, καταδίκη σε ποινή ενός έτους δεν δύναται να επισύρει απόφαση απομακρύνσεως κατ' εφαρμογήν της επίμαχης κανονιστικής ρυθμίσεως, «άνευ δίκαιης σταθμίσεως των υφιστάμενων νομίμων συμφερόντων» [151].

166. Τα στοιχεία που περιγράφονται στα επόμενα σημεία πρέπει να λαμβάνονται υπόψη από την αρμόδια εθνική αρχή κατά την εν λόγω στάθμιση, παράμετρο τη συνδρομή της οποίας καλείται να εξακριβώσει ο εθνικός δικαστής.

167. Εν πρώτοις, από τη νομολογία [152] προκύπτει ότι, κατ' αρχήν, δεν είναι δυνατή η απέλαση υπηκόου κράτους μέλους ή μέλους της οικογένειάς του επί τη βάσει και μόνον προηγούμενης ποινικής καταδίκης [153]. Ένα μέτρο απομακρύνσεως πρέπει πράγματι να βασίζεται σε εξατομικευμένη εξέταση της συγκεκριμένης περιπτώσεως. Συγκεκριμένα, η συμπεριφορά του προσώπου πρέπει να συνιστά πραγματική, ενεστώσα και αρκούντως σοβαρή απειλή για θεμελιώδες συμφέρον της κοινωνίας [154]. Το στοιχείο, επομένως, επί του οποίου το κράτος μέλος δύναται ενδεχομένως να θεμελιώσει την απόφασή του απελάσεως είναι η προσωπική συμπεριφορά του ενδιαφερομένου. Συνεπώς, επιβάλλεται, κατά την άποψή μου, η αναζήτηση εκείνου ακριβώς του στοιχείου στη συμπεριφορά της CS ή στο διαπραχθέν από την ίδια αδίκημα το οποίο δύναται να συνιστά είτε σοβαρό λόγο δημοσίας τάξεως ή δημοσίας ασφαλείας [155], είτε επιτακτικό λόγο δημοσίας ασφαλείας ικανό να δικαιολογήσει απόφαση απελάσεως από το Ηνωμένο Βασίλειο [156]. Συγκεκριμένα, καθόσον, όπως προκύπτει από την απόφαση περί παραπομπής, αφενός, η CS κατείχε από το έτος 2005 άδεια μόνιμης διαμονής στο Ηνωμένο Βασίλειο και, αφετέρου, το τέκνο της, πολίτης της Ένωσης, είναι ανήλικο, η συλλογιστική μου θα έχει ως γνώμονα το ένα εκ των δύο αυτών κριτηρίων.

168. Εν προκειμένω, εφόσον ο ανήλικος πολίτης της Ένωσης καλείται ενδεχομένως, συνεπεία της απομακρύνσεως της μητέρας του, να εγκαταλείψει προσωρινώς το σύνολο του εδάφους της Ένωσης, επιβάλλεται, κατά την άποψή μου, η χορήγηση σε αυτόν της ενισχυμένης προστασίας που συνεπάγεται η προσφυγή στην έννοια «επιτακτικός λόγος δημοσίας ασφαλείας». Επομένως, μόνον επιτακτικοί λόγοι δημοσίας ασφαλείας θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν απόφαση απομακρύνσεως εις βάρος της CS αν, συνεπεία αυτής, έπρεπε να την ακολουθήσει το τέκνο της.

169. Η συνοπτικότητα που χαρακτηρίζει την παρουσίαση των πραγματικών περιστατικών εκ μέρους του αιτούντος δικαστηρίου καθιστά δυσχερή την ακριβή αξιολόγηση, αφενός, του βαθμού επικινδυνότητας για την κοινωνία εγκλήματος όπως το διαπραχθέν από τη CS και, αφετέρου, των ενδεχόμενων επιπτώσεων ενός τέτοιου εγκλήματος επί της δημοσίας τάξεως ή της δημοσίας ασφαλείας του οικείου κράτους μέλους.

151 — Το Δικαστήριο έχει επισημάνει ότι «στην αρμόδια εθνική αρχή εναπόκειται να λαμβάνει υπόψη, κατά τη δίκαιη στάθμιση των υφιστάμενων νομίμων συμφερόντων, την ιδιαίτερη νομική κατάσταση των προσώπων που υπόκεινται στο [...] δίκαιο [της Ένωσης] και τον θεμελιώδη χαρακτήρα της αρχής της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων»· βλ. απόφαση Ορφανόπουλος και Oliveri (C-482/01 και C-493/01, EU:C:2004:262, σκέψη 96).

152 — Αποφάσεις Ορφανόπουλος και Oliveri (C-482/01 και C-493/01, EU:C:2004:262)· Τσακουρίδης (C-145/09, EU:C:2010:708), καθώς και I. (C-348/09, EU:C:2012:300).

153 — Βλ., επίσης, άρθρα 27 και 28 της οδηγίας 2004/38.

154 — Αποφάσεις Ορφανόπουλος και Oliveri (C-482/01 και C-493/01, EU:C:2004:262, σκέψη 95)· Τσακουρίδης (C-145/09, EU:C:2010:708), καθώς και I. (C-348/09, EU:C:2012:300, σκέψη 30).

155 — Η κατ' άρθρο 28, παράγραφος 2, της οδηγίας 2004/38 έννοια του σοβαρού λόγου δημοσίας τάξεως ή δημοσίας ασφαλείας εφαρμόζεται προκειμένου για «*πολίτη της Ένωσης ή μέλ[ος] της οικογένειάς του*, ανεξαρτήτως ιθαγένειας, που έχει αποκτήσει δικαίωμα μόνιμης διαμονής». Η υπογράμμιση δική μου.

156 — Το άρθρο 28, παράγραφος 3, της οδηγίας 2004/38 προβλέπει την εφαρμογή της εν λόγω έννοιας στις περιπτώσεις αποφάσεων απομακρύνσεως εις βάρος ανήλικων πολιτών της Ένωσης, εκτός εάν η απομάκρυνση αυτή είναι αναγκαία για το υπέρτερο συμφέρον του τέκνου.

170. Υπενθυμίζεται ότι το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι στην έννοια της *δημοσίας ασφαλείας* εμπίπτει τόσο η εσωτερική όσο και η εξωτερική ασφάλεια κράτους μέλους [157]. Το Δικαστήριο έχει κρίνει, ειδικότερα, ότι «η δημόσια ασφάλεια μπορεί να επηρεάζεται από την παρακώλυση της λειτουργίας των κρατικών θεσμών και των βασικών δημόσιων υπηρεσιών, καθώς και από τον κίνδυνο σοβαρής διαταραχής των εξωτερικών σχέσεων ή της ειρηνικής συνύπαρξης των λαών ή από την προσβολή των στρατιωτικών συμφερόντων» [158]. Το Δικαστήριο έχει αποφανθεί επίσης ότι η πάταξη της εγκληματικότητας που συνδέεται με τη διακίνηση ναρκωτικών στο πλαίσιο εγκληματικής οργανώσεως [159], της τρομοκρατίας [160] και της σεξουαλικής εκμεταλλεύσεως παιδιών [161] εμπίπτει στην έννοια της δημοσίας ασφαλείας.

171. Στο πλαίσιο αυτό, οιαδήποτε απειλή για τη δημόσια τάξη ή τη δημόσια ασφάλεια κράτους μέλους πρέπει να είναι πραγματική και ενεστώσα. Συνεπώς, ο κίνδυνος υποτροπής πρέπει να εξετάζεται κατά την αξιολόγηση της συμπεριφοράς του συγκεκριμένου προσώπου [162].

172. Στο πλαίσιο αυτής της αξιολογήσεως πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα θεμελιώδη δικαιώματα των οποίων τον σεβασμό εγγυάται το Δικαστήριο, ειδικότερα δε το δικαίωμα για σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, όπως αυτό κατοχυρώνεται από το άρθρο 7 του Χάρτη και το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ [163], καθώς και η τήρηση της αρχής της αναλογικότητας.

173. Συγκεκριμένα, προκειμένου να κριθεί εάν μέτρο απομακρύνσεως είναι ανάλογο προς τον επιδιωκόμενο θεμιτό σκοπό, εν προκειμένω τη διαφύλαξη της δημοσίας τάξεως ή της δημοσίας ασφαλείας, επιβάλλεται η συνεκτίμηση της φύσεως και της βαρύτητας της παραβάσεως, της διάρκειας της διαμονής του ενδιαφερομένου στο έδαφος του κράτους μέλους, της ηλικίας του [164], της καταστάσεως της υγείας του, της οικογενειακής και οικονομικής καταστάσεώς του, της κοινωνικής και πολιτισμικής εντάξεώς του στο κράτος μέλος κατοικίας και της εντάσεως των δεσμών του με τη χώρα καταγωγής του.

174. Συναφώς, κατά τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, επιβάλλεται να εξακριβώνεται αν συντρέχουν εξαιρετικές περιστάσεις δικαιολογούσες το συμπέρασμα ότι οι εθνικές αρχές δεν προέβησαν σε δίκαιη στάθμιση των συγκρουόμενων συμφερόντων, ειδικότερα δε του συμφέροντος των τέκνων για συνέχιση της οικογενειακής τους ζωής στο οικείο κράτος, και ότι, επομένως, αυτές δεν προστάτευσαν το κατοχυρούμενο από το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ θεμελιώδες δικαίωμα για σεβασμό της οικογενειακής ζωής [165], ιδίως σε περίπτωση αποφάσεως απελάσεως, όπως εν προκειμένω. Επομένως, οι συνέπειες που μια τέτοια απόφαση δύναται να έχει για τα παιδιά πρέπει να

157 — Απόφαση Τσακουρίδης (C-145/09, EU:C:2010:708, σκέψη 43 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

158 — Όπ.π. (σκέψη 44 και εκεί παρατιθέμενη νομολογία).

159 — Στο ίδιο πνεύμα, όπ.π. (σκέψεις 45 και 46).

160 — Βλ. απόφαση Oteiza Olazabal (C-100/01, EU:C:2002:712).

161 — Βλ. απόφαση I. (C-348/09, EU:C:2012:300).

162 — Το Δικαστήριο έχει κρίνει συναφώς ότι, μολονότι η διαπίστωση απειλής τέτοιας φύσεως «σημαίνει ότι το εν λόγω άτομο έχει την τάση να συνεχίσει να συμπεριφέρεται κατά τον ίδιο τρόπο και στο μέλλον, είναι επίσης δυνατό η συμπεριφορά και μόνο κατά το παρελθόν να συνιστά παρόμοια απειλή για τη δημόσια τάξη». Βλ., συναφώς, απόφαση Bouchereau (30/77, EU:C:1977:172, σκέψη 29).

163 — Βλ., στο ίδιο πνεύμα, απόφαση Τσακουρίδης (C-145/09, EU:C:2010:708, σκέψη 5[2]). Βλ. επίσης ΕΔΔΑ [τμήμα μείζονος συνθέσεως], απόφαση Jeunesse κατά Κάτω Χωρών της 3ης Οκτωβρίου 2014, αριθ. 12738/10 §§ 114 έως 122.

164 — Προκειμένου για πολίτη της Ένωσης που έχει διαμείνει νομίμως κατά το μεγαλύτερο μέρος, αν όχι καθ' όλη τη διάρκεια, της παιδικής και της νεανικής του ηλικίας στο κράτος μέλος υποδοχής, προς δικαιολόγηση του μέτρου απελάσεως θα πρέπει να προβληθούν ισχυρότατοι λόγοι. Βλ. απόφαση Τσακουρίδης (C-145/09, EU:C:2010:708, σκέψη 53) και, στο ίδιο πνεύμα, ΕΔΔΑ [τμήμα μείζονος συνθέσεως], απόφαση Maslov κατά Αυστρίας [της 23ης Ιουνίου 2008], αριθ. 1638/03 §§ 61 επ.

165 — Βλ., ομοίως, ΕΔΔΑ [τμήμα μείζονος συνθέσεως], απόφαση Jeunesse κατά Κάτω Χωρών της 3ης Οκτωβρίου 2014, αριθ. 12738/10 § 118.

λαμβάνονται υπόψη. Κατά τη στάθμιση των συγκρουόμενων συμφερόντων επιβάλλεται η συνεκτίμηση του υπέρτερου συμφέροντος των τέκνων [166]. Ιδιαίτερη σημασία πρέπει να αποδίδεται στην ηλικία τους, στην κατάστασή τους στο οικείο κράτος μέλος ή χώρα ή στα οικεία κράτη μέλη ή χώρες και στον βαθμό εξαρτήσεώς τους από τους γονείς τους [167].

175. Εν πάση περιπτώσει, εφόσον το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι, προκειμένου να διαφυλάξει τη δημόσια τάξη ή τη δημόσια ασφάλεια, κράτος μέλος δύναται να θεωρήσει ότι τα αδικήματα για τα οποία έγινε λόγος ανωτέρω, με το σημείο 170 των προτάσεων, συνιστούν κίνδυνο για την κοινωνία ικανό να δικαιολογήσει τη λήψη ειδικών μέτρων εις βάρος αλλοδαπών που παραβαίνουν τις αντίστοιχες νομοθετικές διατάξεις [168], επιβάλλεται να γίνει δεκτό ότι το επίμαχο εν προκειμένω ποινικό αδίκημα εμπίπτει στην έννοια της δημοσίας ασφαλείας, υπό τον όρον ότι επάγεται συνέπειες οι οποίες υπονομεύουν τη δημόσια ασφάλεια, στοιχείο του οποίου η αξιολόγηση απόκειται στο αιτούν δικαστήριο.

γ) Επιμέρους συμπέρασμα στην υπόθεση C-165/14

176. Εθνική κανονιστική ρύθμιση προβλέπουσα την αυτοδίκαιη απόρριψη αιτήσεως χορηγήσεως άδειας διαμονής υπηκόου τρίτης χώρας, πατέρα ανήλικων τέκνων πολιτών της Ένωσης των οποίων ο ίδιος έχει την αποκλειστική επιμέλεια, λόγω του ποινικού ιστορικού του, προσκρούει στο άρθρο 20 ΣΛΕΕ, όπως αυτό ερμηνεύεται με γνώμονα τις αποφάσεις Zhu και Chen [169] και Ruiz Zambrano [170], οσάκις η εν λόγω απόρριψη έχει ως συνέπεια να υποχρεωθούν τα εν λόγω τέκνα να εγκαταλείψουν το έδαφος της Ένωσης.

δ) Επιμέρους συμπέρασμα στην υπόθεση C-304/14

177. Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω εκτιμήσεων, προτείνω στο Δικαστήριο να δώσει επί των υποβληθέντων από το αιτούν δικαστήριο ερωτημάτων την απάντηση ότι, κατ' ορθή ερμηνεία, το άρθρο 20 ΣΛΕΕ αποκλείει, κατ' αρχήν, την εκ μέρους κράτους μέλους απέλαση από το έδαφός του σε χώρα μη μέλος της Ένωσης υπηκόου τρίτης χώρας, πατέρα τέκνου το οποίο είναι πολίτης του εν λόγω κράτους μέλους και του οποίου ο ίδιος έχει εν τοις πράγμασι την αποκλειστική επιμέλεια, οσάκις τούτο θα στερούσε από το εν λόγω τέκνο, πολίτη της Ένωσης, τη δυνατότητα πραγματικής απολαύσεως, κατά το ουσιώδες μέρος τους, των δικαιωμάτων του ως πολίτη της Ένωσης. Εντούτοις, σε εξαιρετικές περιστάσεις, κράτος μέλος δύναται να λάβει τέτοιο μέτρο υπό τον όρον ότι το μέτρο αυτό:

— είναι σύμφωνο με την αρχή της αναλογικότητας και θεμελιώνεται επί της προσωπικής συμπεριφοράς του εν λόγω υπηκόου, η οποία πρέπει να συνιστά πραγματική, ενεστώσα και αρκούντως σοβαρή απειλή για θεμελιώδες συμφέρον της κοινωνίας, και

— θεμελιώνεται επί επιτακτικών λόγων δημοσίας ασφαλείας.

178. Απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει εάν στην ενώπιόν του εκκρεμή υπόθεση συντρέχει τέτοια περίπτωση.

166 — Όπ.π., § 118. Βλ., επίσης, ΕΔΔΑ [τμήμα μείζονος συνθέσεως], απόφαση Neulinger και Shuruk κατά Ελβετίας [της 6ης Ιουλίου 2010], αριθ. 41615/07 § 135, και ΕΔΔΑ, απόφαση Χ. κατά Λετονίας [της 26ης Νοεμβρίου 2013], αριθ. 27853/09 § 96.

167 — Όπ.π., § 118. Βλ., επίσης, ΕΔΔΑ, απόφαση Tuquabo-Tekle κ.λπ. κατά Κάτω Χωρών της 1ης Δεκεμβρίου 2005, αριθ. 60665/00 § 44.

168 — Βλ., στο ίδιο πνεύμα, απόφαση Τσακουρίδης (C-145/09, EU:C:2010:708, σκέψη 54).

169 — C-200/02, EU:C:2004:639.

170 — C-34/09, EU:C:2011:124.

VI – **Πρόταση**

179. Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των ανωτέρω εκτιμήσεων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει ως ακολούθως στα προδικαστικά ερωτήματα που του υπέβαλαν το Tribunal Supremo και το Upper Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) London.

Στην υπόθεση C-165/14:

Κατ' ορθή ερμηνεία, το άρθρο 21 ΣΛΕΕ και η οδηγία 2004/38 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, σχετικά με το δικαίωμα των πολιτών της Ένωσης και των μελών των οικογενειών τους να κυκλοφορούν και να διαμένουν ελεύθερα στην επικράτεια των κρατών μελών, για την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 και την κατάργηση των οδηγιών 64/221/ΕΟΚ, 68/360/ΕΟΚ, 72/194/ΕΟΚ, 73/148/ΕΟΚ, 75/34/ΕΟΚ, 75/35/ΕΟΚ, 90/364/ΕΟΚ, 90/365/ΕΟΚ και 93/96/ΕΟΚ, αποκλείουν εθνική κανονιστική ρύθμιση προβλέπουσα την αυτοδίκαιη απόρριψη αιτήσεως χορηγήσεως άδειας διαμονής υπηκόου τρίτης χώρας, γονέα ανήλικου τέκνου πολίτη της Ένωσης το οποίο συντηρείται από τον ίδιο και συνοικεί με αυτόν στο κράτος μέλος υποδοχής, οσάκις ο αιτών έχει ποινικό ιστορικό.

Το άρθρο 20 ΣΛΕΕ, όπως αυτό ερμηνεύεται με γνώμονα τις αποφάσεις Zhu και Chen (C-200/02, EU:C:2004:639) και Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124), αποκλείει εθνική κανονιστική ρύθμιση προβλέπουσα την αυτοδίκαιη απόρριψη αιτήσεως χορηγήσεως άδειας διαμονής υπηκόου τρίτης χώρας, πατέρα ανήλικων τέκνων πολιτών της Ένωσης των οποίων ο ίδιος έχει την αποκλειστική επιμέλεια, λόγω του ποινικού ιστορικού του, οσάκις η εν λόγω απόρριψη έχει ως συνέπεια να υποχρεωθούν τα εν λόγω τέκνα να εγκαταλείψουν το έδαφος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στην υπόθεση C-304/2014:

Κατ' ορθή ερμηνεία, το άρθρο 20 ΣΛΕΕ αποκλείει, κατ' αρχήν, την εκ μέρους κράτους μέλους απέλαση από το έδαφός του σε χώρα μη μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπηκόου τρίτης χώρας, πατέρα τέκνου το οποίο είναι πολίτης του εν λόγω κράτους μέλους και του οποίου ο ίδιος έχει εν τοις πράγμασι την αποκλειστική επιμέλεια, οσάκις τούτο θα στερούσε από το εν λόγω τέκνο, πολίτη της Ένωσης, τη δυνατότητα πραγματικής απολαύσεως, κατά το ουσιώδες μέρος τους, των δικαιωμάτων του ως πολίτη της Ένωσης. Εντούτοις, σε εξαιρετικές περιστάσεις, κράτος μέλος δύναται να λάβει τέτοιο μέτρο υπό τον όρον ότι το μέτρο αυτό:

— είναι σύμφωνο με την αρχή της αναλογικότητας και θεμελιώνεται επί της προσωπικής συμπεριφοράς του εν λόγω υπηκόου, η οποία πρέπει να συνιστά πραγματική, ενεστώσα και αρκούντως σοβαρή απειλή για θεμελιώδες συμφέρον της κοινωνίας, και

— θεμελιώνεται επί επιτακτικών λόγων δημοσίας ασφαλείας.

Απόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εξακριβώσει εάν στην ενώπιόν του εκκρεμή υπόθεση συντρέχει τέτοια περίπτωση.